

POLTTAVA RATKAISU

- Kamppailu arinapolton soveltuvuudesta jätealan rakennemuutokseen

Erkki-Jussi Ojala
Tampereen yliopisto
Johtajuuskorkeakoulu
Ympäristöpolitiikan ja
aluetieteen koulutusohjelma
Pro gradu -tutkielma

17.07.2013

Sisällysluettelo

1. Kyläsaaren piipun varjo.....	3
2. Miten jätteenpolto ajankohtaistui uudelleen.....	5
2.1. Jätteenpolton historia Suomessa.....	5
2.2. EU ja jätealan rakennemuutos.....	8
2.4. Jätealan rakennemuutoksen kompassit: VALSU:t, ALSU:t ja biojätestrategia.....	10
2.4. Jätteenpolton paluu käynnistää kamppailun.....	14
3. Jätehuollon organisoituminen ja jätehierarkian merkitys.....	18
3.1. Jätehuollon organisoituminen.....	18
3.2. Energiahyödyntämisen 30% raja saavutettu, kuinka hallinto suhtautuu?.....	20
3.3. Jätehierarkia.....	22
4. Tutkimuksen kohdennus: kamppailu argumenttien uskottavuudesta	25
5. Aineisto, konstruktionistinen tutkimusote ja menetelmät.....	27
6. Tarinalinjat ja Maarten A. Hajerin diskurssin käsitteellistäminen	31
6.1. Diskurssi Maarten A. Hajerin mukaan	31
6.2. Tarinalinjat ja diskurssikoalitiot yhteiskunnallisissa kamppailuissa.....	33
7. Kamppailun toimijoiden tarinalinjat	37
7.1. Arinakattiloilla edistykseen: tarinalinja arinalaitosten puolesta	38
7.2. Vastustajien tarinalinjat.....	49
7.2.1. Ympäristöyritysten argumentaatio.....	50
7.2.2. Suomen luonnonsuojeluliiton argumentaatio.....	55
7.2.3. Taustatukea Vihreiltä.....	61
7.3. Yhteenvedo tarinalinjoista ja diskurssikoalitioista	63
8. Mistä tarinalinjat ammentuvat ja minkälainen on kamppailun tila?.....	71
9. Arinalaitossuunnitelmat eivät politisoituneet, mutta sulkeutuiko kamppailun diskurssi?.....	79
10. Jätepolitiikan korporatiivisuus.....	83
11. Mahdollisuusikkuna arinapolttoon.....	86
Lähdeluettelo:.....	90

Tutkielman aiheena on kamppailu arinateknologiaan perustuvan yhdyskuntajätteenpoltosta. Suomessa yhdyskuntajätteen massapoltto on ollut hyvin vähäistä, mihin monet ovat osoittaneet syyksi Kyläsaaren edesmenneen jätteenpolttolaitoksen pitkälle eskaloituneen saastekohun. 2000-luvulla jätteenmassapoltto haluttiin palauttaa legiimien jätehuoltokeinojen valikoimaan ratkaisemaan EU:n vaatiman jätealan rakennemuutostarpeen. Suunta ei kaikki miellyttänyt, mikä johti kamppailuun. Vastakkain olivat Jätelaitosyhdistyksen ja Energiateollisuus ry:n muodostama koalitio sekä ympäristöyritysten ja Suomen luonnonsuojeluliiton muodostama arinapoltoa vastustava koalitio. Kamppailu ei politisoitunut vastustajien yrityksestä huolimatta.

Kamppailun toimijoiden argumentointiin käyn käsiksi Maarten A. Hajerin versioiman diskurssianalyysin avulla. Tutkielman keskeinen käsitteellinen työkalu on Hajerin tarinalinjan käsite, joka tarkoittaa diskursseista ammennettua narratiivia, jonka on tarkoitus tuoda yhtenäisyyttä ongelman käsittämiseen. Tarinaliijojen jäsenyyksen ja analyysin avulla kuvasin, kuinka kamppailun toimijat pyrkivät saavuttamaan päämääränsä kamppailussa. Lisäksi tutkin minkälaisista teemoista kamppailun argumentaatio ammentuu ja kuinka argumentointivalinnat muotoilevat kamppailua.

Tutkimuksen aineisto on heterogeenistä, koska aineistotekstit ovat eri muotoisia ja seuloitu erilaisilta foorumeilta. Kaikki tekstit kuitenkin tähtäävät vaikuttamiseen. Aineisto rajautui kun argumenttisaturaatio saavutettiin, eli saavutettiin piste, jossa uudessa potentiaalisessa aineistossa sama argumentaatio toistuu. Lisäksi aineisto rajasi tutkimusotteeni kontekstuaalinen konstruktionismi, mikä käytännössä tarkoittaa sen ympäristön ja olosuhteiden kuvausta, jossa jätteenpoltto ajankohtaistui uudelleen.

Puoltajat perustelivat arinalaitoksia edistykseksi ja järkeväksi ratkaisuksi, joka olisi kaikin puolin hallittavissa. Samalla puoltajat pyrkivät osoittamaan vastustajat argumentteineen epäluotettaviksi. Vastustajat näkevät arinalaitossuunnitelmat järjettöminä, koska kierrätys tulee heidän mukaan muuttamaan kannattavaksi, mikä tekee arinalaitoksista ”hukkainvestointeja”. Heistä myös jätteen synnyn ehkäisyynkin tulisi panostaa enemmän. Kamppailun tila rakentui talouden ja ympäristön kattotason diskursseista, mutta tilan tarkemmat muodot syntyivät käyttötason diskursseista: ”hyödystä”, ”tehokkuudesta” ja ”vastuullisuudesta”. Niistä argumentaatio ammennettiin.

Onnistuneen tarinalinjan avulla puoltajat saivat kutsuttua esiin sosiaalisen tilauksen jätteenpoltolle, koska sen vihjattiin olevan uusiutuvaa energiantuotantoa ja ylipäätään hyödyllistä. Arinalaitossuunnitelmat eivät politisoituneet ja puoltajat pääsivät hyödyntämään mahdollisuusikkunaa arinapoltoon, jonka kehyksinä olivat kaatopaikka- ja jätteenpolttodirektiivit. Kamppailun perusteella valtakunnan tason jättopolitiikka ei enää ole korporatiivista, mutta syytä on pohtia, onko se on sitä alueellisella tasolla.

Avainsanat: Arina-, rakennemuutos, tarinalinja, hyöty, tehokkuus, vastuullisuus, politisoituminen

1. Kyläsaaren piipun varjo

31.1.1988 räjäytettiin Helsingin Kyläsaarella aikaisemmin lopetetun jätteenpolttolaitoksen savupiippu kuin symbolisin elein. Tämä oli viimeinen silaus polttolaitosta vastustaneen Kyläsaari-liikkeen selkävoitolle kaupungin jätehuoltohallinnosta. Voitto sai päälleensä vielä makean kuorrutuksen. Ennen räjäyttämistä piippu nuohottiin, hiekkapuhallettiin ja imuroitiin raskasmetallien ja muiden vaarallisten aineiden vuoksi, joita se oli vuosien ajan tuprutellut erityisesti Helsingin itäiseen kantakaupunkiin. (Schönach 2008, 247) Piipusta jäi pitkä varjo Suomen jätteenpolton ylle. Varjon myötä Turun orikedon yhdyskuntajätteen polttolaitos oli ainoa laatuaan parin vuosikymmenen ajan. Jätteenpolton maine oli mustunut eikä muita jätteenpolttolaitoksia saatu perustettua yrityksistä huolimatta. Nyt keväällä 2013 tilanne on toinen. Tällä hetkellä ympäri Suomea on toiminnassa kuusi, rakenteilla yksi ja suunnitteilla kaksi jätteen massapolttolaitosta. Tosin sopuisasti matka tähän tilanteeseen ei ole taittunut.

Sysäyksen jätteenpolton paluulle antoi EU-jäsenyyden vaatima jätehuollon rakennemuutos, jota Suomen jätehuolto käy läpi edelleen. Rakennemuutos on velvoittanut vähentämään radikaalisti kaatopaikkasijoittamista ja vastapainoksi jätteen hyödyntämistä on tullut lisätä. Jätealan rakennemuutosta ilmentävät muun muassa biojätestrategia, tulevaisuudessa voimaan astuva kielto sijoittaa biohajoavaa jätettä kaatopaikoille, hallinnon halukkuus edistää jätteenpoltoa sekä jätteenpolttodirektiivi. Ne ovat avanneet tietä nykyiselle yhdyskuntajätteen polttokapasiteetin kasvulle. Ajan myötä on tapahtunut myös toinen merkittävä muutos: jäte ei enää ole sivummalle läjätty kulutusyhteiskunnan kääntöpuoli, vaan jätteestä on tullut enenevässä määrin resurssi, raaka-aine. Raaka-aineena jäte on saanut toisenlaista taloudellista arvoa, joka ei ole syntynyt pelkästään kaatopaikkojen porttimaksujen välityksellä. Nyt siitä voidaan valmistaa tuotteita ja sitä voidaan hyödyntää energiana myymällä jätteenpolttolaitosten tuottamaa sähköä ja lämpöä. Tästä jäteraaka-aineesta myös kilpaillaan.

Kamppailua arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltoista käytiin erityisesti 2000-luvulla, jolloin jätteenpolton uuden tulemisen siemenet kylvettiin. Aluksi ympäristöjärjestö Suomen Luonnonsuojeluliitto valitti järjestäen jokaisesta laitoshankkeesta hallinto-oikeuteen periaatteellisista syistä. Tukea he saivat hiukan odottamattomalta osapuolelta. Yksityiset jätehuoltotfirmat - etunenässä suuryritys Lassila & Tikanoja OYj - eivät olleet kovin innostuneita yhdyskuntajätteen massapolttohankkeista vaan alkoivat julkisesti kritisoida niiden järkevyyttä.

Kunnallisten jätehuoltolaitosten etujärjestö JLY ry ja sen jätteen massapolttua kannattava kumppani Energiateollisuus ry eivät jääneet sanattomiksi ja näin kiista oli valmis. Oman mielipiteensä asiasta ilmaisivat myös Vihreät. Kamppailusta huolimatta arinalaitossuunnitelmat eivät politisoituneet; suunnitelmat eivät nousseet laajan julkisen kamppailun kohteeksi niin, että niistä olisi laajasti alettu muodostaa mielipiteitä puolesta tai vastaan sekä päättävien että yleisön toimesta. Tässä tutkimuksessa analysoin kamppailussa käytettyä argumentaatiota diskurssianalyysin keinoin ja pohdin miksi kamppailu ei johtunut arinalaitossuunnitelmien laajamittaiseen politisoitumiseen. Aloitan kuvaamalla kontekstin, jossa kamppailu käytiin.

2. Miten jätteenpoltto ajankohtaistui uudelleen

Tällä hetkellä Suomessa on käynnissä kuusi arinatekniikkaan perustuvaa yhdyskuntajätteen massapolttolaitosta (Turku, Riihimäki 1 ja 2, Mustasaari, Oulu ja Kotka). Rakenteilla on yksi (Vantaa) ja yksi on juuri saanut ympäristöluvan (Tampere). Yhdyskuntajätteen polttokapasiteettia hankkeilla on yhteensä 1,14 miljoonaa tonnia vuodessa. Huomioitavaa on, että kapasiteettia lisäävät erilaiset rinnakkaispolttoratkaisut, jossa jätteestä tehtyä kierrätyspolttoainetta poltetaan perinteisen polttoaineen rinnalla. Useimmiten rinnakkaispoltoon ohjataan vain teollisuuden jätteitä, eikä yhdyskuntajätettä. (Jätelaitosyhdistys 2012 a) Näiden lisäksi Varkaudessa ja Kiteellä keskustellaan yhdyskuntajätteen massapolttolaitoksen perustamisesta, joista luultavasti vain toinen voi toteutua (Uusiouutiset 2012, 16–17). Jyväskylässä ollaan oltu samoissa pohdinnoissa, mutta tällä hetkellä aihe ei ole ajankohtainen (Uusiouutiset 2006 a, 17).

Miten tähän tilanteeseen on tultu? Aloitan käymällä läpi jätteenpolton historiaa Suomessa. Erityinen asema historiassa on edesmenneellä Helsingin Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksella. Varsinainen kimmoke kamppailulle ja jätteenpolton paluulle tuli Suomen EU-jäsenyydestä ja sen vaatimasta jätehuollon rakennemuutoksesta. Esittelen rakenneuudistukseen liittyviä lainsäädännön muutoksia sekä virallisia asiakirjoja, jotka toimivat kompassina muutokselle. Tämän jälkeen esittelen kamppailun toimijat, mutta sitä ennen käyn läpi jätteenpolttoteknologiat, koska niillä on oma osansa itse kamppailussa.

2.1. Jätteenpolton historia Suomessa

Moneen muuhun Euroopan maahan verrattuna Suomen yhdyskuntajätteenpoltto on ollut suhteessa vähäistä. Tähän on esitetty syyksi huonoja kokemuksia Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksesta.

Aiheeseen avaavan katsauksen antaa Paula Schönach (2008, 5) väitöskirjassaan ”*Kaupungin savut ja käryt - Helsingin ilmansuojelu 1945-1982*”, jossa hän selittää Helsingin ilmansaastumista ja suojelua sotien jälkeisessä Helsingissä.

Alun perin Kyläsaarella vuonna 1961 käyttöön otetun jätteenpolttolaitoksen tuli olla ratkaisu Helsingin jätehuolto-ongelmiin vuosikymmeniksi. Laitoksen toivottiin parantavan kaupungin ilmanlaatua, koska se tarkoitti taloyhtiökohtaisen jätteenpolton loppumista. Yhden korkea piipun savukaasut olisivat parempi kuin yli tuhannen polttouunin savut ja hajut, jotka levisivät

pihapiireihin. Helpotusta taloyhtiökohtaisesta poltosta luopumiseen Kyläsaari toi, mutta Helsingin jätehuolto-ongelmia polttolaitos ei poistanut. Laitos kykeni polttamaan 35% kaupungin jätteistä. Loput sijoitettiin kaatopaikalle. Kaatopaikat vaativat tilaa, jota ei ollut rajattomasti. Lisäksi kansalaiset tapasivat vastustaa kaatopaikkoja niissä ilmenneiden ongelmien vuoksi. Kaatopaikkojen vastustuksella oli kaksi seurausta; jätehuollon asioita valmisteltiin pitkälti salassa sekä Kyläsaaren polttolaitoksen vahva asema ja ympäristöystävällisyys korostuivat. (Schönach 2008, 231–234)

Kuitenkin Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksen ympärille syntyi kauaskantoinen konflikti, joka alkoi muotoutua muutama vuosi käynnistyksen jälkeen. Ongelmia aiheuttivat erityisesti heikosti palavat teuras- ja sairaalajätteet, joista syntyi hygieniao ongelmia Vanhankaupunginlahden rannan täyttöpengerkeellä. Rakennusvirasto kiisti haitat jyrkästi, vaikka laitoksen ongelmat oli osoitettu todellisiksi. Tämä ilmenee laitoksen puhtaanapitopäällikön Heikki Saarennon salaiseksi määritellyssä muistiossa. Muistion mukaan polttolaitos kykeni hoitamaan vain 35% kaupungin jätteistä ja vielä varsin suurin kustannuksin. Uunikattilayksikkö oli teknisesti vanhentunut ja huonosti soveltuva kaupunkijätteelle. Lisäksi muistiossa myönnettiin varovaisesti jätteenpolttolaitoksen savukaasujen mahdolliset haitat. Ilmansuojelun ja meluntorjunnan neuvottelukunta näki tarpeelliseksi tarkkailla polttolaitoksen päästöjä ja puuttua niihin, mutta käytännössä toimenpiteet jäivät toteutumatta. Eikä polttolaitoksen savukaasuista juurikaan tuotettu tietoa. (Schönach 2008, 237–238)

Ongelmat esiintyivät lähialueilla hajuina, savuina, käryinä sekä savukaasujen mukana tulleena nokena ja tuhkana. Niistä tuli ikävä osa paikallisasukkaiden arkea. Vuonna 1966 Hermanni-Vallila-seura keskusteli Kyläsaaren hajuista ja järjesti vuonna 1970 kaksi ”saastekokousta” joissa käsiteltiin muun muassa jätteenpolttolaitoksen haju- ja savuongelmia. Vuonna 1972 yhdistys päätti, että niihin puututtaisiin. Kaupungin viranomaisten kannan mukaan jätteen massapoltto oli välttämätöntä kaatopaikkojen puutteen vuoksi, ja se nähtiin parempana vaihtoehtona talokohtaiselle poltolle. Paikalliset kuitenkin valittivat laitoksen savuista tiuhaan terveysvirastoon. Vuonna 1978 perustettiin erityinen kyläsaarijaosto miettimään Helsingin jätehuollon tulevaisuutta. Paikalliset odottivat, että jaoston työ antaisi jätteenpolttolaitokselle lopetuspäätöksen. Sen sijaa jaosto esitti, että polttolaitos uudistettaisiin ja sen kokoa kasvatettaisiin kolminkertaiseksi. Jätteenpolttoa pidettiin itsestäänselvyytenä ja lähtökohtana Helsingin jätehuollon tulevaisuudelle. Sitä myös markkinoitiin taloudellisesti kannattavana työpaikkojen ja ”jätepolttoaineen” lämmöntuotannon ansiosta. (Schönach 2008, 238–242)

Itäisen kantakaupungin asukkaat eivät suunnitelmasta lannistuneet. Vastustus järjestyi aktiiviseksi kansanliikkeeksi, Kyläsaariliikkeeksi. Liikkeen jätteenpolton vastainen argumentaatio pohjautui polttolaitoksen aiheuttamiin ympäristöongelmiin ja terveystieteeseen. Ratkaisuna Kyläsaariliike esitti polttolaitoksen toiminnan lakkauttamista tai siirtoa sopivammalle paikalle. Ongelma Kyläsaariliikkeelle oli, että heille osoitettiin todistustaakka, eikä heillä ollut vielä esittää päteviä todisteta terveystieteistä. Apu löytyi eräästä amerikkalaisesta tutkimuksesta, jonka mukaan raskasmetallit höyrystyvät polton yhteydessä ja leviävät lentotuhkan mukana ympäristöön. Kyläsaaren polttolaitoksessa lentotuhkia ei eroteltu, minkä vuoksi ympäristönsuojelun neuvottelukunta ja Hermannin-Vallila-seura olivat esittäneet useasti kaupungin hallitukselle tarkan tutkimuksen tekoa Kyläsaaren päästöistä, mutta varoja siihen ei myönnetty. Laitoksen puolustajat vähätelivät päästöjä, esimerkiksi puhtaanapitojohtaja Heikki Saarento kiisti julkisuudessa tekniset ongelmat ja päästöhaitat täysin ja väitti, että Kyläsaaren laitoksen piipusta tulee vain vesihöyryä. (Schönach 2008, 243–244)

Kyläsaariliikkeen vahvuutena oli, että se onnistui yhdistämään jätehuollon asiantuntemusta ja sai kekseliäillä tempauksillaan julkisuutta, jonka vaikutuksesta laajempi yleisö tuli tietoiseksi liikkeen tavoitteista. Merkittävin saavutus kuitenkin oli laatia vaihtoehtoinen jätehuoltosuunnitelma, joka tunnustettiin asiantuntevaksi, ja jota esiteltiin monilla foorumeilla. Kyläsaariliikkeen työ tuotti tulosta. Määrärahat Kyläsaaren haittojen tutkimukselle myönnettiin. Valtion teknillisen tutkimuslaitoksen julkaisemat tulokset olivat hätkähdyttävät. Päästöt ylittivät ilmansuojelun enimmäisnormit ja Kyläsaari sai kyseenalaisen kunnian olla raskasmetalli- ja PCB-päästöissä korkeimmalla tasolla muihin pohjoismaisiin jätteenpolttolaitoksiin verrattuna. Tutkimuksen jälkeen asiat alkoivat tapahtua nopeasti. 24.9.1980 Helsingin kaupungin terveydenhoitolautakunta päätti sisäministeriön siunauksella, että Kyläsaaren jätteenpolttolaitos lopetettaisiin ennen seuraavan vuoden marraskuuta. Toinen laitoksen lopettamisprosessin rinnalla eli ajatus toiseen paikkaan sijoitetusta modernista jätteenpolttolaitoksesta, mutta vastustus oli liian suurta, eikä kukaan lähtenyt ajamaan ajatusta eteenpäin. Lopulta 31.1.1988 Kyläsaaren lopetetun laitoksen piippu räjäytettiin. Teknisen laitoksen vastaava apulaiskaupunginjohtaja Olavi Dahl ja rakennusviraston päällikkö Martti Anttila saivat tuomion Helsingin raastuvan oikeudessa ”varomattomuudessa tehdystä virkavirheestä”. Molemmat tuomittiin 20 päiväsakkoon. (Schönach 2008, 245–247, 249)

Kyläsaari ei ole yhtä kuin Suomen jätteenpolttohistoria, perustettiinhan Turun Orikedolle polttolaitos 1975 (Turku energia 2013), mutta Kyläsaaren merkitys näkyy tutkimukseni aineistossa arinalaitosten puoltajien argumentaatioissa. Kyläsaaren tapahtumilla oli varmasti myös vaikutuksia

ihmisten mielissä siihen, että jätteenpolttoa ei pidetty hyväksyttävänä. Tai vähintään siihen suhtaudutaan epäillen. Tähän viittaa Ympäristö ja terveys -lehden päätoimittaja Tapio Välikylä (2006, 2) pääkirjoituksessaan vuoden 2006 jätehuoltoteemanumerossa, jossa hän kertoo kuuluvansa ”Kyläsaari sukupolveen”.

Seuraava yritys palata yhdyskuntajätteenpolttoon tapahtui 1990-luvun alussa. YTV:n (pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta) jätehuollon virkamiehet tekivät esityksen pääkaupunkiseudulle perustettavasta laitoksesta, mutta esitys torjuttiin niukasti YTV:n lautakunnassa äänin 7–6. (MOT 2005) Toimettomiksi 1990-luvulla ei kuitenkaan jääty. Alettiin kehittää vaihtoehtoa eristää jätteestä polttoainetta, jota voitaisiin polttaa leijupetikattiloissa. Tulokset osoittivat vaihtoehdon toimivaksi, minkä seurauksena Suomessa alettiin polttaa kierrätyspolttoainetta teollisuuden ja sähköntuottajien kattiloissa rinnakkaispolttona noin 500 000 tonnin vuositasolla. Kylmää vettä rinnakkaispolton niskaan tuli vuoden 2006 alussa, kun astui voimaan kaikki polttolaitokset kattavasti. Direktiivi sisälsi kireät vaatimukset poltto-olosuhteista ja päästöistä. (Meloni 2010, 27) Suomi yritti neuvotella EU:lta kevyemmät tarkkailu- ja päästövaatimukset rinnakkaispolttolle, mutta yrityksissä epäonnistuttiin. Se tarkoitti rinnakkaispolttolle samoja päästö- ja mittausvelvoitteita kuin jätteenmassapolttolaitoksella. (Huhtinen ym. 2007, 15) Seurauksena oli raju notkahdus rinnakkaispoltto määrissä. Kaikesta huolimatta rinnakkaispoltto on elpynyt, esimerkiksi kaikki suuret puunjalostajat ovat varustaneet osan laitoksistaan jätteenpolttodirektiivin velvoitteiden mukaisesti. (Meloni 2010, 27)

Jätteenpolton historia loi tulpan, mutta jätteenpoltto kuitenkin palasi. Kenties jätealan kiinnostus jätteenpolttoa kohtaan ei koskaan kylmentynyt, mutta konkreettisenä ponttimena jätteenpolton uudelleen ajankohtaistumiseen toimi Suomen EU-jäsenyys ja sen mukana tullut jätealan rakennemuutos.

2.2. EU ja jätealan rakennemuutos

Lähestyvän EU-jäsenyyden myötä Suomen jätehuoltoa ryhdyttiin mukauttamaan lainsäädännön kautta EU-vaatimusten mukaiseksi. Konkreettinen ensi askel otettiin 1.1.1994 kun voimaan astui uusittu jätelaki (1072/1993) ja -asetus (1390/1993). Aikaisempaan jätehuoltolakiin nähden lain soveltamisala laajeni. Mukaan astuivat tuottajavastuun lisäys, tuotteen koko elinkaaren huomioon ottaminen ja puhtaamman teknologian käyttöönoton edistäminen. Jätelainsäädäntöä painotettiin

myös jätteen synnyn ehkäisyytoimiin. EU:n vaatimat muutokset Suomen jätelainsäädäntöön eivät jääneet 1990-luvun tähän. Jätehuollon järjestämisen suunnittelua muutti erityisesti kaatopaikkadirektiivi (1999/31/EY), joka astui voimaan 1999. Direktiivi asetti selkeän tavoitteen vähentää kaatopaikkasijoittamista. Biohajoavan jätteen kaatopaikoille sijoittamista tulee vähentää portaittain vuoden 1995 tasosta. Ensin 75% vuoteen 2006 mennessä, sitten 50% vuoteen 2009 mennessä ja lopulta 35% vuoteen 2016 mennessä. Lisäksi direktiivi kielsi esikäsittelemättömän jätteen kaatopaikkasijoittamisen vuoden 2002 alusta. Direktiivi vaati myös jäsenmaita laatimaan strategian biohajoavan jätteen kaatopaikkasijoittamisen vähentämiseksi, missä erityinen huomio tulee osoittaa yhdyskuntajätteen biohajoavan jakeen vähentämiselle. Ennen kaatopaikkadirektiiviä Suomeen asetettiin 1996 jäteverolaki (495/1996), jonka tarkoituksena oli ohjata jätettä hyötykäyttöön ja ennaltaehkäistä jätteen syntyä. Jäteverolaissa ei polttoon menevästä jätteestä peritty veroa, mutta kaatopaikalle sijoitettavista polton tuhkista perittiin. (Koskinen 2006, 10)

Kaatopaikkadirektiiviä tarkemmin jätteenpoltoa ohjaa jätteenpolttodirektiivi, jonka vaikutuksia käsiteltiin edellisluvussa. Uusien laitosten kohdalla säädökset astuivat voimaan 2003 alusta ja 2006 alkaen muiden jätettä polttavien laitosten osalta. Jätteenpolttodirektiivin tarkoituksena on ehkäistä ja rajoittaa jätteidenpoltosta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja. Tavoitteeseen pääsemiseksi direktiivi asettaa vaatimukset polton tekniselle toteuttamiselle ja päästöille raja-arvot sekä mittausvaatimukset (Jätteenpolttodirektiivi 2000/76/EC). Direktiivin myötä jätteenpolto vaatii luvat ja mittaustulokset on raportoitava viranomaisille sekä julkistettava yleisön nähtäväksi (Koskinen 2006, 14).

Iso ja tuore muutos jätelainsäädäntöön tuli 1.5.2012 jolloin uusi jätelaki (646/2011) ja valtioneuvoston asetus jätteistä (179/2012) astuivat voimaan (ympäristöministeriö 2012 a). Niillä ajantasaistettiin Suomen jätelainsäädäntöä jätedirektiivin 2008/98/EY mukaiseksi. Uusi laki laajensi pakkausjätteiden tuottajavastuuta, pyrkii tehostamaan jätehuollon valvontaa ja seurantaa sekä eri toimijoiden vastuita täsmennettiin. Suurin muutos jätteenpolton kannalta on jätehuollon etusijajärjestyksen kirjaaminen lakiin, johon palaan yksityiskohtaisemmin luvussa 3.2. *Jätehierarkia.* (Ympäristöministeriö 2012 b)

Kiteytetysti lainsäädännöllä piirretään jätehuollon rajat ja jätepolitiikalla sen suuntaviivat. Virallisen jätepolitiikan johtoajatus kuuluu seuraavasti: *”Jätepolitiikan keskeisenä tavoitteena on jätteistä aiheutuvien haitallisten terveys- ja ympäristövaikutusten vähentäminen. Tavoitteeseen pääsemiseksi*

on erityisesti: ehkäistävä jätteen syntymistä, edistettävä jätteiden uudelleenkäyttöä, edistettävä jätteiden biologista hyödyntämistä ja materiaalikierrätystä, edistettävä kierrätykseen soveltumattoman jätteen energiahyödyntämistä, turvattava jätteiden haitaton käsittely ja loppusijoittaminen.” (Ympäristöministeriö 2008, 9). Virallinen jätepolitiikka tähtää kuitenkin laajemmalle. Jätepolitiikka nähdään osana pyrkimyksiä saada kulutusyhteiskunta ekologisesti kestävä pohjalle. Jätepolitiikan halutaan osaltaan rakentavan kestävämmät tuotantomenetelmät ja kulutusmallit, joiden avulla voidaan purkaa luonnonvarojen käytön ja jätteesyntymisen yhteys talouskasvun nopeuteen sekä siihen, ettei luonnonvarojen käyttö ylittäisi ympäristön kantokykyä. Suomen jätepolitiikkaan nämä tavoitteet ovat rantautuneet EU:n parlamentin ja neuvoston kuudennen ympäristöä koskevan toimintaohjelman (1600/2002/EY) myötä. Yksityiskohtaisempaa jätepoliittista ohjausta EU:lta tuli jätteen synnyn ehkäisyn ja kierrätyksen teemakohtaisen strategian (KOM/(2005)666 lopullinen) myötä. Strategian tavoitteena on tehdä EU:sta kierrätysyhteiskunta. Keinoiksi tavoitteen saavuttamiseen EU esittää muun muassa elinkaariajattelun ottamista mukaan jätepolitiikkaan. (Ympäristöministeriö 2008, 31-33) Edellä esitetyt tavoitteet ja strategiat on kirjattu ja muokattu Suomessa asiakirjoiksi, joissa osoitetaan suuntaa tulevaisuuden jätehuollolle. Asiakirjoilla oli suuri merkitys jätteenpolton uudelleen ajankohtaistumiselle. Seuraavaksi käyn läpi asiakirjat sekä niiden merkitystä.

2.4. Jätealan rakennemuutoksen kompassit: VALSU:t, ALSU:t ja

biojätestrategia

Suomen jätehuollon tulevaisuuden suunnan ja tavoitteiden määrittelemiseksi on laadittu valtakunnalliset jättesuunnitelmat (VALTSU), alueelliset jättesuunnitelmat (ALSU) ja biojätestrategia. Valtakunnalliset ja alueelliset jättesuunnitelmat ovat peräisin EU:n jätehuoltoa koskevien direktiivien velvoitteesta, joissa vaaditaan viranomaisia laatimaan tietyn aikavälin suunnitelma kattamaan koko valtakunnallinen jätehuolto. Suunnitelman tulee seurata EU:n jätepolitiikan linjauksia, mutta se voi sisältää ehdotuksia konkreettisten käytäntöjen järjestämiseen. Valtakunnallisen suunnitelman lisäksi EU velvoittaa alueellisten suunnitelmien tekoon niin, että ne ovat riittävän läheisessä suhteessa toisiinsa. Valtakunnallisen jättesuunnitelman (VALTSU) päätavoitteena on selvittää, kuinka jätelain keskeiset tavoitteet voidaan toteuttaa, sekä valtakunnallisesti että eri sektoreittain. Alueelliset jättesuunnitelmat (ALSU:t) tarkentavat, kuinka VALTSU:an tavoitteet toteutetaan kullakin hallinnollisella alueella. ALSU:issa voidaan ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet, ongelmat sekä suunnitella esimerkiksi kuntien välisen jätehuoltoyhteistyön kehittämistä. (Ympäristöministeriö 1998, 70)

VALTSU:ia on ilmestynyt tähän mennessä kaksi, ensimmäinen oli vuoteen 2005 asti (VALTSU 2005) ja toinen - edelleen voimassa oleva - vuoteen 2016 asti. Tuorein on koko nimeltään: *”Kohti kierrätysyhteiskuntaa - Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016”* (VALTSU 2016). Sen taustatyönä tehtiin kahdeksan selvitystä, joista yksi oli kokoava selvitys, jonka pohjalta VALTSU 2016 kirjoitettiin. Jätteenpolton kannalta tärkeä selvitystyö oli POLKU-hanke (Polttokelpoisten jätteiden hyödyntäminen ympäristö- ja kustannusvaikutusten kannalta), jossa *”tuotetaan tietoa polttoon soveltuvien jätteiden hyödyntämismenetelmistä ja niiden ympäristö- ja kustannusvaikutuksista eri tyyppisillä alueilla Suomessa. Tutkittavia hyödyntämismenetelmiä ovat poltto ja kierrätys ja tarkastelu tehdään elinkaariperusteista lähestymistapaa käyttäen.”* (Suomen ympäristökeskus 2013 a) VALTSU: sta uusin on laajempi. Lisänä VALTSU 2005:een verrattuna VALTSU 2016 sisältää jätteen synnyn ennaltaehkäisyohjelman ja tarkastelun siitä, kuinka VALTSU 2005 tavoitteiden kävi. (Ympäristöministeriö 2008, 29)

VALTSU:t eivät ole yksioikoisen sitovia suunnitelmia. VALTSU 2005 sanotaan olevan luonteeltaan ohjaava, mutta ei sitova. VALTSU 2016 todetaan vain olevan ohjaava. Kuitenkin molemmissa suunnitelmissa annetaan varsin yksiselitteisiä prosentuaalisia tavoitteita. VALTSU 2005 tavoitteina oli, että yhdyskuntajätteen osalta hyödyntämistä nousisi vuoteen 2005 70% (Ympäristöministeriö 1998, 26), josta jäätettiin selkeästi (Huhtinen ym. 2007, 14–15). VALTSU 2016 yhdyskuntajätteen tavoiteprosentteja tarkennettiin: Materiaalikierrätykseen 50%, hyödynnetään energiana 30% ja enintään 20% loppusijoitetaan kaatopaikalle. (Ympäristöministeriö 2008, 9)

Alueellisten jätesuunnitelmien (ALSU:t) tehtävä on saattaa VALTSU:n tavoitteita toimenpanoon. ALSU:lla pyritään vaikuttamaan alueelliseen jätehuollon järjestämiseen niin, että ne edistävät valtakunnallisia tavoitteita. ALSU:missa lähestyminen on käytännönläheisempää ja niissä toimenpide-ehdotukset voivat olla yksilöllisiä ja toiminnallisia, kuten käsittely- ja hyödyttämiskapasiteetin mitoituksen suunnittelua tai esittää mahdollisia aluetarpeita maakuntakaavoitukseen. Lisäksi selvitetään alueellisen jätehuollon ympäristövaikutuksia. Kuten VALTSU 2016 valmisteluprosessi, myös ALSU:t ovat vaatineet paljon taustatyötä, mikä ilmenee Pirjo Angervuoren (2010, 18–21) kirjoittamasta artikkelista, joka kertoo Itä-Suomen jätesuunnitelman laatimisesta. Mielenkiintoisin seikka Angervuoren artikkelissa on linjanveto suhteessa VALTSU 2016 prosentuaalisiin tavoitteisiin. Valmistelijat katsoivat, että aluetasolla prosentuaalisten tavoitteiden seuraaminen on työlästä ja niiden arviointi sisältäisi paljon epävarmuuksia, siksi erillisten alueellisten prosenttitavoitteiden asettamista ei nähty tarpeelliseksi.

Sen sijaa Itä-Suomen jätesuunnitelman ohjausryhmä asetti keskiöön ”painopistealueet”, jotka ovat seuraavat:

1. *Jätteiden energiahyötykäytön lisäys*
2. *Biohajoavien jätteiden käsittelyn kehittäminen (mukana lietteet)*
3. *Haja-asutusalueiden jätehuolto*
4. *Rakentamisen jätteet, hyödyntäminen ja käsittely*

Lisäksi suunnitelmassa tarkastellaan materiaalihokkuutta ja neuvontaa

Angervuoren artikkelin perusteella jätesuunnittelu ei ole yksioikoista. Selväksi kuitenkin tulee, että valtakunnallisessa ylhäältä alaspäin tapahtuvassa jätesuunnittelun implementoinnissa on varsin paljon jouston varaa. Kuten VALTSU:aan ei ALSU:aan ole sementoivan sitovia, vaan ALSU:ssa esitetään kehittämistavoitteet ja tarpeelliset toimet niiden saavuttamiseksi (Pirkanmaan ympäristökeskus 2009, 8)

Mikä sitten oli ALSU:en ja erityisesti VALTSU:en merkitys jätteenpolton uudelleen ajankohtaistumiselle? Yksinkertaisesti, ne toivat virallista kanavaa pitkin jätteenpolton selkeästi suotavaksi jätteenkäsittelymenetelmäksi ja vielä asiakirjassa, joka määrittelee mikä on tavoiteltava tapa järjestää jätehuolto. Toisin VALTSU 2005 asiaa ei sanottu kovin suoraan. Se sisältyi 70% hyötykäyttö tavoitteeseen, mutta VALTSU 2016 30% energiahyödyntämistavoite on varsin selkeä. VALTSU:t eivät ole ainoastaan jätehuoltosuunnittelun johtotähtiä vaan ne osaltaan määrittävät kieltä, jolla aiheesta puhutaan. Tätä aspektia sivusi Mari Hotti pro gradu -tutkielmassaan, jossa hän analysoi VALTSU 2016 taustaraporttia ja haastatteli muutamia kokoamistyössä mukana olleita asiantuntijoita. Hotin VALTSU 2016 -taustaraportin analyysin perusteella siitä nousee esiin kaksi kielellistä teemaa: ”tehokkuus” ja ”hyödyntäminen” (Hotti 2009, 2, 19). Teemoista ensimmäinen esiintyy materiaali-, eko-, kustannus- tai energia- etuliitteen kera. ”Hyödyntämisen” eteen liitetään jompikumpi sanoista materiaali tai energia. Hotin mukaan tehokkuus- ja hyödyntämiskieli sekä elinkaariajattelun sisäänajo nostavat jätteenpolton myönteiseen valokeilaan (Hotti 2009, 19–29).

Biojätestrategia lisäsi jätteenpolton houkuttelevuutta luomalla yhteyden jätepolitiikan ja ilmastopolitiikan välille. Yhtymäkohdan konkretisoivat kaatopaikkojen biohajoavien jätejakeiden synnyttämät metaanipäästöt, jotka ovat jätehuollon suurimmat kasvihuonekaasujen päästölähteet. Toimenpiteiksi kaatopaikkojen metaanipäästöjen vähentämiseksi biojätestrategiassa on esitetty

metaanipäästöjen parempaa talteenottoa (Ympäristöministeriö 2008, 9), biohajoavan jätteen määrän vähentämistä sekä lisäystä materiaalikierrätykseen, kompostointiin tai mädätykseen ja energiahyödyntämiseen (Ympäristöministeriö 2004,1). Biojätestrategian määrällinen tavoitetaso mukaillee kaatopaikkadirektiiviä, mutta SYKE:n tarkistuslaskennasta johtuen biohajoavaa jätettä saisi sijoittaa kaatopaikalle vuonna 2009 enää 40% ja 2016 25% verrattuna vuoden 1994 tasoon (Ympäristöministeriö 2004,1–2).

Biojätestrategia toi viralliseen jättopolitiikkaan ilmastotavoitteen ja näin yhteyden ilmastopolitiikkaan. Biojätestrategiassa (ympäristöministeriö 2004, 3) tehdään myös toinen merkittävä linjanveto: *”Käytännössä uusista jätehuoltoratkaisuista ja -hankkeista päätetään jätehuoltoalueittain kuntien, laitosten ja yhtiöiden kesken. Näin voidaan ottaa huomioon alueen jätehuollon ja energihuollon erityispiirteet ja olemassa olevan infrastruktuurin tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset, kuten lämpöenergian tai maanparannusaineen kysyntä ja tuleva tarve.”* Näin alueille annettiin valta tehdä suuria jätehuoltoratkaisuja.

Jätteenpoltto palautettiin legiimiksi jätteenkäsittelymenetelmäksi näiden asiakirjojen toimesta, mutta pelkoja tähän projektiin liittyi. Jätteenpolton imagoa ei pidetty kovin hyvänä, mihin moni osoitti syyksi Kyläsaaren tapahtumat (esim. Uusiouutiset 2006 b). Tahriintunutta imagoa VALTSU 2005 myötä pyrittiin parantamaan, mutta yhdyskuntajätteenpolton imago oli 2000-luvulla edelleen huono. Esimerkkinä Ouluun rakennetusta jätteenpolttolaitoksesta käytiin oikeutta korkeimmassa hallinto-oikeudessa asti. Hankeen ympäristöluvan kumoamista vaativat luonnonsuojelupiiri ja asukasyhdistys, jonka jäsenten asuinseudulle laitos rakennettaisiin. Yksi asukasyhdistyksen valittamisen perustelu oli, että polttoon voi joutua materiaalia joka tuottaa terveyttä heikentäviä päästöjä, vaikka poltettava jäte on syntypaikkalajiteltua. (Korkein hallinto-oikeus 2009) Epäily jätteenpolton savukaasujen puhtaudesta oli edelleen vahva. Oikeutta ovat muutkin jätteenpolttolaitokset joutuneet käymään. Niin paljon, että SYKE:ssä on tehty aihetta sivuava raportti: *”Selvitys jätteenpolton luvista”* (Saarinen & Leikoski 2009).

Imagon puhdistusta jatkettiin VALTSU 2016 valmistelutyössä. Muun muassa Koskinen (2006, 72) halusi jätteenpolton imagolle kohennusta. Hänen mukaansa jätteenpolttamisesta pitäisi saada luotua vihreä ja ympäristöystävällinen mielikuva. Tästä onkeensa ovat ottaneet esimerkiksi Tammervoima-hankkeen ajajat Tampereella. Hankkeen mainoslauseena toimii: *”Lähienergiaa*

roskapussista” ja jätteenpolttolaitos on ristitty ”hyötyvoimalaksi” (Tammervoima 2012). Oulun voimala on taas nimeltään ”ekovoimalaitos” ja se tuottaa ”arjesta energiaa” (Oulun jätehuolto & Oulun energia 2013). Jos mittariksi otetaan rakennettu ja valmistuvaksi tuleva yhdyskuntajätteenmassapolttokapasiteetti, niin imagon puhdistusoperaatiossa ollaan onnistuttu.

2.4. Jätteenpolton paluu käynnistää kamppailun

EU:n vaatiman rakennemuutoksen vanavedessä jätteenpoltoasta tehtiin viranomaisten taholta (uudelleen) hyväksyttävä jätteenkäsittelymenetelmä. Kaikkia tämä uusi suunta ei miellyttänyt, mikä johti kamppailuun. Ennen kamppailun osapuolten esittelyä käyn läpi jätteenpolton teknologista puolta, jolla on oma asemassa itse kamppailussa.

Yhdyskuntajätteen energiahyödyntämisen teknologiat voidaan yleisellä tasolla jakaa kolmeen kategoriaan: jätteen massapoltoon ja jätteestä tehdyn kierrätyspolttoaineen polttamiseen omassa laitoksessa tai rinnakkaispolttona tavanomaisessa voimalaitoksessa. Jätteenmassapoltto tarkoittaa käytännössä arinateknologiaan perustuvaa polttamista. Arinapoltoissa jäte poltetaan lähes sellaisenaan kun se polttolaitokseen saapuu. Vain suuret kappaleet murskataan ja isot metalliesineet poistetaan. (Myllymaa ym. 2006, 22) Arinapoltto on sähköntuotanto hyötysuhteeltaan huono verrattuna muihin sähkön tuotantotapoihin (Myllymaa ym. 2006, 31). Sen vuoksi laitosratkaisu pyritään yhdistämään lämmöntuotannon kanssa (Tekniikka ja talous 2011). Arinapolton perustamiskustannukset ovat suuret, koska arinapoltto vaatii lähes aina uuden laitoksen rakentamista, mutta käyttökustannuksiltaan se on edullinen, koska polttoaine - syntypaikalla lajiteltu jäte - on keräämisen ja kuljettamisen jälkeen valmista poltettavaksi. Riskinä arinapoltoissa on, että se vaatii suureten perustamiskustannusten vuoksi pitkänajan sitoutumisen jätteen toimittamiseen. Muita polttoaineita arinassa ei ole kannattavaa polttaa (Myllymaa ym. 2008, 32).

Kierrätyspolttoaineita on Suomessa kahta lajia: RDF (Refuse derived fuel) ja REF (Recovered fuel). RDF:ää valmistetaan mekaanisesti prosessoimalla syntypaikalla lajiteltua yhdyskuntajätettä. REF luokan kierrätyspolttoaine on perinteisesti valmistettu teollisuuden ja palvelualojen jätteistä, mutta myös yhdyskuntajätteestä voidaan valmistaa REF-luokan kierrätyspolttoainetta. REF on hyvälaatuista kierrätyspolttoainetta, jota valmistetaan polttokelpoisista, kuivista ja kiinteistä jätteistä kuten kuitupakkauksista, puusta ja muovista mekaanisesti prosessoimalla. REF jaetaan kolmeen laatuluokkaan: REF I, REF II ja REF III, joista REF I on palamislaadultaan parasta ja REF III

huonointa. Suomessa käytetty RDF on laadultaan verrattavissa REF III. (Myllymaa ym. 2008, 9-10, 36) Yhdyskuntajätteestä valmistetut kierrätyspolttoaineet - sekä RDF että REF - voidaan valmistaa samassa prosessointilaitoksessa, mutta REF valmistetaan erilliskerätystä energijakeesta (Myllymaa ym. 2006, 23). Kierrätyspolttoaineita voidaan käyttää jätteen energiahyödyntämisessä arinapolttolaitoksia herkemmissä laitoksissa, kuten kaasutuslaitoksissa ja leijupetilaitoksissa, sekä lisäksi rinnakkaispoltossa (Myllymaa ym. 2008, 36).

Kaasutuslaitoksissa jätepolttoaineeseen johdetaan kuumaa ilmaa, jonka seurauksesta polttoaineesta muodostuu palavia kaasuja kuten metaania, häkää ja vetyä. Muodostuneet kaasut poltetaan sähkön ja lämmön tuottamiseksi. Kaasutustekniikkaa voidaan käyttää myös yhdyskuntajätteen massapoltoissa, mutta laitos vaatii erillisen jätteenprosessointilaitoksen, jossa syntypaikalla jaotellusta yhdyskuntajätteestä valmistetaan kierrätyspolttoainetta (RDF). Leijupetikattilassa poltto tapahtuu hehkuvan hiekan ja tuhkan muodostamassa pedissä, jonne johdetaan hallitusti ilmavirtaa (Vesanto 2006, 27–28). Kuten kaasutuksessa, leijupetipolttoon perustuvassa jätteenmassapoltoissa jätteestä tulee prosessoida ensin kierrätyspolttoainetta (RDF).

Rinnakkaispoltossa kierrätyspolttoaine toimii sivupolttoaineen. Rinnakkaispoltossa pääpolttoaineena on joku perinteisistä polttoaineista kuten kivihiili tai turve. Perustamiskustannuksilta rinnakkaispolto on edullista, koska infrastruktuuri on yleensä olemassa, mutta kierrätyspolttoaineen käytön aloittaminen saattaa aiheuttaa tarvetta laitteiston modifioinnille erityisesti jätteenpolttodirektiivin myötä. Vaikka yhdyskuntajätteen polttoa ei Suomessa juurikaan ole harrastettu, niin rinnakkaispoltolla on Suomessa pitkät perinteet. Tämä johtuu metsäsektorin merkittävästä asemasta. Metsäteollisuudella on tapana polttaa omat jätteensä. (Koskinen 2006, 7)

Rinnakkaispoltolle oli kovia odotuksia kuten luvun 2.1. *Jätteenpolton historia* lopussa todettiin, mutta 2006 kokonaisuudessa voimaan astuva jätteenpolttodirektiivi uhkasi tehdä siitä kannattamatonta (esim. Uusiouutiset 2006, 4). Kaatopaikkadirektiivi oli kuitenkin vielä voimissaan eli kaatopaikkasijoittamista tuli vähentää radikaalisti. 2000-luvun alkupuoliskolta lähtien alkoi hiljalleen ilmestyä arinateknologiaan perustuvien yhdyskuntajätteen massapolttolaitoksia puoltavia puheenvuoroja (esim. Paunio 2002, Kukkamäki 2004). Puheet alkoivat myös konkretisoitua. Kotkan laitoksen suunnittelu aloitettiin jo 2002 ja YVA-selvitys valmistui 2003 (Kuntatekniikka 2009). Riihimäen voimala 1 YVA-selvitys valmistui alkuvuodesta 2005 (Hämeen sanomat 2005).

Tämän kehityksen myötä aktivoituivat myös yhdyskuntajätteen massapolton vastustajat, joihin lukeutuvat Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) ja Ympäristöyritysten liitto, jonka jäsen Lassila & Tikanoja Oyj oli erityisesti äänessä. Vastustajille taustatukea antoi Vihreät. Erityispiirteinä kamppailulle oli sen vakaus läpi sen tähän astisen elinkaaren. Asemat ja argumentointi eivät käytännössä muuttuneet kamppailun aikana.

Jätehuoltoliiketoimintansa myötä Lassila & Tikanoja Oyj on kiinnostunut siitä, minkälaisia jätehuoltosysteemiä Suomeen rakennetaan (Lassila & Tikanoja 2013). Yhdyskuntajätteen massapolton vastustamisen ydin on uhatta, jonka massapoltto voi aiheuttaa uusioraaka-aine- ja kierrätyspolttoaineliiketoiminnalle ja sen tulevaisuuden edellytyksille. Uhan vuoksi etujärjestö Ympäristöyritysten liitto ry (YYL) otti myös osaa kamppailuun. Ympäristöyritysten liiton (2013) toimenkuva vaati sitä: *”YYL on ympäristöalalla toimivien yritysten elinkeinopoliittinen yhdistys. Liitto toimii ympäristöalan toimintaedellytysten parantamiseksi ja kehittämiseksi. Se osallistuu lainsäädännön valmisteluun, edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -tietoa sekä pitää yhteyttä viranomaisiin kotimaassa ja ulkomailla. Liiton keskeisenä tavoitteena on lainsäädännön kehittäminen siten, että jätehuoltomarkkinat avautuvat ja vapaa kilpailu on mahdollista.”*

Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) on toinen merkittävä yhdyskuntajätteenmassapolttokehityksen vastustaja. SLL:n kotisivujen mukaan liiton tukijalka on paikallisessa ja alueellisessa suojelutyössä. Suomen luonnonsuojeluliitto pyrkii ajamaan luonnon etua vaikuttamalla päätöksentekijöihin, joihin sillä on sanojensa mukaan merkittävä verkosto sekä valtakunnallisesti ja paikallisesti. Liiton asiantuntijat pääsevät keskustelemaan ja vastailemaan kysymyksiin muun muassa ministeriöihin. Näkyvin vaikuttamistapa Suomen luonnonsuojeluliitolla on lausuntojen jättäminen esimerkiksi lainsäädäntöä varten. (Suomen luonnonsuojeluliitto 2013 a) Hiukan perinteisemmästä luonnonsuojelutoiminnasta poiketen SLL on ottanut vahvasti kantaa yhdyskuntajätteen massapolttota vastaan. Se on pyrkinyt valittamaan jokaisesta jätteenmassapolttoon liittyvästä hankkeesta, joiden suunnitelmat alkoivat konkretisoitua ennen vuotta 2006. Keskeisenä argumenttina valituksissa on ollut, että jätteenpolttaminen on jätehierarkian vastaista (käsitellen jätehierarkiaa kappaleessa 3.2. *Jätehierarkia*). (Vihreät 2006, 7)

Puolueista Vihreät positio itsensä arinateknologiaan perustuvan yhdyskuntajätteenpolton vastustajiin. Tämän konkretisoi 20.10.2006 puoluehallituksessa hyväksytty linja-asiakirja:

”Linjauksia yhdyskuntajätteen energiana hyödyntämisestä ja kestävästä jätehuollosta”.

Linjauksessa Vihreät antavat oman näkemyksensä, kuinka jätehuolto tulisi järjestää rakennemuutoksen myötä. Linjauksen visiot eivät sisällä käytännössä paikkaa tai tarvetta arinalaitoksille.

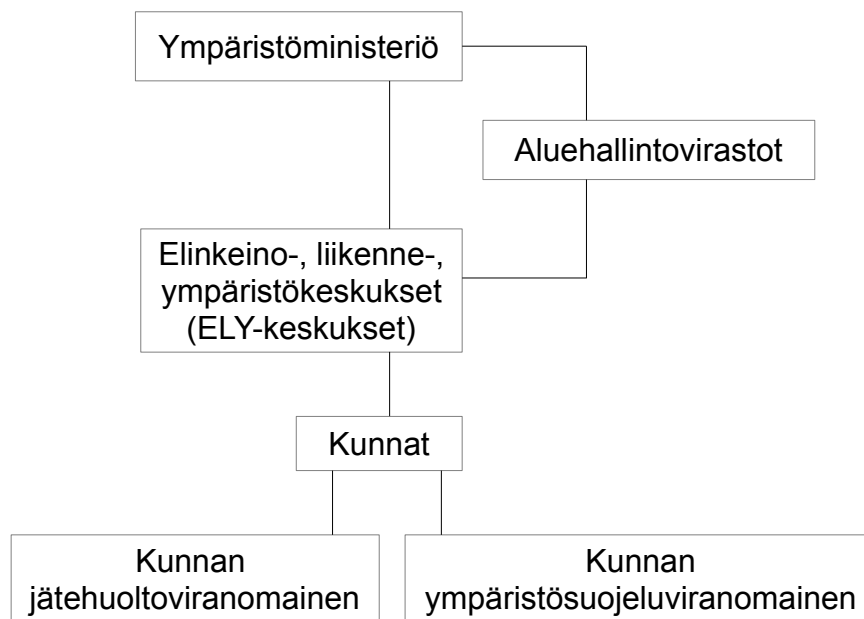
Arinateknologiaan perustuvan yhdyskuntajätteenmassapolton puoltajien koalitio pohjautuu Jätelaitosyhdistys ry:n (JLY) ja Energiateollisuus ry:n (ET) liittoon. Sosiaali- ja terveystieteiden professori Mikko Paunio toi siihen oman lisänsä ympäristöterveyteen liittyvän argumentaation välityksellä (Paunio 2002, 66–72 & Paunio 2008, 20–22). Merkittävin massapolton puoltajista on Jätelaitosyhdistys ry, joka on julkisen jätehuollon edustaja. JLY ry:n tehtävä on toimia yhdistävänä tekijänä jäsentensä kesken ja kehittää jätelaitosalaa sekä turvata että puolustaa julkisen jätehuollon toimintaedellytyksiä. Kyseessä on etujärjestö, jonka jäsenistö koostuu 35 kunnan jätelaitoksesta ja jätehuoltoyhtiöstä (Jätelaitosyhdistys 2013 b). Arinalaitoksia kannattavan koalition toinen kantava voima, Energiateollisuus ry (ET) (2013) on *”sähkö- ja kaukolämpöalaa edustava elinkeinopoliittinen ja työmarkkinapoliittinen etujärjestö”*. ET ry:tä yhdyskuntajätteenpoltossa kiinnostaa sen tuottama sähkö ja lämpö, jota jotkut heidän jäsenistään voivat myydä kuluttajille.

3. Jätehuollon organisoituminen ja jätehierarkian merkitys

Luvussa 4 ”*Tutkimuksen kohdennus: kamppailu argumenttien uskottavuudesta*” terävöitän tutkimusongelman ja esittelen tutkimuskysymykset, mutta ennen sitä avaan systeemiä, jossa kamppailua käytiin. Tässä luvussa kuvaan aluksi Suomen jätehuollon organisoitumisen ja kerron kuinka VALTSU 2016 perusteella syntyvään jätteenpolton ylikapasiteettiin suhtaudutaan. Lisäksi esittelen jätehuollon keskeisen ohjaavan moraalivelvoitteen jätehierarkian ja elinkaarianalyysin, jotka toimivat kamppailussa rakenteiden tavoin, rajoittaen ja mahdollistaen.

3.1. Jätehuollon organisoituminen

Jätehuolto on hyvin syvälle säädelty toimiala. Kuvassa 1 on esitelty jätehuollon runko eli viranomaistehtävien organisaatio jätehuollossa. Runkoon kiinnittyneenä ovat tutkimus ja yksityinen jätehuoltotoiminta, joiden paikasta ja tehtävistä keskustelen organisaatiokuvan käsittelyn jälkeen.

Kuva 1. Jätehuollon viranomaisorganisaatio. (Ympäristöministeriö 2013 a)

Jätehuoltohallinnon korkeimmalla tasolla on ympäristöministeriö (YM). Ympäristöministeriön päävastuu on kansallisen ja kansainvälisen jättepolitiikan suunnittelussa ja jätelainsäädännön valmistelussa. Lainsäädännön valmistelu on pitkälti kansainvälisten sopimusten ja EU:n jätelainsäädännön sitoumusten sovittamista kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi YM ohjaa, kehittää

ja seuraa jätelain soveltamista ja tulkintaa sen alaisessa hallinnossa. ELY-keskuksilla on valvojan ja ohjaajan rooli kuntien ja yritysten jätehuoltoon nähden. Ympäristölupien noudattamisen suhteen rooli jää valvonnaksi, mutta portinvartijan roolin ELY-keskukset ottavat jätehuoltorekisterin ylläpitäjinä. ELY-keskuksissa päätetään ketkä jätteenkuljettavat ja -välittäjät pääsevät jätehuoltorekisteriin ja saavat siten oikeuden jätehuoltoliiketoimintaan. ELY-keskukset suunnittelevat myös alueelliset jätehuoltosuunnitelmat (ALSU:t). Aluehallintovirastot myöntävät ympäristöluvat merkittävälle jätehuoltolaitoksille kuten jätteenpolttolaitoksille. Yhdyskuntajätteen osalta merkittävimmässä roolissa ovat kunnat, tosin nykyään enemmän kuntien muodostamat jätehuoltoyhtiöt. Jätehuoltoyhtiöt vastaavat pitkälti kuntien jätehuollon perustehtävistä: hyödyntämisestä ja loppukäsittelystä, mutta myös kuljetuksista, jäteneuvonnasta, kaatopaikoista ja jätteenpolttolaitoksista että muista hyödyntämislaitoksista. Jos kunta kuuluu alueelliseen jätehuoltoyhtiöön, kunnalle osoitettuja jätehuoltoviranomaisen tehtävien hoitoon on jätehuoltoyhtiössä perustettu oma toimielin. Jos kunta ei kuulu jätehuoltoyhtiöön, niin kunnan jätehuoltoviranomainen huolehtii jätehuollon viranomaistehtävistä kuten jätetaksasta ja jätehuoltojärjestelmään liittyvästä päätöksenteosta. Kunnan ympäristösuojeluviranomainen myöntää luvat pienimuotoiseen jätehuoltotoimintaan ja valvoo, että yritykset ja yksityiset noudattavat jätelakia. Lisäksi kunnan ympäristösuojeluviranomainen vastaanottaa ilmoitukset ammatti jätteenkerääjiltä jätehuoltorekisteriin. Kunnan ympäristösuojeluviranomaisen toimialue voi olla yksi tai useampi kunta. (Ympäristöministeriö 2013 a)

Jätehuollon tutkimusta harjoitetaan Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) jäteasianyksikkössä, joka toimii kulutuksen ja tuotannon keskuksen alaisuudessa. Yksikön vastuualueeseen kuuluu asiantuntija- ja tutkimustehtävät, joissa painopisteenä ovat materiaalitehokkuus elinkaaritutkimusten ja vaikutusten arviointien avulla. Erityisesti yksikössä keskitytään jätevirtojen materiaali- ja energiahyödyntämiseen. Yksikkö avustaa ympäristöministeriötä säädösvalmistelussa ja tuottaa aineistoja ja selvityksiä jäteasioita koskevien päätösten pohjaksi. (Suomen ympäristökeskus 2013 b)

Yhdyskuntajätteen osalta yksityinen jätehuoltotoiminta on osallinen lähinnä jättekuljetuksissa. Kuntien Jätelaitokset ostavat jätteenkuljetuspalvelut yksityisiltä elleivät tuota niitä itse. Jätelaitokset voivat ostaa osan yhdyskuntajätteen hyödyntämis- ja käsittelypalveluista jätehuollon palveluyrityksiltä, joiden käsittelylaitoksissa erotellaan kierrätysmateriaaleja ja valmistetaan kierrätyspolttoaineita. Lisäksi muutamalle yksityiselle kaatopaikalle sijoitetaan yhdyskuntajätettä. (Kaila ym. 2007, 10) Pääasiallisesti yksityiset jätehuollon palveluyritykset tekevät bisnestä

teollisuuden, rakennustoiminnan ja tuottajayhteisöjen kanssa, koska yhdyskunta jäte on lainsäädännöllä osoitettu kunnalliseksi palveluksi. Toisin rajan vedossa on ollut muutoksia lainsäädännön muutosten myötä, mikä on aiheuttanut myös kiistaa (esim. Meloni 2010 & Penttinen 2011).

Mihin itse jätteenpolttolaitokset sijoittuvat jätehuollon kokonaisorganisaatiossa? Esimerkiksi Tampereelle suunnitella oleva jätteenpolttolaitos on Tammervoima Oy -niminen osakeyhtiö. Omistajina osakeyhtiössä ovat Tampereen sähkölaitos ja Pirkanmaan jätehuolto Oy, joka on 17 Pirkanmaan kunnan omistama omakustannusperiaatteella toimiva osakeyhtiö. Roolitus Tammervoimassa olisi seuraava: Pirkanmaan jätehuolto toimittaa polttoaineen, Tammervoima polttaa ja tuottaa energiaa, jonka Tampereen sähkölaitos myy. (Tammervoima 2012) Mustasaarella sijaitsevan jätteenpolttolaitoksen Westenergy Oy Ab omistajuus jakautuu viiden Pohjanmaan alueella sijaitsevan kunnallisen jätehuoltoyhtiön kesken. Yhteys energian jakeluun on toteutettu yhteistyösopimuksen välityksellä Vaasan sähkön kanssa. Westenergy on voittoa tavoittelematon, eikä jaa osinkoa omistajilleen. Tosin yhteistyösopimus Vaasan sähkön kanssa takaa markkinoiden mukaisen hinnan jätteenpoltosta tuotetulle energialle, mutta näiden tulojen kerrotaan kanavoituvan porttimaksuihin ja sitä kautta kuntalaisten käsittelymaksujen tasoon. (Westenergy 2013) Kotkassa jätteenpolttolaitos kuuluu osaksi Kotkan energiaa, joka on Kotkan kaupungin omistama energiayhtiö. Poltettava jäte kerätään Itä-Uudenmaan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Mikkelin alueilta. (Kotkan energia 2013) Jätteenpolttolaitoksen paikkaan liiketaloudellisessa organisaatiossa on erilaisia vaihtoehtoja, mutta pohjalla tulee olla jäte- ja energiasektorin yhteistyö. Huomattavaa on, että kaikissa jätteenpolttolaitostapauksissa kummankin sektorin edustaja on kunnallisessa omistuksessa. Paitsi Riihimäen Ekokemin omistaman polttolaitosten tapauksessa, mutta siellä Valtioneuvoston kanslialla ja Kuntaliitto ry yhteisomistajuus Ekokemista on 55% (Ekokem 2013). Tämän tutkimuksen kahdella päätoimijalla Jätelaitosyhdistyksellä ja Ympäristöyritysten liitolla on paikka jätehuollon kokonaisorganisaatiossa. He toimivat edunvalvojina ja vaikuttajien roolissa saadakseen jätehuollon järjestämisen ratkaisut osakkaidensa etujen mukaisiksi.

3.2. Energiahyödyntämisen 30% raja saavutettu, kuinka hallinto suhtautuu?

Jätehallinto on omalta osaltaan edesauttanut jätteenpolton paluuta legitiimiksi jätehuoltomenetelmäksi VALTSU:en ja biojätestrategian myötä, mutta myös kantaaottavien

kirjoitusten avulla (Esim. Kukkamäki 2004 & 2005). Hallinto asetti määrälliset tavoitteet VALTSU 2016 30% energiahyödyntämistavoitteen myötä, mutta tämä tavoite on jo saavutettu.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 yhdyskuntajätettä tuotettiin noin 2,5 miljoonaa tonnia (Tilastokeskus 2011). VALTSU 2016 tavoitteeksi on asetettu, että yhdyskuntajätteen määrä aluksi vakiintuisi noin 2,3 – 2,5 miljoonaa tonniin vuodessa, josta määrä kääntyisi laskuun vuoteen 2016 mennessä. Yksinkertaisesti laskien, 30% tarkoittaa 0,75 miljoonaa tonnia vuodessa yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Tämän perusteella arinatekniikkaan perustuvaan jätteenpolttoon olisi tulossa ylikapasiteettia noin 0,89 miljoonaa tonnia vuodessa, koska kapasiteettia on toiminnassa ja suunnitteilla tällä hetkellä noin 1,64 miljoonaa tonnia vuodessa. Laskut perustuvat JLY ry kotisivujen esittämään tilanteeseen Suomen jätteenpoltosta (Jätelaitosyhdistys ry 2013 a). Yhdyskuntajätteenpolttokapasiteettia on tulevaisuudessa riittämiin, mutta yhdyskuntajätehuollon käytännön toteuttamisen tasolla kapasiteetti näyttää olevan ristiriidassa voimassa olevan valtakunnallisen jätesuunnitelman kanssa.

Ympäristöministeriön (2012 c, 21) valtakunnallisen jätesuunnitelman seurantaraportin mukaan prosenttitavoitteet taipuvat: *”Mikäli kaikki suunnitellut hankkeet käytännössä toteutuisivat, olisi jo pelkkien jätevoimalaitosten luvitettu laitospotentiaali noin 1,5 – 1,9 miljoonaa tonnia, mikä ylittää arvioidun yhdyskuntajätteen polttokapasiteettitarpeen. Kapasiteettitarpeen arvioinnissa on huomioitava, että laitokset polttavat muutakin jätettä kuin yhdyskuntajätettä.”* Seurantaraportin mukaan Etelä- ja Länsi-Suomen alueille on luvassa polttokapasiteettia runsaasti verrattuna siihen määrään, mitä yhdyskuntajätettä alueella syntyy. Tämän lisäksi Länsi-Suomessa rinnakkaispolttokapasiteetti on korkea, mutta toimijoille tilanne ei ole ongelma. Heidän suunnitelmissa on polttaa myös teollisuuden jätettä ja oman suunnittelualueen ulkopuolelta tulevaa jätettä, mikä tarkoittaa lähinnä Keski-Suomen yhdyskuntajätteitä. Tilanteesta YM toteaa, että tietyillä alueilla poltettavasta jätteestä saattaa tulla kovaa kilpailua (Ympäristöministeriö 2012 c, 93).

Lisävalaistusta aiheeseen saa Mari Hotin (2009, 68) pro gradu -tutkielmasta. Yksi hänen haastattelemistaan VALTSU 2016 valmistelussa mukana olleista asiantuntijoista sanoi, ettei 750 000 tonnin eli 30% energiahyödyntämistavoitteen ollut tarkoituskaan olla tiukka. Luku asetettiin siksi, että haluttiin signaloida polttolaitoksista päättävälle, ettei tänne ei haluta 2 miljoonan tonnin polttolaitospotentiaalia, koska se kaikki olisi pois kierrätyksestä. Lisäksi monet asiantuntijat uskoivat, että markkinamekanismit huolehtivat ettei polttolaitospotentiaalia synny liikaa (Hotti

2009, 67). Hotin (2009, 69) haastattelemista asiantuntijoista vain yksi koki jätteenpolttokehityksen uhaksi erityisesti kierrätykselle. Haastattelussa hän kertoi, että hänestä tuntui, että lähes jokainen kunnallinen jätelaitos suunnittelee omaa polttolaitosta ja polttokapasiteetti on ylimitoitettua. Uusiouutisissa (2009, 5–6) Suomen ympäristökeskuksen johtava asiantuntija Risto Saarinen näkee myös ongelman, mutta: *”...kun lasketaan kaikki suunnitellut polttokapasiteetit yhteen, päästään niin korkeisiin lukuihin, että materiaalikierrätystavoite tulee olemaan haasteellinen. Tulee harkita kaikkia ohjauskeinoja... meillä tulee olemaan erittäin paljon jätteenpolttokapasiteettia verrattuna siihen 30 prosentin tavoitteeseen, mutta onko se rikos? Olen tyytyväinen, että jätevoimalahankkeet etenevät. Paljon suurempi huoli olisi, että meillä ei olisi ollenkaan jätehuoltokapasiteettia.”*

3.3. Jätehierarkia

Jätehierarkialla tarkoitetaan jätteen käsittelymenetelmien tärkeysjärjestystä, jonka perusteella jätehuoltoa tulisi suunnitella ja toteuttaa. Ensisijaisesti jätteen syntyä tulee ehkäistä. Jos jätettä kuitenkin syntyy, tulee toimia jätehierarkia toisen tason mukaan. Jäte olisi pyrittävä kierrättämään tai uudelleenkäyttämään. Kolmanneksi toivottavin toimenpide on hyödyntäminen materiaalina. Vasta kun nämä vaihtoehdot todetaan toteuttamiskelvottomiksi, tulee kysymykseen jätteen hyödyntäminen energiana. Viimeisenä vaihtoehtona on kaatopaikkasijoittaminen. (Vihreät 2006, 3–4) Tuoreimpaan jätelainsäädäntöön jätehierarkia kirjattiin ensimmäisen kerran. Tosin se nimettiin etusijajärjestykseksi ja määriteltiin hiukan toisin. Etusijajärjestyksessä tärkeimpänä tavoitteena on jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen. Toisena jätteen uudelleenkäyttö. Kierrätys on kolmantena ja hyödyntäminen energiana tai muu hyödyntäminen neljäntenä. Vihoviimeisenä, kun muuta ei ole tehtävissä, jäte loppukäsitellään eli sijoitetaan kaatopaikalle.

Tarkennuksena, kierrätyksellä tarkoitetaan jätteiden ohjausta tuotantoprosessiin, jonka tarkoituksena on niiden palauttaminen alkuperäiseen tehtäväänsä (uudelleenkäyttö) tai muuhun tarkoitukseen paitsi energiahyödyntämiseen. Esimerkiksi ohjaamalla jäte tuotannon raaka-aineeksi (uusiokäyttö). (Keski-Suomen Ympäristökeskus 2007, 4) Vastaisuudessa, kun puhun kierrätyksestä, niputan kierrätyksen ja uudelleenkäytön saman termin alle.

Jätehuoltotoimenpiteistä jätteen materiaali- ja energiahyödyntäminen sekä kaatopaikkasijoittaminen ovat tiukasti sidottu toisiinsa, koska niiden raaka-aine on yleisellä tasolla sama. Tämä vaikuttaa myös keskusteluun. Kun puhutaan jätteenpoltosta, puhutaan myös kierrättämisestä,

uudelleenkäytöstä, materiaalihyödyntämisestä ja kaatopaikkasijoittamisesta. On kuitenkin huomioitava, että kaikki jäte ei kelpaa materiaalikäyttöön eikä kaikki jäte ole välttämättä poltettavissa. Toisaalta viekö jätteenpolttto mukanaan kierrätyskelpoista materiaalia? Nämä kysymykset ovat jätehuollon sisäisiä asioita, mutta jätehierarkian korkein tavoite ulottuu jätehuoltotoimintaa paljon laajemmalle. Tämä tekee jätteen synnyn ehkäisystä oudon linnun jätehuollolle. Jätehuolto on jo nimensä mukaisesti perinteisesti ja teknisesti keskittynyt huolehtimaan jätteistä, ei siitä, että tuotteet eivät muuttuisi jätteiksi. Jätteen synnyn ehkäisy vaatiikin toimenpiteitä, jotka rikkovat rajoja erityisesti jäte- ja tuotepolitiikan välillä, mutta instituutiotasolla jätteen synnyn ehkäisy korkeimpana tavoitteena aiheuttaa ongelman jätehuollolle. Se tekee jätehuollosta ongelmanhoitokeskeistä, jossa kuitenkin ensisijaisena tavoitteena olisi ehkäistä ongelman syntymistä eli vähentää oman toimintansa perustaa, raaka-aineen määrää. Tällöin jätehuollolle ongelmallista on, että organisaationa sen tulisi pyyhkiä pois omaa olemassaoloaan.

Jätehierarkia kuulostaa hyvin suoraviivaisen toiminannalliselta, mutta jätehuollon sääntelyn kannalta se toimii enemmänkin moraalisen velvoitteena, ei niinkään yksiselitteisesti ohjaavana koodina. Sen vaikutus on nähtävissä jätepolitiikassa, lainsäädännössä ja jätehuollon suunnittelussa. Esimerkiksi VALTSU 2016 tavoitteet on muokattu pitkälti jätehierarkian puitteiden mukaisiksi, mutta selkeää sitovuusvaatimusta ei ole asetettu. Taas uudessa jätelaissa jätealan ammattilaiset sidotaan toimimaan etusijajärjestyksen mukaan. Käytännössä tämä tarkoittaa Erängön (2011, 8) mukaan seuraavaa: *”Etusijaisjärjestys tulee konkretisoitumaan jätelain nojalla annettavissa asetuksissa, kunnan jätehuoltomääräyksissä ja ympäristölupien lupamääräyksissä. Valvontaviranomainen ei varsinaisesti voi käyttää valvontakeinoja etusijaisjärjestyksen toteuttamiseksi, mutta voi osaltaan vaikuttaa asiantuntijana päätöksenteossa kiinnittämällä huomiota mm. siihen, että jätteen kierrätyksen tulisi olla etusijalla muuhun hyödyntämiseen nähden ja siihen, että poikkeaminen tästä tulisi perustella.”* Harkinnan varaakin jätetään. Kun ammattilainen valitsee etusijaisjärjestyksen mukaista jätehuoltotoimenpidettä, hänen tulee huomioida jätteen elinkaarivaikutukset, ympäristön suojele sekä toimijan itsensä tekniset ja taloudelliset edellytykset noudattaa etusijajärjestyttä. (Ympäristöministeriö 2012 a, 2) Näistä harkinnanvaraisista aspekteista päästään kiinni jätehierarkian/etusijajärjestyksen yhteen keskeiseen ongelmaan. Mikä on riittävä perustelu, jolla alemmalle toimenpidetasolle voidaan siirtyä?

Elinkaariajattelua ja -analyysiä on alettu pitää yleisen tason vastauksena tähän ongelmaan.

Elinkaarianalyysillä tarkoitetaan Korpisen (2013) mukaan: ”*menetelmää, jonka avulla arvioidaan tuotteen, prosessin tai toiminnon aiheuttamat ympäristövaikutukset sen koko elinkaaren aikana.*”

Elinkaarianalyysijä on kahdenlaisia. Suppeita, jotka antavat selkeitä vastauksia, mutta voivat kokonaisuuden kannalta olla harhaanjohtavia. Kokonaisvaltaiset analyysit ovat työläitä ja paljon aikaa vieviä, mutta luotettavampia. (Korpinen 2013) Joka tapauksessa elinkaarianalyysillä pyritään tuottamaan laaja-alaista objektiivista tietoa ympäristövaikutuksista. Elinkaariajattelulla tuodaan laajempaa näkökulmaa päätöksentekoprosesseihin ja esimerkiksi siihen, kuinka jätteeksi muuttunutta tuotetta tulisi käsitellä. Elinkaariajattelulla on myös retorinen puoli. Toiselle elinkaarianalyysi voi olla perusteltu syy siirtyä jätehierarkian tasolta toiselle, kun toiselle se voi olla ”ohituskaista”.

Jätehierarkian ainoa ongelma ei ole millä perusteilla siirrytään askeleelta alemmas. Toinen keskeinen ongelma on kuinka laajalle jätehierarkia ulottuu? Ulottuuko se esimerkiksi jätehuollon investointeihin ja resurssien jakoon asti? Näiden kysymysten ja vastausten perusteella jätehierarkian ja elinkaariajattelun voi käsittää rakenteeksi, jotka rajoittavat ja mahdollistavat minkälaisia puheenvuoroja kamppailussa jätteenpoltosta voidaan käyttää. Jätehierarkian asema jätehuollon moraalisen velvoitteena on sen verran vahva, että suoranaisesti sen periaatteita vastaan ei voi merkityksellisesti puhua.

4. Tutkimuksen kohdennus: kamppailu argumenttien uskottavuudesta

Aloitin kertaamalla ja kiteyttämällä. Yhdyskuntajätteen massapoltto ajankohtaistui uudelleen kun hallinto palautti sen viralliseksi jätehuoltomenetelmäksi toteuttamaan EU:n vaatimaa jätehuollon rakennemuutosta. Aluksi rinnakkaispolton muodossa, mutta jätteenpolttodirektiivin tuoma epävarmuus muutti suunnan kohti arinateknologiaan pohjautuvaa polttoa. Tämä kehitys synnytti kamppailun JLY:n ja ET:n muodostaman koalition sekä yksityisen jätehuollon ja SLL:n muodostaman koalition välille. Vastustajien koalition otti osaa myös Vihreät, mutta epäsuoremmin. Koska kamppailun siemen oli rakennemuutoksessa, vastustajille ei riittänyt ainoastaan arinalaitoksia vastustava argumentaatio. Argumentaatiossa tuli vastata myös, kuinka rakennemuutoksesta selvittäisiin ellei arinalaitoksilla.

Kamppailussa oli siis kaksi tasoa, joihin molempiin tutkimuksellinen mielenkiintoni kohdistuu: arinalaitossuunnitelmiin liittyvän argumentaation ja kamppailun toimijoiden argumentaatioon siitä kuinka jätehuolto tulisi järjestää. Yhdyskuntajätteenpolton puoltajien argumentaation mukaan arinat ovat ainoa uskottava vastaus rakennemuutokseen, ja samalla he pyrkivät positioimaan vastustajat epäuskottaviksi. Vastustajien argumentaatiossa on sen sijaan kaksi funktionaalista tasoa. Ensimmäisenä argumentaation on tarkoitus saada arinateknologiaan perustuva ratkaisu kuulostamaan vääraltä valinnalta, ja samalla positioida arinaratkaisun puoltajat epäuskottaviksi. Toiseksi esitetään oma ratkaisumalli, kuinka selvittää kunnialla jätealan rakennemuutoksesta. Tälle vaihtoehdolle haetaan uskottavuutta kuulijoiden ja yleisöjen korvissa.

Keskeisenä käsitteellisenä työkaluna tutkimuksessani käytän Maarten Hajerin (1995) diskurssiteoriasta muotoilemaa tarinalinjan käsitettä. Tarinalinjalla tarkoitetaan diskurssista kumpuavaa narratiivia, jonka tarkoitus on tuoda yhtenäisyyttä ongelman käsittämiseen. Onnistuessaan tarinalinja rationalisoi tietyn tavan nähdä ongelma. Näin tarinalinjasta voi tulla hyväksyttävä, jolloin useammat toimijat alkavat hyödyntämään niitä. Tämä mahdollistaa toimijoita muodostamaan diskurssikoalition, jossa toimijoita yhdistää tarinalinja ja sen ajama päämäärä, eivät välttämättä intressit. Tarkemmin tarinalinjan sekä muut käsitteet viitekehyksineen esittelen luvussa 6. Luvuissa 7 ja 8 hyödynnän luvussa 6 esiteltyä käsitteistöä aineiston jäsentämiseen ja

analysointiin. Lisäksi yksilöin tämän tutkimuksen löytöjä ja niiden merkitystä. Luvussa 9 paneudun pohtimaan miksi arinalaitossuunnitelmat eivät laajamittaisen politisoituneet.

Luvussa 10 teen tutkimuksellisen sivupolun, jossa vertailen tutkimukseni löytöjä Janne Hukkisen (1994) tutkimukseen: ”*Jätehuolto 2040 – Kauaskantoisen jätehuoltopolitiikan edellytykset Suomessa*” löytöihin. Tutkimuksessaan Hukkinen hahmottelee reittejä kestäväälle jätehuollolle. Reitityksen suunnitteluun hän käy käsiksi ongelman määrittelyn kautta. Ongelmaksi hän osoittaa Suomen ympäristöpolitiikan korporatiivisuuden, mikä estää pitkän tähtäimen tavoitteiden realisoitumista jätepolitiikassa. Hukkisen analyysi oli osuvaa ja tutkimus käsitteli osin samoja aihealueita, jotka nousivat esiin tässä tutkimuksessa, mutta tarkastellen enemmän vallan näkökulmasta. Luvussa 10 teen tätä tutkimusta lihavoittavan vertailun Hukkisen tutkimuksen löytöihin niiltä osin kuin tämän tutkimuksen konteksti, aineisto ja analyysin tulokset mahdollistavat. Vertailu tuo näkökulmaa erityisesti valtasuhteiden muutokseen ja pysyvyyteen jätepolitiikassa. Luvussa 11 paneudun pohtimaan mitä tästä kaikesta voi päätellä.

Tämän luvun lopuksi esittelen tutkimuskysymykset. Ne kohdentuvat jätteenpolttokamppailun toimijoiden jätehuoltomalleihin ja argumentaatioon tarinalinjojen ja diskurssien analyysin kautta. Tutkimuskysymyksiä olen muodostanut kaksi, josta ensimmäinen keskittyy tarinalinjojen löytämiseen ja auki kirjoittamiseen aineistosta sekä niiden toimintamekanismien analyysiin. Toinen tutkimuskysymys paneutuu niiden diskurssien hahmottamiseen, mistä tarinalinjat ja argumentaatio ammennetaan sekä analyysiin siitä, kuinka argumentaatio muotoilee kamppailua.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- **Millaisia tarinalinjoja arinapolton puoltajat ja vastustajat luovat saavuttaakseen päämääränsä?**
- **Minkälaisista teemoista kamppailun toimijat ammentavat argumentaationsa ja kuinka argumentit muotoilevat kamppailua?**

5. Aineisto, konstruktionistinen tutkimusote ja menetelmät

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen aineiston, tutkimusotteen ja analyysimenetelmät. Aineisto koostuu useilla erilaisilla foorumeilla esitetyistä teksteistä, joista monet ovat muodoltaan varsin erityyppisiä. Tästä syntyvän aineiston heterogeenisyyden vuoksi erityinen paino asettuu aineiston valikointimenetelmään, jonka käyn läpi ennen kuin esittelen tarinalinjojen analyysimenetelmät. Tärkeä osa aineiston valikoimisprosessia on tutkimusotteeni kontekstuaalinen konstruktionismi, jonka esittelen samassa yhteydessä aineiston valikointimenetelmän kanssa.

Keskusteltua arinateknologiaan perustuvasta massajätteenpolttoinfrastruktuurin rakentamisesta on käyty 2000-luvun alkupuolelta tähän päivään saakka, mikä toimii tutkimusaikavälinäni. Lähteitäni ovat jätealan julkaisu Uusiouutiset, ympäristöalan asiantuntijoille suunnattu Ympäristö ja terveys -lehti, jossa ilmestyy vuosittain jätealan teemanumero, uutismediat, jätehuoltoyhtiöiden tiedotuslehdet, toimijoiden kotisivut, erilaisissa seminaareissa pidetyt esitelmät ja toimijoiden julkaisemat esitteet ja asiakirjat. Tutkimukseni aineisto on heterogeeninen, mutta yhteinen tekijä aineistolleni on, että kaikki aineistoni tekstit ovat vakuuttamiseen tähtääviä.

Keskustelufoorumien skaala kulkee jätealan sisäisestä kamppailusta toimijoiden tiedotustoimintaan, erilaisissa tilaisuuksissa pidettyihin esitelmiin ja kannanottoihin virallisiin päätöksiin ja linjanvetoihin. Tekstit ovat yksittäisiä, ilman selkeää dialogista suhdetta toisiin aineiston teksteihin, paitsi kahdessa seminaaritalaisuudessa kamppailun kumpikin osapuoli on pitänyt omaa kantaansa argumentoivan esitelmän (Pidä Lappi siistinä ry ympäristöseminaari 2011 ja SLL:n Luonnonvara ja jätepolitiikka -hankeen seminaarisarjassa). Lisäksi Pentisen (2011) kirjoitus on pitkälti vastaveto Melonin (2010) kirjoitukselle. Muuten aineisto koostuu vaikuttamiseen tähtäävistä teksteistä, joiden sisältämää argumentaatiota voi selkeästi rajata kamppailun piiriin kuuluviksi. Aineistoni on heterogeenistä, mutta ei ainoastaan erilaisten keskustelufoorumien vuoksi. Keskustelun hajanaisuutta lisää se, että kukin polttolaitos on alueellinen ratkaisu. Tämän vuoksi tietty keskustelu tai teksti voi sisältää alueellisia erityispiirteitä ja alueellisen tason argumentaatiota. Kuitenkin arinateknologiaan perustuvan jätteenpolttokapasiteetin rakennuttaminen on hyvin valtakunnallinen kysymys ja tämä näkyy selkeästi aineistossani. Tutkimukseni keskittyy keskustelun valtakunnalliseen tasoon.

Yhtenäisyyden aineistoon olen tuonut tutkimusaiheen ja -kysymysten spesifioinnin lisäksi ”argumenttisaturaation” perusteella. Argumenttisaturaatiolla tarkoitan aineiston valikointimekanismia, jota olen toteuttanut seuraavasti: olen selannut läpi suuren määrän potentiaalista aineistoa, josta olen poiminut eri toimijoiden argumenttejä arinalaitoksien puolesta ja niitä vastaan. Selausta harjoitin niin pitkään kunnes keskeiset tarinalinjoja rakentavat argumentit löytyivät ja saavutettiin ”argumenttisaturaatiopiste”. Argumenttisaturaatiopisteellä tarkoitan tilannetta, kun uusia argumentteja ei enää löydy, vaan uusissa teksteissä toistuu sama argumentaatio. Tähän kohtaan aineisto rajautuu. Seulotusta aineistosta olen valinnut analysoitavaksi mielestäni edustavimmat argumentaation merkittävyyden ja esittämisen vaikuttavuuden näkökulmasta, mikäli valinnanvaraa on ollut. Alueellinen/valtakunnallinen rajanveto ei tuottanut ongelmia. Aineistoon valikoimistani teksteissä käy hyvin selkeästi ilmi, että kyse on valtakunnan tason argumentaatiosta.

”Argumenttisaturaatio” on analoginen lumipallomenetelmällä valittujen haastattelujen saturaatiolle. Lumipallomenetelmä haastattelujen yhteydessä tarkoittaa haastateltavien valikointimenetelmää, jossa haastateltavaksi valikoituvia henkilöitä hankitaan pyytämällä haastateltavaa ehdottamaan toista haastateltavaa. Näin lumipallo lähtee liikkeelle. Hannu Ruonavaaran (2013, 4) mukaan pääteipiste saavutetaan kun: *”haastateltavilta saatava informaatio alkaa kylläntyä (saturoitua), eli asiat alkavat toistua, voidaan lumipallon pyörittäminen lopettaa.”* (Ruonavaara 2013, 4) Omassa aineistovalikoinnissa vinkkejä potentiaalisesta aineistosta sain muun muassa etsimällä löytämäni tekstin tekijän muita julkaisemia tekstejä. Lisäksi hain aineistoa erilaisin hakusanoin internetin hakukoneessa (Google) ja tutkimalla kamppailun toimijoiden julkaisutoimintaa. Kävin myös läpi jätealan julkaisuja (Uusiouutiset 2005-2013 ja Ympäristö ja terveys -lehden jätehuolto numerot 1995-2013). Näin lopulta argumenteista muodostuva lumipallo saturoitui.

Onko ”argumenttisaturaatio” sitten riittävä aineistonrajaaja? Sanoisin, että ainoaksi aineistonrajaajaksi siitä ei ole, koska se jättää epävarmuutta. Ongelma muodostuisi, jos tarjolla olisi ollut parempi aineisto, kuten esimerkiksi selkeän dialoginen mielipidekirjoitusten vaihto toimijoiden välillä aiheena: ”onko järkevä rakentaa jätteenmassapolttolaitoksia Suomeen”. Seulontamekanismista huolimatta jää mahdollisuus, että jokin argumentaatio on jäänyt huomaamatta. Pahimmillaan se voi tarkoittaa, että huomaamatta on jäänyt kokonainen tarinalinja rakentava elementti. Nämä epävarmuudet olen hälventänyt tutkimusotteellani, kontekstuaalisella

konstruktionismilla. Ennen kontekstuaalisen konstruktionismin esittelyä käyn lyhyesti läpi sen metodologisen kodin, konstruktionismin ja sen anatomiaa.

Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa konstruktionismilla tarkoitetaan kiinnostusta sosiaalisen todellisuuden muodostumiseen kielenkäytön ja muun toiminnan välityksellä. Tutkimuskohteiksi valikoidaan kielellisiä prosesseja - mahdollisine tuotoksineen - joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme rakentuu (Jokinen 1999, 38). Rakentuva sosiaalinen todellisuus voi tarkoittaa myös materiaalista todellisuutta, kuten uuden infrastruktuurin rakentamista. Tämä infrastruktuuri on yhteiskunnallisen keskustelun fyysinen tuotos. (Suoninen 1999, 31–32) Kuten tässä tutkimuksessa arinateknologiaan perustuvat jätteenpolttolaitokset.

Tutkimusmetodisesta ja -aineistollisesta näkökulmasta konstruktionismi voidaan jakaa tiukkaan ja kontekstuaaliseen tutkimusotteeseen. Ero näiden välillä on, näkeekö tutkija merkitykselliseksi tai mahdolliseksi hankkia lisätietoja tutkimuskohdetta ympäröivästä kontekstista esimerkiksi ajasta, paikasta ja tilanteista joissa tutkittavat tekstit ilmenevät. Jo nimen perusteella kontekstuaalisessa konstruktionismissa tämä on sallittua ja suotavaa. Kontekstuaalisessa konstruktionismissa lähtökohdaksi hyväksytään se, että todellisuus on olemassa kielen kautta, mutta myös ilman sitä ja tietoa siitä voi saada esimerkiksi aistihavainnoin tai luonnontieteellisen tutkimuksen keinoin. (Juhila 1999, 168–170)

Jätteenpolttokamppailun kontekstiin perehtyminen on toinen aineiston valikoinnin varmuustekijä, johon nojaan ”argumenttisaturaation” lisäksi. Konteksti on pitkälti kirjoitettu auki aikaisemmissa kappaleissa, joilla pohjustin tutkimusongelmaa. Alkukappaleiden kontekstoinin lisäksi olen lukenut Ympäristö ja terveys -lehden jätehuoltoteemanumerot vuodesta 1995 lähtien aina vuoteen 2013 asti. Näin olen pyrkinyt samaan käsityksen eri ajankohtien puheista eri toimijoiden sanomana, erityisesti yhdyskuntajätteen massapolttoa silmällä pitäen. Kontekstiin sukeltamalla saa käsitystä toimijoiden painoarvoista ja rooleista, keskustelua jäsentävistä rakenteista sekä tapahtumista ja käännekohdista. Näiden syiden perusteella olen arvioinut, että heterogeeniseltä vaikuttava aineistoni on edustava läpileikkaus toimijoiden argumentaatiosta kamppailussa arinateknologiaan perustuvasta yhdyskuntajätteenpoltosta.

Aineiston rajaus ei ole ainoa syy miksi tutkimusotteeni on kontekstuaalinen konstruktionismi. Suunnittelu ja keskustelu jätehuollon järjestämisestä ratkaisevat mihin ja kuinka jätevirrat ohjautuvat. Jos jätteenpolttoa lisätään, kierrätys ja/tai kaatopaikka sijoittaminen vähentyvät. Oman vivahteensa jätehuoltotoimintaan tuo jätteiden synnyn ennaltaehkäisy tavoite. Tätä kokonaisuutta pyritään hallitsemaan jättepolitiikan keinoin. Toisaalta jättepolitiikassa ei ole kyse ainoastaan hallinnasta. Suurelta osin kyse on kamppailusta kuinka jätteeseen tulisi suhtautua, mitä jätteelle tulisi tehdä ja kenen toimesta. Näistä syistä nykyisen jätteenpolttokapasiteetin rakentumisesta ja sen merkityksistä saa selkeämmän ja täsmällisemmän kuvan kun pureutuu kunnolla kontekstiin.

Aloitin aineistoksi seulottujen tekstien analyysin tarinalinjojen jäsennyksellä. Jäsensin argumentit taulukkoon sisällönanalyttisin keinoin. Hain argumentaatiosta yhteisiä alakategorioita. Alakategoriat niputin yläkategorioiksi, joita pidän tarinalinjojen rakentamisen elementteinä. Elementit olen nimennyt sisältöä ja tarkoitusperää vastaavasti ja ne muodostavat rakennuspalikat tarinalinjoille, jotka esittelen luvussa 7. Analyysin olen suorittanut tarinalinjojen esittelyn yhteydessä ja sen jälkeen. Luvussa 8 analyysi pureutuu kamppailun diskursiiviseen puoleen ja siihen kuinka käytetty argumentaatio muotoilee kamppailua. Käyn läpi luvussa 8 käyttämäni analyysimenetelmät itse luvun alussa.

6. Tarinalinjat ja Maarten A. Hajerin diskurssin käsitteellistäminen

Tutkielmani keskeinen käsitteellinen työkalu on hollantilaisen politiikan tutkijan Maarten A. Hajerin kehittämä tarinalinjan käsite, jota esittelin lyhyesti luvussa 4. Tässä luvussa käyn sen perusteellisemmin läpi. Tarinalinjan käsite pohjautuu Hajerin diskurssiteoriaa, jota hän kehitti kirjassaan *”The Politics of Environmental Discourse - Ecological Modernization and the Policy Process”* (Hajer 1995). Aloitan esittelemällä, mitä Hajer tarkoittaa diskurssin käsitteellä ja käyn läpi kuinka hän on sitä käsitteellistänyt. Pohjustuksen perusteella esittelen tarkemmin tarinalinjan ja diskurssikoalition käsitteet.

6.1. Diskurssi Maarten A. Hajerin mukaan

Hajer (1995, 44) määrittelee diskurssin seuraavasti: *”a specific ensemble of ideas, concepts, and categorizations that are produced, reproduced, and transformed in a particular set of practices and through which meaning is given to physical and social realities”*. Vapaasti suomennettuna määritelmä tarkoittaa tiettyä kokoelmaa ideoita, konsepteja ja kategorioita, joita tuotetaan, uudelleen tuotetaan ja muunnetaan tietyissä (sosiaalisissa) käytännöissä, ja joiden avulla annetaan merkitys aineellisille ja sosiaalisille todellisuuksille. Määritelmän kautta Hajer avaa diskurssianalyysin tekoa kahdesta suunnasta. Toisaalta puhtaasti kielellisestä suunnasta, jossa kohteena on se, mitä sanotaan tarkoittaen kiinnostusta tekstin sisältämiin ideoihin, konsepteihin ja kategorisointeihin sekä siihen, kuinka niitä tuotetaan. Toinen Hajerin avaama analyttinen suunta liittyy kysymyksiin missä kontekstissa lausuma on sanottu ja kenelle se on osoitettu. Tästä näkökulmasta diskurssi nähdään sisäistyneen sosiaalisiin käytäntöihin, joissa se on tuotettu. Diskurssianalyysin tavoite on etsiä teksteistä säännönmukaisuuksia ja variaatiota, joiden avulla pyritään ymmärtämään puhunnan sosiaalista taustaa ja sitä, mitkä tietynlaisen puhunnan sosiaaliset vaikutukset ovat. (Hajer 1995, 44) Hajer pyrkii yhdistämään kaksi diskurssianalyysin tulokulmaa diskurssin määritelmäänsä. Kuitenkin Vehmas (2002) väitöskirjassaan käsittää Hajerin kehittämän diskurssin käsitteen painottavan ja jäsentävän diskurssin sisällöllisiä piirteitä. Tämä varmasti pitää paikkansa kun vertaa Hajer määritelmää Jokisen ynnä muiden (1993, 27) suhteelliseen laveaan diskurssien määritelmään: *”Verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta.”*

Hajerin näkemys diskurssista ja diskurssianalyysistä perustuu Michel Foucaultin tuotantoon (Tarkkailla ja rangaista sekä Seksuaalisuuden historia) sekä Michael Billingin ja Rom Harrén sosiaalipsykologiseen tulkintaan. Foucault purki diskurssit komponenteiksi, joita tuotettiin erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä ja konteksteissa. Hajerin mukaan Foucaultin merkittävä anti diskurssianalyysille oli, että tutkijan tulisi keskittyä tekemään näkyväksi pieniä, usein huomaamattomia käytäntöjä, tekniikoita ja mekanismeja. Niiden kautta päästään käsiksi siihen kuinka suuret institutionaaliset systeemit oikeastaan toimivat. Lisäksi Foucault kritisoi ankarasti kausaalista historian käsitystä. Hänen mukaansa diskurssien epäjatkuvuudet ja pluraalisuus tuottivat monen tyyppistä muutosprosessia, mikä kuvaa paremmin sosiaalisen muutoksen luonnetta kuin yksiaäninen prosessi. Kuitenkin nämä muutokset tapahtuvat määriteltävissä olevien sääntöjen mukaan, joiden perusteella ”diskursiivinen järjestys” on mahdollista nähdä. (Hajer 1995, 46–48)

Foucaultin tulkinnassa Hajer näkee ongelmalliseksi, että Foucault painottaa enemmän diskurssien rajoittavaa luonnetta jättäen mahdollistavan luonteen käsittelyn ohueksi. Kuitenkin Foucaultin esitykset diskurssien rajoittavasta luonteesta ovat valaisevia; ne toimivat poissulkevinä systeeminä, joihin vain tietyt toimijat voivat osallistua. Diskurssit rajoittavat mitä tietyistä aiheesta voidaan väittää tai sitä mitä aiheesta voidaan kysyä. Diskursseilla on sisäisen kurin muotonsa joiden kautta diskursiivinen järjestys muotoutuu. Diskursseilla on myös tietyt olosuhteiden säännöt, jotka määrittävät sitä, koska niitä voidaan hyödyntää. Lisäksi Foucault painotti, että diskursseilla on sisäiset sääntönsä, jotka saavat diskurssit toimimaan käyttäytymisen rakenteina joko mahdollistaen tai rajoittaen toimintaa. (Hajer 1995, 48–49)

Tulkittaessa Foucaultia Hajerin mukaan diskursiivisessa kamppailussa ei ole kyse kahden erillisen diskurssin keskenäisestä kamppailusta, vaan siitä millä tapaa tietyt diskursiiviset elementit ovat suhteessa toisiinsa. Kamppailun tila muotoutuu useista diskursiivista elementeistä sekä niiden asemista ja siitä kuinka niitä on pyritty hyödyntämään erilaisiin strategisiin tarkoituksiin. Taktikoimisyrityksien kautta diskurssin rakenteistamiskapasiteetti saa merkityksensä tietoisesti käyttäytyvien toimijoiden kontekstissa. (Hajer 1995, 50)

Yhteenvetäen Hajer toteaa, että Foucaultin diskurssiteoriassa vahvuutena on diskursiivisten käytäntöjen vuorovaikutukset ja niiden yhteensulautuminen, mutta diskursiivisen subjektin rooli jää ambivalentiksi. Foucault ymmärtää jälkipositivistisen politiikan tutkimuksen tavoin, että diskurssi

ei ole mediumi, jonka kautta yksilöt manipuloivat maailmaa. Diskurssi on itsessään vaikuttava osa todellisuutta. Foucaultin diskurssiteorian mukaan viittaukset institutionaaliseen taustaan ja vallankäyttäjiiin ovat epätyydyttäviä selityksiä, koska instituutiot ovat vaikutusvaltaisia ainoastaan siinä määrin kuin muut toimijat pitävät niitä auktoriteetteina diskurssien välityksellä. Myöskään intressejä ei voida pitää annettuina ensisijaisuuksina (prioreina), vaan ne ovat olemassa diskurssin kautta. Intressejä tuotetaan jatkuvasti uudelleen ja ne myös muuttuvat ajan saatossa. Hajerin mukaan politiikan tutkimuksen tehtävä on selittää, kuinka tietty toimija turvaa diskursiivisen asemansa uudelleen tuottamisen vastakkainasettelun kontekstissa. Foucaultin diskurssi teoriasta puuttuu Hajerin mielestä ”keskitason käsitteitä”, joilla diskurssien välisiä vuorovaikutuksia voidaan liittää yksilöiden strategiisiin valintoihin epäreduktiiviseen tapaan.

Yllä esitettyihin seikkoihin Hajerin pyrkii vastaamaan muun muassa ”tarinalinjojen” ja ”diskurssikoalitioiden” käsitteiden sekä niiden teoretisoinnin avulla. Ennen niiden esittelemistä haluan kuitenkin kiinnittää huomion Jarmo Vehmaksen (2002, 23) käsitykseen diskurssianalyysin metodisesta työstä: *”Diskurssien tunnistamiseen ei ole olemassa yleiskäyttöisiä metodeja. Niinpä diskurssien identifiointi perustuu aina tutkijan tekemään tulkintaan tietystä aineistosta, minkä vuoksi diskurssianalyttisessä kirjallisuudessa korostetaan huolellista aineistoon perehtymistä ja ”keskustelua aineiston kanssa”... Tutkijan tekemien valintojen ja tulkintojen keskeisyyden vuoksi saattaakin olla perustellumpaa puhua diskurssien tunnistamisen sijasta diskurssien muodostamisesta”*.

6.2. Tarinalinjat ja diskurssikoalitiot yhteiskunnallisissa kamppailuissa

Hajer (1995, 56) määrittelee tarinalinjan käsitteen tuottavan tyyppiseksi narratiiviksi, mikä antaa toimijoille mahdollisuuden hyödyntää erilaisia diskursiivisia kategorioita prosessissa, jossa annetaan merkitys tietylle fyysiselle tai sosiaaliselle ilmiölle. Tarinalinjan tarkoitus on ehdottaa yhtenäisyyttä erilaisten diskursiivisten komponenttien sekamelskassa, joka liittyy Hajerin kirjassa haposateen ongelmaan ja tässä tutkielmassa jätteenpolttoon. Hajer väittää, että yhteiskunnallisia ongelmia kohdatessaan ihmiset eivät johda näkemyksiään tiedoistaan, vaan ne kumpuavat tarinalinjojen välityksellä. Tarinalinjojen välityksellä poliittinen muutos voi mahdollistua, koska uusi tarinalinja voi muuttaa käsitystä ongelmasta. Tämän vuoksi sopivan tarinalinjan muodostaminen on toimijoille tärkeää. (Hajer 1995, 56)

Hajer ammentaa tarinalinjan käsitteen Davisin, Harrén ja Billingin kirjoituksista, jotka limittyvät Foucaultin kirjoituksiin, mutta keskittyvät ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (interpersonal interaction). Hajer kutsuu tätä lähestymistapaa sosiaalisesti vuorovaikutteiseksi diskurssiteoriaksi (social-interactive discourse theory). Davisin ja Harrén (1990) mukaan tutkimuksen tulisi keskittyä diskursiivisiin käytäntöihin, joissa ihmiset tuottavat aktiivisesti sosiaalista tai psykologista todellisuutta. Billingin (1987) mielestä tutkimuksen kohteena tulisi olla käytännöt, joiden välityksellä puhuja pyrkii suostuttelemaan muut toimijat näkemään todellisuuden hänen näkemysten mukaisesti samalla huomioiden minkälaisiin positioihin puhuja pyrkii muut toimijat argumentoinnissaan asettamaan. (Hajer 1995, 52–53)

Sosiaalisen interaktiivisuuden diskurssiteorialla on suhteellisen vahva käsitys subjektista diskurssia aktiivisesti tuottavana ja muokkaavana toimijana. Se ei silti väheksy jäseneltyjen käsittämistapojen voimaa. Ihmiset eivät aina huomaa hetkiä jolloin positiointi tapahtuu, koska he olettavat sen olevan tyypillinen puhetapa kyseisessä tilanteessa, jolloin he vastaavat kyseisen puhettavan puitteissa. Näin diskurssien rutinoituneiden muotojen vallan jatkuvuus on tehokkaimmillaan, koska se välttää vastarinnan. Davies ja Harrén mukaan vastarinnan mahdollisuus piilee siinä, jos puhujan positiointi onnistutaan hylkäämään ja puhujalle vastataan soveltuvan vaihtoehtodiskurssin mukaan. Vaihtoehtoisesti toimija voi onnistua vastarinnassa muodostamalla argumenttinsa tunnettujen kategorioiden sisällöstä tai yhdistämällä joitain traditionaalisia diskursiivisia rakenteita, kuten kertomalla uuden historiallisen esimerkin. (Hajer 1995, 56–57)

Tarinalinjan käsitteen Davies ja Harré mainitsevat pohtiessaan kuinka toimijoiden asemat saavat toimijat näkemään maailman aseman kautta. Asema tuo mukanaan tietyt kuvat, metaforat, tarinalinjat ja käsitteet. Davies ja Harré eivät avaa tarinalinjan käsitettä tarkemmin, mutta Hajerille se kuulostaa hienovaraiselta mekanismilta diskursiivisen järjestyksen luonnille ja ylläpidolle. (Hajer 1995, 56)

Hajer asettaa tarinalinjat merkittävään asemaan yhteiskunnallisissa kamppailuissa, koska tarinalinjat toimivat ”poliittisina vehkeinä”, joilla voidaan ylittää keskiössä olevan yhteiskunnallisen ongelman hajanaisuus ja näin saavuttaa diskurssin sulkeuma (discourse closure). Diskurssin sulkeumalla tarkoitetaan yhteiskunnallisen ongelman määrittelyprosessia, jossa diskursiiviset väitteiden fragmentit asettuvat suhteessa toisiinsa muodostaen tietyn määritelmän yhteiskunnalliselle

ongelmalle (Hajer 1995, 22). Hajer jakaa tarinalinjojen funktiot kolmeen rooliin. Ensinnäkin tarinalinjojen tarkoitus on puhdistaa ongelmaa diskursiivista hajanaisuudesta ja luoda mahdollisuus ongelman sulkeutumiselle. Tälle prosessille ominaista on, että ongelman määrittelystä menetetään alkuperäisen tiedon sisältämiä ehdollisuuksia ja epävarmuustekijöitä. Toiseksi, jos tarinalinjoista tulee hyväksyttäviä, useammat toimijat alkavat hyödyntää niitä. Näin ne saavuttavat pysyvyyttä tuottavan symbolin aseman väittelyssä, jolloin niiden avulla rationalisoidaan tietty näkemys koherentilta vaikuttavaan ongelmaan. Kolmanneksi, tarinalinjat auttavat erilaisia toimijoita laajentamaan ymmärrystään sekä diskursiivista kompetenssiaan oman alansa ulkopuolelle. (Hajer 1995, 63) Tarinalinjoilla on myös toimijoita positioiva merkitys. Ne eivät ainoastaan rakenna käsitystä ongelmasta, vaan luovat samalla sosiaalista ja moraalista järjestystä tiettyyn keskusteluun. Se asettaa toimijoita rooleihin kuten kuka on kaukokatseinen tai ongelman ratkaisija tai pelottelija. Samalla määritetään käsityksiä mikä on vastuullista, kiireellistä ja vastuutonta. (Hajer 1995, 64–65)

Tarinalinjat ovat jotain mikä kuulosta oikealta (Hajer 1995, 63), mutta taustalla vaikuttaa tarinalinjan käyttäjän tai kehittäjän uskottavuus ja kuinka luotettavalta toimija vaikuttaa (Hajer 1995, 59). Lisäksi vaikuttaa se sosiaalinen käytäntö, josta tarinalinja on tuotettu ja kuinka kyseinen tarinalinja sopii käyttäjän omaa diskursiiviseen identiteettiin. Tarinalinjan aineksia voivat olla metaforat, analogiat, kliseet, viittaukset historiaan tai vetoamukset pelkoihin tai syyllisyyteen. Tarinalinja on tärkein elementti Hajerin kehittelemässä argumentatiivisessa näkökulmassa. Sen avulla heterogeenistä tietoa homogenisoidaan, toimijoita asemoidaan positioihinsa ja luodaan erilaisille toimijoille mahdollisuus muodostaa verkosto, jossa erilaiset huomiot ja tiedot limittyvät. Tämän vuoksi tarinalinjoja voidaan pitää muutoksen airueina. (Hajer 1995, 63)

Hajer kaipasi diskurssiteoriaan enemmän ”keskitason” käsitteitä, joilla päästään paremmin käsiksi yksilöiden strategiaan valintoihin hedelmällisin keinon. Näistä käsitteistä hän nostaa jalustalla tarinalinjan merkityksen sen liimaavan ja mahdollistavan luonteen vuoksi. Edellisen kappaleen lopussa oli viite mitä liimataan; toimijoita verkostoon, jota Hajer nimittää diskurssikoalitioksi. Diskurssikoalitio tarkoittaa toimijajoukkoa, joka on kiinnittynyt tiettyyn tai tiettyihin tarinalinjoin. Toimijat voivat käsittää asemansa ja intressinsä hyvinkin erilaisista diskursseista. Tämä ei ole este diskurssikoalition synnylle kolmesta syystä: ensinnäkin diskurssikoalitio on tarinalinjojen kokonaisuus. Toiseksi se on toimijajoukko, joka hyödyntää näitä tarinalinjoja ja kolmanneksi se on käytäntö, johon tämä diskursiivinen toiminta pohjautuu. Diskurssikoalitio voi muodostua jos aikaisemmin yksittäisinä olleet käytännöt liittyvät tai ne saadaan liitettyä toisiinsa. Näin onnistutaan

muodostamaan yhteinen diskurssi, jossa kullakin käytännöllä on roolinsa yhteisen poliittisen päämäärän saavuttamiseksi. Diskurssiteoreettisesta näkökulmasta diskurssikoalition päämääränä voidaan pitää diskursiivisen hegemonia saavuttamista, jolla tarkoitetaan toimijoiden yritystä turvata tuki heidän määritelmälleen todellisuudesta. (Hajer 1995, 59, 65)

Diskurssikoalitiio eroa perinteisestä poliittisesta koalitiosta usealla tapaa. Diskurssikoalition käsitteen pohjalla on kieli, koska toimijoita yhdistävät tarinalinjat eivätkä intressit. Lisäksi on mahdollisuus, että tarinalinjat voivat muuttaa toimijoiden käsitystä omista intresseistä. Toiseksi diskurssikoalition käsite laajentaa näkemystä kuinka toimijat on asemoitu yhteiskunnassa. Käsite ehdottaa etsimään politiikkaa uusista kohteista, joissa toimijat tuottavat tarinalinjoja tai käytännöistä, joissa kyseiset toimijat toimittavat toimiaan. Hajerin mukaan empiirisen tutkimuksen tehtävä on kuvailla strategisia syitä miksi toimijat tuottavat tai puoltavat tiettyä metaforista ymmärrystä. Kuitenkin tulisi varoa liian individualistisia päätelmiä ja huomioida rakenteet ja niiden vaikutukset tutkittavassa prosessissa. Hajerin mukaan tarinalinjat ja diskurssikoalitiot operoivat individualismin ja rakenteellisten rajojen välimaastossa juuri hänen peräänkuuluttamallaan ”keskitasolla”. (Hajer 1995, 66) Seuraavassa luvussa hyödynnän näitä ”keskitason” käsitteitä jätteenpolttokamppailuun.

Ennen analyysiin siirtymistä on vielä syytä avata yhteyttä analyysissä käytettävien käsitteiden välillä. Alatasolla ovat argumentit, jotka muodostavat tarinalinjat joilla pyritään diskurssin sulkeumaan samalla positijoiden toimijoita ja puhujaa itseään. Tarinalinjat ja argumentit ammentuvat diskursseista, jotka sisältävät omat sääntönsä ja kurin muotonsa jotka rajoittavat ja mahdollistavat kuten *luvussa 6.1.* todettiin. Nämä kaikki edellä mainitut muodostavat kamppailun tilan, jossa kamppailu käydään. *Luvussa 8* analysoin kamppailun tilaa, mikä on kuin kamppailun aihepiirin diskursiivisen avaruuden kartoitusta. Kartoitettavassa avaruudessa diskurssien lisäksi mukana on rakenteita ja toimijoita positioissaan. Kamppailun tilan muodon kuvaan diskursseista ammentuvan argumentaation kautta. Huomioitavaa on, että tila tässä yhteydessä tulee käsittää laadullisena, mutta myös määrällisenä, jota tietyt asiat rajaavat ja toiset avaavat. Hajerin (1995, 66–67) mukaan sopivuutta tai jopa yhteenkuuluvuutta voi syntyä niiden diskursiivisten elementtien välille joilla on samankaltainen kongitiivinen tai diskursiivinen rakenne. Kamppailussa tämän kaltainen elementtien yhdistely avaa lisää tilaa kamppailulle tai voi viedä sitä uusille alueille. Kamppailun tilaa taas rajaa aikaisemmin mainitut toimijoiden uskottavuus ja luottamuksen ylläpito sekä diskurssien sisäinen järjestys.

7. Kamppailun toimijoiden tarinalinjat

Kamppailu arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltosta sai ensi sysäyksen kaatopaikkadirektiivin rakennemuutosvaatimuksista. Alussa ajatuksena oli lisätä rinnakkaispolttoa, mutta jätteenpolttodirektiivi muutti suunnittelun suuntaa kohti arinaratkaisuja. Ensimmäiset suunnitelmat laitoshankkeista alkoivat tulla julkisiksi vuonna 2003, minkä seurauksena vastustajat aktivoituivat. Tätä ennen vuonna 2002 julkaistiin Ympäristö ja terveys -lehdessä Mikko Paunio jätteenpolttoa suosiva artikkeli ”*Uusi jätepolitiikka ja terveys*”. Artikkelissa Paunio kritisoi jätepolitiikan silloista suuntaa siirtymistä tiheästä kaatopaikkaverkostosta keskitettyihin kaatopaikkaratkaisuihin ja biojätteen erilliskeräystä kompostoinnin ongelmien vuoksi. Artikkelin pohdintaosiossa hän toivoi jätteenpolttoa mukaan jätepolitiikkaan: ”*Jätepolitiikan muovaamisessa tulisi tutkia ennakkoluulottomasti ja tasa-arvoisesti myös jätteiden turvallista käsittelyä läjittämällä, kaasuttamalla ja polttamalla tai vain muutoin polttamalla jäte ilman esikäsitteilyä. Paineet tähän suuntaan ovat kovat..*”. (Paunio 2002, 72) Paunio kannanotto oli harvinainen, koska ennen sitä julkisia massapolttoa suosivia kirjoituksia ei juuri ollut. Toki VALTSU 2005:ssa puollettiin jätteenpolttoa, mutta se oli tarkoituksella piilotettu 70 % hyödyntämistä sisään. Mari Hotin (2009, 59) pro gradu -tutkielman mukaan tämä oli taktinen valinta. Yhden hänen haastattelemansa jätehuollon asiantuntijan mukaan VALTSU 2005:ssä ei suoraan haluttu kertoa, että hyödyntämistä nosto tapahtuisi jätteenpolttoa lisäämällä. Tällä menettelyllä Hotin mukaan pyrittiin välttämään kohua yhteiskunnassa. Negatiivinen suhtautuminen yhdyskuntajätteen massapolttoon taittui kuta kuinkin vuonna 2003, jonka jälkeen jätepolitiikka kääntyi voimakkaasti Paunio toivomaan suuntaan.

Tässä kappaleessa esittelen ja analysoin kamppailun toimijoiden tarinalinjoja. Ennen yksityiskohtaisempaa tarkastelua tärkeä yleisen tason muistutus: tarinalinjojen kautta tarkasteltuna kamppailun valtakunnallisen tason argumentaatio pysyi hyvin samankaltaisena alusta tähän päivän saakka kuten *luvussa 2.4.* mainitsin. Toki ajan myötä argumentaatio muuttui, mutta muutokset sulautuivat ja sopivat kamppailussa jo käytettyihin tarinalinjoihin. Tämän vuoksi argumentaation kronologisella kehityksellä ei ole keskeistä asemaa tutkimuksessani. Aloitan yksityiskohtaisemman käsittelyn esittelemällä ja analysoimalla arinateknologian puoltajien tarinalinjan.

7.1. Arinakattiloilla edistykseen: tarinalinja arinalaitosten puolesta

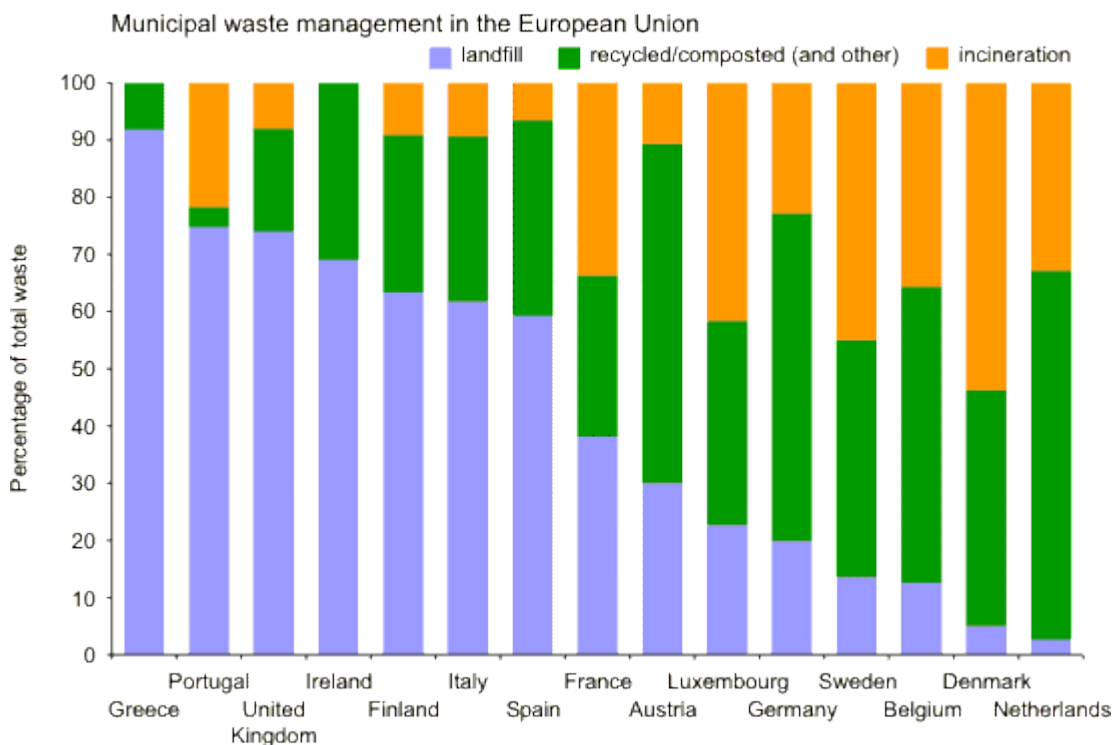
Arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton puoltajien diskurssikoalition perustus muodostuu Jätelaitosyhdistyksestä ja Energiateollisuus yhdistyksestä. Mukana koalitiossa on sosiaali- ja terveysministeriön ylilääkäri Mikko Paunio, joka toi mukanaan ympäristöterveyteen liittyvän argumentaation. Puoltajien tarinalinja arinalaitosten puolesta rakentuu seuraavista elementeistä: *edistyksellisyys, järkevyyys, hallinta ja arinapolton vastustajien epäluotettavuus.*

Edistyksellisyys

Arinalaitoksien suunnitteluvaiheesta lähtien puoltajat ovat pyrkineet alleviivaamaan, että suunta on oikea, jopa edistyksellinen. Lisäpainoa suunnan näkemiseksi edistykseksi tuotetaan positioimalla Suomen jätehuolto takapajuisiksi argumentointi hetkellä tai sitä ennen:

”Maamme jätehuollon pullonkaula, jätteen terminen hyötykäyttö, on vihdoin aukeamassa.. ..Ennen kaikkea jätteen energiahyödyntämisen ansiosta Suomen jätehuolto etenee nyt nopeasti. Vuodelle 2016 asetetut Suomen Valtioneuvoston jättesuunnitelman kokonaisyödyntämis- ja kaatopaikkatavoitteet saavutetaan näillä näkymin helposti, samoin EU:n kaatopaikkatavoitteet. Muista pohjoismaista ollaan vielä selvästi jäljessä, mutta suomalaisen jätehuollon edistymisvauhti on nyt kova.” (Meloni 2010)

Erityisesti verrataan Suomen jätehuoltoa Ruotsin ja Tanskan malleihin, joissa jätteenpolto on merkittävässä asemassa, mutta myös kierrätyksen osuus suuri. Tämä pyritään faktualisoimaan kuvan 2 kaltaisilla tilastollisilla esityksillä, joissa tiedot on kerätty luotettavasta lähteestä.

Kuva 2. Yhdyskuntajätteen käsittely Euroopan Unionissa. (Jätelaitosyhdistys 2013 c)

Kuva 2 löytyy JLY ry:n kotisivuilta ja se on koottu Eurostatin aineistosta. Kuvan avulla Suomen jätehuolto positoidaan takapajuisiksi, koska se kuuluu ryhmään, jonka jätehuolto on pitkälti perustunut kaatopaikkasijoittamiseen. Kaatopaikkadirektiivin ja jätehierarkian myötä kaatopaikkasijoittaminen on arvotettu huonoimmaksi jätteenkäsittelymenetelmäksi. Kaatopaikkasijoittamista kaatopaikkadirektiivin mukaan pitäisi merkittävästi vähentää ja jätehierarkiassa se on viimeinen vaihtoehto jätteenkäsittelylle. Näin se toimija, jonka jätehuollossa on suhteessa paljon kaatopaikkasijoittamista, positoidaan taantumukselliseksi. Rakentuvan jätteenpolttokapasiteetin myötä suunta osoitetaan edistykselliseksi, kohta läntisen naapurimme mallia vastaavaksi. Tosin puoltajille arinalaitokset eivät ole ainoastaan edistystä, vaan ainoa mahdollinen tapa, joilla asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa:

”Kaatopaikalle päätyvän jätteen määrää halutaan vähentää rajusti. Tavoitteeseen ei päästä pelkästään vähentämällä syntyvän jätteen määrää ja kierrättämällä, vaan jätteen energiasisältöä pitää myös hyödyntää.” (Energiateollisuus ry 2011, 2)

”Kaatopaikkadirektiivi, VNp kaatopaikoista sekä Biojättestrategia asettaa tavoitteet biohajoavan jätteen kaatopaikkasijoittamisen vähentämiselle.. ..Jätteiden korkeaa hyötykäyttöastetta ei voida

saavuttaa ilman energiakäyttöä.” (Kuovo 2008, 6)

Kuvalla 3 visualisoidaan miltä rakennemuutoksen tuoma edistys tilastojen valossa näyttää.

Kuva 3. ”Yhdyskuntajätteen energiahyödyntämistä lisätään kaatopaikoille ohjautuvasta jätevirrasta.” (Jätelaitosyhdistys 2013 d)

Edistys tarkoittaa kuvan 3 visualisoinnissa, että jätteen syntyä ehkäisy, jätteiden kierrätys ja uusiokäytön osuus kasvaa melko maltillisesti. Jätteen energiakäytön osuus kasvaa taas merkittävästi ja vielä niin, että se ainoastaan valtaa osuutta kaatopaikkasijoittamiselta. Edistysvisualisoinnin lisäksi kuvan 3 toinen tärkeä tehtävä on osoittaa, että arinapoltto vetoinen jättealan rakennemuutos toimii jätehierarkian periaatteiden mukaan. Palaan tähän myöhemmin kun käsittelen puoltajien hallinnan elementtiä.

Kaatopaikkadirektiivi ja biojätestrategia piiskasivat rakennemuutoksen liikkeelle, mutta puoltajat ohjasivat puheillaan muutosta arinaratkaisujen suuntaan hallinnon avustuksella (esimerkiksi VALTSU 2016 30% energiahyödyntämistavoite). Seuraava vaihtoehtomuuden väline siintää jo horisontissa. Biohajoavan jätteen kaatopaikkakieltoa tavoitellaan vuodelle 2016 (Uusiouutiset 2011, 5) ja tämä tarkoittaa Melonin (2010, 29) mukaan:

”Ne jäteyhtiöt, jotka voivat ohjata jätteensä energiantuotantoon, ovat tavoitteiden toteuttamisessa etulyöntiasemassa.”

Johdantokappaleista tuli ilmi, että Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksen tapahtumilla on erityinen merkitys Suomen jätteenpolton historiassa. Arinateknologian puolustajat kokevat, että heidän täytyy ottaa kantaan Kyläsaaren tapaukseen:

”Kyläsaaren laitos oli varustettu täysin riittämättömällä savukaasujen käsittelyllä, ja se jouduttiin massiivisen kansalaisprotestin vuoksi sulkemaan v. 1983. Jätteenpoltto Helsingissä loppui ja jätteenpolto tuli kirosana Suomessa... ”Kyläsaari-syndrooman” vaikutuksesta seurasi n. 10 vuoden tauko, jonka aikana jätteenpoltoa ei virallisesti uskallettu edes mainita mahdollisena jätteenkäsittelymenetelmänä Suomessa.” (Meloni 2010, 26–27)

”Suomessa jätteenpoltoon liittyvillä kielteisillä mielikuvilla on historiallinen taustansa Helsingin Kyläsaaren vanhan jätteiden tuhoamislaitoksen sulkemiskiistassa.” (Paunio 2008, 20)

Kannanotoissa ei mennä syvälle tapauksen yksityiskohtiin vaan oletettuihin vaikutuksiin. Puoltajien mukaan Kyläsaari aiheutti vähintään kielteisiä mielikuvia. Melonin (2010, 27) mukaan syntyi sairaus: ”Kyläsaari-syndrooma” ja sen oireena 10 vuoden tauko, jolloin jätteenpolto ei ollut käytännössä virallinen jätteenkäsittelymenetelmä. Näin puoltajat pyrkivät osoittamaan, että jätteenpolto on kärsinyt Suomessa vääryyttä, jonka ovat aiheuttaneet kielteiset mielikuvat ja huono imago. Niistä se on nyt vapautunut ja totuus – jätteenpolto on hyvä jätteenkäsittelymenetelmä – on noussut jälleen esiin.

Arinapolton järkevyy

Perustelemalla jätteenpoltoa ja erityisesti arinateknologiaan perustuvaa polttoa järkeväksi toiminnaksi, ollaan lähellä samankaltaista argumentointia kuin arinaratkaisujen edistyksellisyyttä konkretisoivissa puheissa. Erona on, että järkevyyttä korostettaessa keskitytään enemmän itse toimintaan ja teknologiaan. Samalla pyritään pysymään kauempana poliittisesta sekä yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta joihin *edistyksellisyyden* elementissä otetaan kantaan. Ero on merkittävä. Näin pyritään häivyttämään arinateknologiaan liittyvää poliittisuutta teknis-taloudellisella logiikalla, jossa järkevyyttä osoitetaan mittaamalla hyötyä ja tehokkuutta:

”Puolet kotitalousjätteestä ei kelpaa kierrätykseen, se voitaisiin polttaa hyötyenergiaksi. Tällä energialla voidaan kaukolämmittää muutama pienehkö kaupunki ja tuottaa niille sähkö.”

(Energiateollisuus ry 2011, 2)

”Suomessa tulisi ottaa mallia Ruotsista, jossa 50% kaatopaikkajätteestä poltetaan hyvällä hyötysuhteella kaukolämpöön ja sähkötuotantoon.” (Energiateollisuus ry 2011, 4)

”Yhteistuotantolaitoksilla hyvä kokonaishyötysuhde (yli 85%)” (Kouvo 2008, 7)

Järkevyyttä pyritään todentamaan vertaamalla arinapolttoa oletettuun kilpailijaan rinnakkaispolttoon, kuten taulukossa 1 on tehty.

Taulukko 1. Massa- ja rinnakkaispolton ominaisuuksien vertailua. Lähde: Meloni (2010, 28) ja Matti Vattulainen, Ekokem Oy Ab, 2009.

Parametri	Rinnakkaispoltto	Massapoltto
-polttoaine	Esilajiteltu jäte (”vain paras palaa”)	Esilajiteltu jäte (”kaikki palaa”)
-polttotapa	Rinnakkaispoltto olemassa olevassa leijukerroskattilassa	Arinapoltto erillisessä jätevoimalassa
-investointi	Pieni (vain valvonta- ja puhdistuslaitteita)	Suuri (uusi voimala, tehokas savukaasujen käsittely)
-vaikutusaste X)	60% jätteestä saadaan polttoon	100% jätteestä saadaan polttoon
-energiantuotanto X)	70% jätteen kokonaisenergiasisällöstä	80% jätteen kokonaisenergiasisällöstä
-savukaasujen puhdistusvaatimukset	Löysät (normaalit voimakattiloiden vaatimukset)	Tiukat (jätteenpolton vaatimukset)
-savukaasupäästöt	Suuret	Pienet
-kiinteä jäte X)	50% alkuperäisestä jätteestä (lajittelurejekti, pohjakuona & kaasunpuhdistuspöly)	10–25% alkuperäisestä jätteestä (pohjakuona & kaasunpuhdistuspöly)

X) Vaikutusaste, energiantuotanto (lämpö, sähkö + kaukolämpö) ja kiinteän jätteen määrä laskettu olettaen, että molemmissa menetelmissä polttoaineen valmistus aloitetaan samasta yhdyskuntajättemäärästä.

Taulukon 1 vertailu paljastaa arinalaitosten suurimman kynnyksen eli kalliin hinnan, joka Melonin (2010, 27) mukaan on vähintään 100 miljoonaa euroa laitosta kohden. Muuten taulukko 1 saa arinalaitoksen näyttämään järkevältä investoinnilta. Taulukkoa artikkelissaan hyödyntäneen Esko Melonin sanoin:

”Jätevoimalassa: ympäristöpäästöt ovat pienemmät, lajittelu tehostuu, koko jäteongelma voidaan hoitaa, mutta tarvitaan isot investoinnit. Yksityiset puolestaan kannattavat rinnakkaispolttoa olemassa olevissa laitoksissa: ei tarvita suuria investointeja, lopputulos kohtuullisen hyvä ja päästään tekemään bisnestä.” (Meloni 2010, 28)

Sitaatissa Meloni pyrkii positioimaan yksityisiä jätehuoltotoimijoita epäluotettaviksi. Palaan aiheeseen myöhemmin tässä luvussa, kun tarkastelen *arinapolton vastustajien epäluotettavuuden* elementtiä.

Arinalaitoksista tehdään järkevän kuuloisia hyöty- ja tehokkuustermein. Tällä hyöty- ja tehokkuuspuheella pyritään osoittamaan, että arinalaitoksessa koko ”tuotantoketju” on hallinnassa. Koko jäteongelmasta voidaan saada tehokkaasti hyöty irti, mikä tekee arinapoltoista puoltajien mukaan ekonomista toimintaa:

”Kohtuullisen suurissa kattiloissa jätteenpolto on taloudellisesti kannattavaa. Jätteenpoltolla voidaan säästää tuontipolttaineita noin 400 000 tonnin edestä raakaöljyä, minkä arvo rahallisesti olisi noin 120 miljoonaa euroa. Jätteenpolto hillitsee tehokkaasti myös kaatopaikkamaksujen korotuksia, koska uusia kaatopaikkoja ei tarvitse perustaa.. ..Hyötyenergian tuotannosta asiakkaat saavat bonuspisteet heti käyttöönsä lämpönä ja sähköinä.” (Energiateollisuus 2011, 7)

Päinvastoin kuin kierrätyksellä tuotetuilla uusiotuotteilla, sähköllä ja lämmöllä on selkeät markkinat:

”Uusiotuotteilla pitää olla myös uudet kaupalliset markkinat. Mieluummin käytetään jäte energianlähteenä kuin sokeasti pyritään kierrättämään materiaalia ympäristökuormituksesta riippumatta..” (Energiateollisuus ry 2011, 3)

Puoltajien mukaan arinalaitokset eivät ole ainoastaan ekonominen ratkaisu vaan tekevät laajemmin hyvää kotimaiselle taloudelle:

”Jätteillä korvataan fossiilisia polttoaineita energiantuotannossa ja lisätään omavaraisuutta.”
(Kouvo 2008, 6)

*”Jätteen polttamisella säästyy myös kallista tuontipolttoainetta ja huoltovarmuus kasvaa..
..Meilläkin on jätteenpoltoon liittyvää kattilatuotantoa, mutta ei yhtään modernia omaa referenssilaitosta. Jätteenpolttotekniikka myös kehittyy, koko ajan, tässä kehityksessä Suomenkin olisi hyvä pysyä mukana.”* (Energiateollisuus ry 2011, 2,7)

Puhtaasti jätteenpolton talousvaikutuksiin liittyvä puhe kietoutuu pitkälti *lähienergian* termin ympärille, jota on hyödynnetty muun muassa Tampereelle suunnitellun arinalaitoshankkeen edistämisessä. Lähienergia pyrkii käsitteenä hyötymään lähiruokaan liittyvistä positiivisista mielikuvista: lähiruoka on eettisesti kestävä valinta, se on tuotettu lähellä ja ympäristöystävällisesti. Sen kuljetukseen ei ole kulunut paljoa energiaa, se työllistää ja tuo elinvoimaa lähiseudulle. Lähienergia pyrkii näyttäytymään samoin. Se pyrkii tuomaan yhteenkuuluvuutta suomalaiseen energiantuotantoon, koska kansalaiset itse tuottaisivat polttoaineen. ”Arjesta energiaa”, kuten Oulun jätteenpolttolaitoksen tapauksessa mainostetaan. Lähi- tai arjenenergialla korvattaisiin kaukaista, ei niin ympäristöystävällistä fossiilista energiaa. Ympäristö, erityisesti ilmasto, on keskeisessä osassa puoltajien tarinalinjassa. Ei niinkään järkevyyttä tuottavassa palasessa, vaan toisessa palasessa, jolla todistellaan kuinka arinateknologia on valjastettu hyvän tuottamiseen ja ongelmat ovat eilistä. Eli jätteenpolto on hallinnassa.

Hallinta

Luultavasti Kyläsaaren pohjoismaiden ennätyspäästöjen vuoksi, arinahankkeiden puoltajat kokevat tärkeäksi osoittaa, etteivät polttolaitokset käytännössä aiheuta terveydelle vaarallisia päästöjä:

”Jätteenpolton aiheuttama ympäristöaltistus on mitätön myös verrattaessa sitä puun pienpolton aiheuttamaan altistukseen, myös kiistellyimpien saasteiden osalta. Nykyisten korkeasavupiippuisten pistelähteiden kuormitus tuottaa käytännössä vain murto-osan altistuksestamme, varsinkin taajamissa, joissa liikenteen merkitys on suuri.” (Paunio 2008, 20)

Puoltajat tukeutuvat argumentaatioissaan jätteenpolttodirektiiviin ja lisäksi jätteenpolton hygieniavaikutuksiin:

”Jätteenpolttolle on laadittu lisäksi omat tiukat päästönormit, jossa savukaasut puhdistetaan tehokkailla menetelmillä ennen kuin ne johdetaan piipun kautta ulos.. ..Jätteen polttaminen lisää myös hygieniaa ja eliminoi riskejä tartuntataudeista.” (Energiateollisuus ry 2011, 6–7)

Terveysriskien lisäksi puoltajien on näytettävä, että jätteenpolton ympäristöriskit ovat hallinnassa. Puoltajat eivät jää tähän. He väittävät, että jätteenpoltto arinalaitoksessa on ympäristöystävällistä kolmenlaisen ilmastovaikutuksen vuoksi; ensinnäkin korvaten fossiilisia polttoaineita energian tuotannossa, toiseksi puoltajien mukaan yli puolet poltettavasta jätteestä on laadulta uudistuvaan polttoaineeseen verrattavaa ja kolmanneksi vähentämällä kaatopaikkojen metaanipäästöjä:

”Kaatopaikkajätteen poltto on kannatettavaa uudella tekniikalla myös siksi, että päästöt ovat pieniä, jopa pienempiä kuin hiili- tai turvevoimalaitoksella.. ..Jättemateriaalista on orgaanista alkuperää eli biomassaa noin 65%, mikä poltossa vähentää merkittävästi kasvihuonekaasupäästöjä ilmakehään. Samalla voimme vähentää fossiilisia tuontipolttoaineita, kuten hiiltä ja maakaasua.” (Energiateollisuus ry 2011, 2,5)

”Modernien JPL ympäristöpäästöt ovat hallittuja ja arinateknologia koeteltua. Sen vuoksi niiden ympäristöaltistus on hyvin pieni ja tällaisen pistelähteen aiheuttama altistus jää murto-osaan ohjearvosta..” (Paunio 2008, 20)

”Kaatopaikkojen metaanipäästöt olivat 94% yhdyskuntajätehuollon päästöistä vuonna 2000.” (Salo 2007, 9)

Poltossa jätteen tilavuus pienenee mikä puoltajien mielestä vaikuttaa myönteisesti:

”Jätteen varastoinnin sijaan kaatopaikoille päätyy tuhkana vain alle 10% alkuperäisestä jätetilavuudesta. Kaatopaikkojen ylläpidon sijaan maisema ja luonto säilyvät entisellään.” (Energiateollisuus ry 2011, 7)

Vaikeampi asia puoltajille on osoittaa, että jätteenpolton lisääminen ei ole ristiriidassa jätehierarkian kanssa. Onhan jätteen polttaminen vasta toiseksi viimeinen vaihtoehto jätehierarkiassa. Kuitenkin siihen on sijoitettu todella paljon rahaa arinalaitosbuumin myötä. Luvussa 3.3. väitin, että jätehuollonsäätelyn kannalta jätehierarkia toimii enemmän moraalisen velvoitteenä kuin yksiselitteisesti toimintaa ohjaavana koodina. Tämä moraalivelvoite sitoo myös puoltajia, minkä vuoksi heidän on todennettava, että he toimivat moraalisesti oikein. Toisin sanoen jätteenpolttokapasiteetin rakentamisen myötä puoltajien täytyy vakuuttaa, että he toimivat vastuullisesti jätehierarkian periaatteiden mukaisesti, vaikka panostavat merkittävästi jätehierarkian toiseksi viimeiseen menetelmään. Näin he pyrkivät pitämään julkisuuskuvan hallinnassa. Väline tähän on kuva 3 sivulla 40.

Kuva 3 ei ainoastaan osoita, että polttoon ohjataan muuten kaatopaikalle päätyvää jätettä, vaan että poltto ei ole pois kierrätyksestä, jonka hiljalleen oletetaan kasvattavan osuuttaan. Lisäksi kuva konkretisoi sen, että jätteen synnyn ehkäisyn eteen ollaan tehty töitä ja saatu tuloksia. Tämän todistaa irtautuminen jätemäärän kasvun ennusteesta, jota bruttokansantuotteen kasvun on oletettu tuottavan. Vähentämällä kaatopaikkasijoittamista siirrytään lähemmäs tilannetta, jota jätehierarkissa toivotaan: hierarkian pohjimmaisena jätehuoltomenetelmän osuus on pienin. Tai näin puoltajat pyrkivät kuvan 3 avulla osoittamaan. Kuvan 3 esittämät suhteet ovat myös sitä, mitä kaatopaikkadirektiivi vaatii. Puoltajien todistelu jätehierarkian mukaisesta toiminnasta ei jää kuvan 3 presentatioon:

”Massapoltto puolestaan pystyy käsittelemään periaatteessa kaiken yhdyskuntajätteen, mutta käytännössä polttaa sitä, mitä esilajittelussa jää jäljelle, kun kierrätyskelpoiset osat ensin otetaan pois.” (Meloni 2010, 27)

”Kierrätyksellä ja energian hyödyntämisellä yhdessä vähennetään selvästi jätevuoria ja voidaan saavuttaa EU:n asettamat tavoitteet.. ..Niissä maissa, joissa jätettä käytetään runsaasti energiantuotannossa, myös materiaalin kierrätyksen taso on korkealla. Näin on mm. naapurimaissamme Ruotsissa ja Tanskassa.” (Energieollisuus ry 2011, 3)

Arinalaitos ei ole nirso sen suhteen mitä se polttaa, mutta puoltajat haluavat painottaa, että he polttavat vain esilajiteltua jätettä. Eli mitä ihmiset ovat lajitelleet. Samalla he epäsuorasti painottavat, että esilajittelu ei ole heidän vastuullaan. Puoltajat asettavat polton ja kierrätyksen

liittolaisiksi jolloin protagonistin osa jää kaatopaikkasijoittamiselle. Yhdessä ne vähentävät kaatopaikkasijoittamisen määrä, eivätkä kilpaile toisiaan vastaan. Tämä pyritään todentamaan Ruotsin ja Tanskan jätehuoltokäytäntöjen avulla (Kuva 2, sivulla 39). Ristiriidattomuutta todistellaan myös osoittamalla, että kunnallisten jäteyhtiöiden kierrätystoiminta on määrällisesti merkittävää. Kuten Esko Melonin (2011, 7–9) esitelmässä, jonka hän piti -Pidä Lappi siistinä ry järjestämässä seminaarissa (3–4.2.2011). Melonin (2011, 8) mukaan: ”*Kunnat ja kuntien jätelaitokset sekä tuottajayhteisöt vastaavat yhdessä yli 90 prosentista yhdyskuntajätteen kierrätyksestä.*”

Arinapolton vastustajien epäluotettavuus

Puoltajien tarinalinjan neljäs elementti poikkeaa selkeästi kolmesta muusta (*edistyksellisyys, arinapolton järkevyyys ja hallinta*), jotka pyrkivät osoittamaan kuinka hyvä jätehuoltomenetelmä arinateknologiaan perustuva poltto on. *Arinapolton vastustajien epäluotettavuuden* elementin tarkoitus on positoida arinateknologian vastustajat argumentteineen epäluotettaviksi antamaan suuntaa jätealan rakennemuutokselle. Tätä tapahtui suhteellisen rajuin menetelmin mustamaalaamalla ja syyllistämällä vastapuolta ja heidän tarkoituksensa:

”Ympäristöjärjestöt ovat saaneet tukea yllättävältä taholta, yksityisiltä ympäristöyrityksiltä -jopa siinä määrin, että on alettu puhua mustavihreästä koalitiosta. Ympäristöyritysten yllättävä ”ympäristömyönteisyys” on helppo ymmärtää: kaikki se jäte, joka menee jätevoimaloihin, on yritysten erilaisten jalostustoimien ulottumattomissa.” (Meloni 2010,27)

”Jätteiden energiahyödyntämishankkeet ovat kohdanneet järjestäytyneitä vastustusta, joka on viivytännyt ja vaikeuttanut niiden toteutumista.. ..Valitusten käsittely on työlästä ja kallista ja koituu viime kädessä kuntalaisten maksettavaksi. Viime aikoina valittajina eivät ole olleet paikalliset järjestöt vaan luonnonsuojelun valtakunnallinen järjestö, joka perustaa valituksensa jätehierarkiaan.” (Salo & Nummela 2006, 18)

Esiin nostetaan myös vapaiden markkinoiden uhka:

Yksityinen jäteala kyseenalaistaa kunnallisten toimijoiden oikeuden ”monopolistiseen” jätteidenhallintaan ja haluaa saada mahdollisimman suuren osan jätteistä markkinoille

kilpailtavaksi. Tavoitteena on tilanne, jossa markkinavoimat hallitsevat kaikkea sitä, mikä suinkin voidaan hyödyntää. Kunnallisille laitoksille jätetään rippeet, se osa jätteestä, josta ei enää mitään irti saada, tai jätteet sijaitsevat niin hankalasti, että sopimusperäisen toimijan ei kannata sopimusvelvoitteita hoitaa. Viimeksi mainitusta saatiin oiva esimerkki, kun jäteyhtiö Lassila & Tikanoja yksipuolisella ilmoituksella irtisanoi jätteenkuljetussopimuksensa Multian kunnan kanssa vuonna 2009. Kehityssuunta on monessa mielessä analoginen sen kanssa, mitä on tapahtumassa useiden muidenkin yhteiskunnallisten palveluiden kanssa, esim. puhelin- ja postipalveluiden alueella. (Meloni 2010, 26)

Positiointia tapahtuu myös vähemmän kärjekkäästi pyrkimällä osoittamaan rinnakkaispolton olevan ristiriidassa jätehierarkian kanssa ja että kierrätyspolttoainetuotannossa on vaaransa:

”Syntypaikkalajitellusta jätteestä tehdyt REF -kierrätyspolttoaineet ovat syttyneet itsestään kaatopaikoilla. Kaatopaikkojen dioksiinipäästöt ylittävät varovaisesti arvioiden Riihimäen uuden JPL -päästöt monin kymmenkertaisesti.” (Paunio 2008, 22)

”Rinnakkaispoltto, jota voitaisiin kutsua eräänlaiseksi rusinat pullasta -jätteenpoltoksi, vaatii polttoaineeksi jalostettua jätettä kuten pahvia, puuta ja muovia ja kilpailee materiaalikierrätyksen kanssa samoista jätteistä.” (Meloni 2010, 27)

Kevyttä kritiikkiä saa myös jätehierarkian korkein tavoite. Sen nimiin vannoville esitetään ongelma: ”millä toimenpiteillä ja kenen toimesta?”:

”Keskeistä jätelainsäädännössä on ollut jätteen synnyn ehkäisy. Siitä on julkaistu EU:n temaattinen strategia, joka pohdiskelee aihetta lähinnä akateemisesti. Jätteen synnyn ehkäisyyn on suhtauduttava vakavasti. Tosin komission on ollut vaikeaa löytää osoitetta, jolle se suuntaisi osoittavan sormensa. Kuka loppujen lopuksi on vastuussa jätemäärien vähentämisestä?” (Nuutila 2007, 26–27)

Epäluotettavaksi pyritään positioimaan lähinnä yksityisen jätehuollon toimijat. Sen sijaan SLL:lle ja Vihreille ei sanota suoraan juuri mitään. Tähän vaikuttaa varmasti se, että SLL ja Vihreät ovat

jätehuollon ulkopuolisia organisaatiota. Sen sijaan ympäristöyritykset toimivat jätehuollon sisällä. Ympäristöyritykset voivat periaatteessa esittää konkreettisia vaihtoehtoja arinalaitoksille, joita he voivat myös toteuttaa tilaisuuden tullen. Tämän vuoksi arinaratkaisujen puoltajat ottavat ympäristöyritysten uhan tosissaan ja vastaavat ympäristöyritysten argumentaatioon. Ympäristöyritysten ja muiden arinalaitoksia vastustavien tarinalinjoihin paneudutaan seuraavaksi.

7.2. Vastustajien tarinalinjat

Tutkimuskysymyksiä muotoilevassa luvussa 4 käy ilmi, että arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton vastustajien tarinalinja(t) on jaettavissa kahteen tasoon: kaikille toimijoille yhteiseen arinalaitoksia vastustavaan tarinalinjaan sekä kunkin toimijan omaan tarinalinjaan siitä, minkälainen Suomen jätehuollon tulisi olla rakennemuutoksen tuloksena. Nämä kaksi tasoa ovat arinalaitoksien puoltajilla yhdessä ja samassa tarinalinjassa. Vastustajien tarinalinjojen kaksitasoisuuden vuoksi olen lähestynyt heidän tarinalinjojensa analyysiä ja aukikirjoittamista toimijakohtaisen lähestymisen kautta alaluvuissa 7.2.1, 7.2.2 ja 7.2.3. Tämä lähestyminen tarkoittaa, että esittelen kunkin toimijan argumentaation kuin yhtenä tarinalinjana kyseisissä alakappaleissa. Luvussa 7.3 vedän yhteen vastustajien tarinalinjan, eli miksi he eivät kannata arinalaitoksia, ja erottelen, kuinka vastustajat eroavat toisistaan suhteessa jätealan rakennemuutokseen. Samassa luvussa vedän yhteen myös arinalaitosten puoltajien tarinalinjan.

Ensin esittelen hiukan vastustajien koalition perustan eli ympäristöyritysten ja SLL:n keskenäistä historiaa. Kappaleen 7.1 yhdessä sitaatissa Esko Meloni (2010, 27) nimesi SLL:n ja ympäristöyritysten yhteenliittymän mustavihreäksi koalitioksi. Tällä hän halusi osoittaa, että ympäristöyritysten ja SLL:n argumentaatioyhteistyö on kuin epäpyhäliitto, joka rapauttaa molempien osapuolten uskottavuutta. Näin Meloni pyrkii positioimaan kummatkin epäluotettaviksi antamaan suuntaa rakennemuutokselle. Taustaa myös löytyy miksi ”mustavihreäkoalitio” on jokseenkin erikoinen liitto. Vuonna 1999 SLL:n jäteasiantuntija Erja Heino (1999, 110–111) arvosteli Ympäristö ja terveys -lehden artikkelissa Suomen rinnakkaispolttoinnostusta ja Suomen halua vaikuttaa jätteenpolttodirektiiviin, niin että rinnakkaispoltto jäisi sen ulkopuolelle. Heino mukaan 1990-luvun lopulla rinnakkaispoltoon havitellusta 0,5 miljoonasta tonnista yhdyskuntajätettä suurin osa olisi sopivaa materiaalihyödyntämiseen ja kompostointiin. Artikkelissa Heino kokee: *”Suomelle päästömittausten vaatiminen myös oheispolttolaitoksilta on sekä taloudellisesti että ympäristön kannalta lahja, jos sen seurauksena keksitään siirtyä jätteen synnyin*

ehkäisyyn ja tehostamaan kierrätystä.” SLL kannatti jätteenpolttodirektiiviä ilman Suomen ajamia muutoksia, minkä pahimmillaan pelättiin olevan kuolinisku ympäristöyritysten kierrätyspolttoainebisnekselle. Arinavaihtoehdon ilmaantuessa SLL:n voi katsoa keventäneen linjaansa verrattuna vuoden 1999 linjaan. Uusiouutisten (2008, 9) haastattelussa SLL:n ympäristönsuojelupäällikkö Jouni Nissinen toteaa seuraavaa: ” *...meidän mielestämme rinnakkaispolttokin olisi parempi vaihtoehto, jos on todella poltettava jotain.*” Tämän katsauksen perusteella arinaratkaisun vastustajien koalition kantavilla jäsenillä on selkeitä näkemyseroja. Kuitenkin Hajerin diskurssianalyysin teoretisointia avaavan luvun 6.2 mukaan, yksi tarinalinjapohjaisen tutkimuksen kauneus on, että se antaa erilaisille toimijoille mahdollisuuden hyödyntää samoja tarinalinjoja yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Jossain toisessa tapauksessa SLL ja ympäristöyritykset voisivat olla vastakkaisilla puolilla.

7.2.1. Ympäristöyritysten argumentaatio

Ympäristöyritysten argumentaatio on ollut pitkälti yhden miehen harteilla. Siitä on vastannut Lassilla & Tikanoja Oy:n johtava asiantuntija Lassi Hietanen. Hän siirtyi L&T palvelukseen VTT:sta vuoden 2003 tietämillä (Lassila & Tikanoja 2003), jossa hän toimi tuotepäällikkönä ja oli mukana kierrätyspolttoaineiden kehittämisessä (Tekes 1998 - 2001). Arinalaittosuunnitelmia vastaan hän alkoi argumentoida kuta kuinkin saamaan aikaan kun työpaikka vaihtui. Hietasen lisäksi Ympäristöyritysten liitto ry on ottanut osaa kamppailuun. Tarinalinjansa he rakentavat seuraavista elementeistä: *kierrätys on tulevaisuus, arinalaitosten rakentamisen järjettömyys ja edistyneempi jätehuolto.*

Kierrätys on tulevaisuus

Kierrätysorientoituneiden tulevaisuudenkuvien rakentaminen on keskeinen aines ympäristöyritysten tarinalinjassa, koska niiden avulla on mahdollista siirtää fokusta osin pidemmälle kuin vuoden 2016 tavoitteisiin. Näin irrottaudutaan rakennemuutoksen tiukasta aikataulusta ja katsotaan pidemmälle, mikä olisi järkevää ja todennäköistä. Tätä kautta ympäristöyritykset arvottavat sen, mikä heistä on edistystä. Ympäristöyritykset näkevät, että heidän kierrätykseen pohjautuva jätehuoltoliiketoimintansa olisi järkevin vaihtoehto jätealan rakennemuutoksen malliksi, vaikka heillä ei ole esittää yhtä selkeää ja konkreettisen kokonaisvaltaista ratkaisua kaatopaikkasijoittamisen tiukka-aikatauluiseen vähentämiseen kuin arinalaitokset. Tulevaisuuden kuvia rakentaessa ympäristöyritykset ovat itse keskeisessä osassa toimijoina, jotka toteuttavat kierrätystä vastuullisesti ja ympäristöystävällisesti. He pyrkivät positioimaan itsensä vihreän

talouden toimijoiksi, jotka toteuttavat osaltaan ”kierrätysyhteiskuntaa”. Argumentaatiossaan he painottavat, että kierrätyksestä tulee koko ajan kannattavampaa toimintaa, mikä tuo vakuuttavuutta heidän konstruoimiinsa tulevaisuudenkuviin:

”Kierrätys lisääntyy koko ajan. Syynä raaka-ainehintojen nousu. Esimerkiksi L&T kierrättää Keravalla muoveja nyt enemmän materiaalina kuin teki kaikkia kierrätyspolttoaineita yhteensä vuonna 2000. Kierrätys tulee lisääntymään jo nykytekniikalla, mutta nyt käyttämätöntä tekniikkaa on olemassa, odottaa vain hintojen nousua.. ..Veikkaan että 10 vuoden päästä menee 60% kierrätykseen, 35% kierrätyspolttoaineeksi ja 5% kaatopaikalle (inerttiä).” (Hietanen 2007, 2–3)

”Kiinan ja Intian talouskasvu johtaa siihen, että raaka-aineista tulee pulaa, ja niiden hinnat nousevat nopeammin kuin energian hinta. Jätteestä tulee liian arvokasta poltettavaksi. Tähän on jo havahduttu muualla, mutta Suomessa halutaan lyödä päätä seinään. Pieni osa materiaalikierrätykseen kelpaamattomasta jätteestä voidaan ehkä polttaa, mutta siihen riittää huomattavasti niukempi kapasiteetti kuin mitä nyt on suunnitteilla. (Hietanen haastattelusta Suomen luonto lehteen)” (Suomen luonto 2007)

”Uusia jätteen käyttäjiä tulossa. Sille mitä nyt poltetaan tulee ottajia. Etanolin ja biodieselin valmistus. Kuidun kierrätys. Halvan sellun aika ohi. Muoviöljyn teko. Jne.” (Hietanen 2011 a, 7)

Ympäristöyritykset painottavat hyötyä, jota he tuottaisivat maailman muuttuessa, sekä sitä, että he ovat osa ympäristöystävällisempää tulevaisuutta. Samalla he painottavat toimivansa erittäin ympäristöystävällisesti jo nyt:

”Kierrätyspolttoaine on taloudellisesti kannattavaa. Lisäbonuksena on myös se, että on ympäristön kannalta ylivertaista sekajätteen massapolttoon verrattuna.. ..Kierrätyspolttoainetta käytetään kohteissa, joissa se korvaa fossiilisia polttoaineita (kivihiiltä ja turvetta) yhden suhteessa yhteen häiritsemättä prosessia (sementti- tai terästeollisuus) tai korkean hyötysuhteen voimalaitoksissa.” (Hietanen 2011 b, 4)

Lassila & Tikanojan (L&T) uusioraaka-aine- ja polttoainetoimitukset pienensivät laskennallisesti vuonna 2008 Suomen hiilidioksidipäästöjä runsaalla kahdella miljoonalla tonnilla eli hieman runsaammin kuin vuotta aiemmin. Määrä vastaa noin puolta koko Suomen tieliikenteen tavarakuljetusten aiheuttamista päästöistä. Materiaalikierrätyksessä eniten päästöjä vähentää

paperien, pahvien, muovien ja metallien kierrätys. ”Jättemateriaalien kierrättäminen takaisin raaka-aineiksi on ylivoimaisesti paras tapa päästöjen vähentämiseen ympäristönhuollossa. Jos kierrättäminen ei ole mahdollista, toiseksi paras tapa on valmistaa materiaalista kierrätyspolttoainetta, jolla korvataan fossiilisia polttoaineita mahdollisimman paljon sähköä antavassa energiantuotannossa lähinnä teollisuudessa. Eri jätehuoltoratkaisuilla on ilmastomielessä merkittäviä eroja, mikä tulee huomioida, kun linjataan alan tulevaisuutta Suomessa”, toteaa johtava asiantuntija Lassi Hietanen L&T:ltä.” (Lassila & Tikanoja Oy 2009)

Arinalaitosten rakentamisen järjettömyys

Tämä tarinalinjan elementti sisältää argumentteja, joilla pyritään kehystämään arinalaitosten rakentaminen järjettömiksi ”hukkainvestoinneiksi”. Tämä pyritään toteuttamaan muun muassa tuomalla esiin uudenlainen näkökulma argumenttiin, jolla puoltajat perustelevat arinalaitoksia järkeviksi. Yksi tällainen tapaus on yhdyskuntajätteen arinapolton ilmastovaikutukset:

”Jos pääkaupunkiseudulle rakennetaan kaukolämpöverkkoon liitettävä massapolttolaitos, niin se vähentää maakaasukombien käyttöä vastaavalla lämpömäärällä. Esimerkiksi YTV tekee 300 000 tonnin, 100 MWth massapolttokattilan, joka myy ulos 15 MW sähköä 75 MW lämpöä. Tuota 75 MW:n lämpökuormaa vastaan voisi tehdä 80 MW sähköä maakaasukombilla. Joten YTV:n laitoksen takia tulee 65 MW sähköä vähemmän. Suomessa puuttuva sähkö tehdään kivihuililauhteella, joten tuon sähkömäärän tekoon tarvitaan 180 MWth kivihuililauhdetta. Eli CO2 päästöt tuplaantuvat. Tätäkö halutaan?” (Hietanen 2007, 4)

Toinen tapa nostaa esiin epäilyksiä on vihjata, että arinalaitokset olisivat tulevaisuudessa taloudellinen riski ja pahimmillaan este vihreän talouden toteutumiselle. Perusteena riskille on arinalaitosten spesifisyys polttoaineen suhteen. Ympäristöyritykset väittävät, että arinalaitokset eivät kykenisi mukautumaan olosuhteiden muutoksiin, kuten siihen, että kierrätyksestä tulisi kannattavaa toimintaa. Näin arinalaitokset näyttävät jäykältä ja helposti vanhentuvalta energiantuotannolta verrattuna dynaamiseen rinnakkaispoltoon. Jäykkyydestä nostetaan esiin ”järjettömän politiikan” pelko. Eli jos aletaan toteuttaa politiikkaa, joka pitäisi arinalaitokset keinotekoisesti kannattavina. Lisäksi vihjataan, että asia on jo näin, koska jätteenpolto on vapautettu päästökaupasta. Samalla ympäristöyritykset nostavat esiin riskin: entäs jos politiikka järkevoityy tässä suhteessa:

”Kaikki polttoaineet ja kaikki raaka-aineet käyvät vähiin ja kaikki kelpaa tulevaisuudessa. Ei vain pidä rakentaa järjestelmiä joilla sementoidaan systeemi 30 vuodeksi.” (Hietanen 2007,7)

”EU:n ja Suomen valtiovallan velvoitteet edellyttävät 50% materiaali kierrätystä! Ei kannata sitoutua mihinkään pitkillä sopimuksilla ennen kuin tuo tavoite on täynnä. Kierrätys on kovaa vauhtia tulossa itse kulunsa maksavaksi eli porttimaksu tulee olemaan nolla tai jopa saa rahaa..” (Hietanen a 2011, 2)

”On ihmeellistä että sekajätteenpoltto on vapautettu päästökaupasta. Joutuu varmasti päästökaupan alle, kuten kierrätyspolttoaineen rinnakkaispoltto jo on. Porttimaksu nousee.” (Hietanen a 2011, 6)

”Riittääkö jäte: Ei riitä polttolaitoksille, vaikka kaikki poltettaisiin. Mutta jos poltetaan 30%, niin puolet jätteenpolttokapasiteetista seisoo. Onko seisomaan olevien laitosten valinta poliittinen päätös, ympäristöpoliittinen päätös vai saako markkinat päättää?” (Hietanen b 2011, 5)

Ympäristöyritykset syyttävät kunnallisia jätehuoltolaitoksia kierrätyksen vastaisiksi, hyödyttömiksi ja tehottomiksi arinapoltoon tähtäävissä käytännöissään:

”Vaarantaako massapoltto kierrätyksen? 'Kyllä. Jos rakennetaan suurikokoinen 100 miljoonan euron arinakattila, sen täytyy haalia kaikki kotitalousjätteet koko lähiseudulta. Ja kun polttoaineesta tulee pulaa, puuttuvat jätetonnit kerätään yrityksistä, ottamalla ne väkisin pilkkahinnalla.' (Hietasen haastattelusta Suomenluonto lehteen)” (Suomen luonto 2007)

”Kuntayhtiöiden yksinoikeuteen perustuvat sopimukset, joilla kierrätyskelpoinenkin jäte ohjataan polttoon, ovat taloudellista tuhlausta. Nyt jo on olemassa esimerkkejä tästä: Oulun jätteenpolttolaitos joutuu aloittamaan vajaalla teholla, kun jätettä ei ole saatu riittävästi.” (Penttinen 2011, 17)

Arinaratkaisun puoltajat nostavat Ruotsin jätehuoltokäytännöt - joissa jätteenpolton osuus on merkittävä - edistyneeksi systeemiksi, jota Suomen tulisi tavoitella. Ympäristöyritykset pyrkivät löytämään Ruotsin mallista ongelmia:

”Ruotsiin tuodaan jo 700 000 tonnia jätettä. Yli 500 000 tonnia tulee Norjasta, jonka omat laitokset

jätepulassa. Joutuvat nostamaan Ruotsissa tuonnin yli 2 miljoonaan tonniin, jotta saavat lämpöarvot ylös.” (Hietanen b 2011, 5)

”Jos ja kun sähkön hinta nousee (pörssisähkön hinta toissa vuodesta viime vuoteen yli 50%), erittäin vähän sähköä tekevät sekajätteen massapolttolaitokset muuttuvat taakaksi, jopa Ruotsissa. Ne joutuvat rahalla korvaamaan tekemättä jättämänsä sähkön. Porttimaksu nousee.” (Hietanen a 2011, 5)

Edistyneempi jätehuolto

Kuten kappaleen 7.2 alussa mainitsin, kullakin arinalaitoksia vastustavan diskurssikoalition jäsenellä on kamppailussa mukana myös oma malli siitä, kuinka Suomen jätehuollon tulisi muotoutua rakennemuutoksen seurauksena. Ympäristöyrityksillä tämä malli perustuu markkinalähtöisyyteen, mutta käytännön tasolla, ainakin Lassila & Tikanoja Oy:n mukaan, liiketoiminnan perusta on kierrätyksessä. Samalla toiminta osoitetaan ristiriidattomaksi jätehierarkian kanssa:

”Kun asiakaspalvelumme menee yritykseen ja tekee suunnitelman jätehuollon kehittämisestä ja jos pystyy kertomaan asiakkaalle keinoista jolla jätemäärä vähenee, asiakas on meidän monta vuotta. Teemme kaiken tämän eteen.” (Hietanen 2007, 6)

”Brysselin monista EU-kansalaisia kahlitsevista ”kurkkudirektiiveistä” on jätehuoltoa ohjaava jätehierarkia erittäin onnistunut. Jätteiden materiaalikierrätys on ympäristön kannalta paras ratkaisu. Energiahyödyntäminen vain hätäratkaisu, siirtymävaiheen hätävara” (Hietanen b 2011, 2)

Lassila & Tikanojan käytännön tason ratkaisu on mekaanis-biologisessa jätteenkäsittelylaitoksissa (MBT -laitoksissa), joiden tuotteina ovat kierrätyspolttoaineet, metallit, kompostituotteet ja biokaasu. Näitä laitoksia L&T mainostaa joustaviksi käytön sekä rakennuksen aikana, ympäristöystävällisiksi ja taloudellisiksi vaihtoehdoiksi. (Hietanen 2011 b, 7-10)

Yleisellä tasolla L&T patistaa jätehuoltoa kierrätysorientoituneemmaksi:

”Lisää metallien, lasin, puun, paperin, kartonkien kierrätyspisteitä sekä yrityksissä että

asuinkiinteistöillä. Kuivajätteen sijaan kiinteistöille muovi- ja kuitupakkauksien ja ns. kaatopaikkajakeen erilliset astiat. Näin on mahdollista saavuttaa yli 80% hyötykäyttö hyvin nopeasti.” (Hietanen 2007, 5)

Muun muassa jätteenpolttokamppailuun liittyen Ympäristöyritysten liitto ry tilasi tuotantotalouden professorilta Paul Lilrankilta selvityksen jätehuollon palvelujärjestelmästä. Ympäristöyritysten liiton toimitusjohtaja Katri Penttinen tukeutuu selvitykseen argumentaatiossaan. Lilrankin selvitys sisältää myös kuvaajan jätehuollon arvoketjusta, jossa asetetaan eri jätehuoltomenetelmät ”kokonaistaloudelliseen” paremmuusjärjestykseen. Järjestys on seuraava: ”kokonaistaloudellisesti” merkittävin on rinnakkaispoltto, jonka jälkeen tulee kierrätys, sitten massapoltto ja viimeisenä kaatopaikkasijoittaminen. (Penttinen 2011, 18) Muuten argumentaatio perustuu avoimiin markkinoihin:

”Lilrankin mukaan 'Jätevirran loppupäässä tarvitaan yhteys avoimiin raaka-ainemarkkinoihin, jotta jätteestä saadaan paras hinta ja varmistetaan kaikkien soveltuvien jäte-erien jalostus kierrätysraaka-aineiksi'.. ..Jätehuollon toteuttamisessa tulee ottaa huomioon myös kustannustehokkuus, asiakkaiden palveluvalikoima, ympäristötavoitteet ja alueellinen työllisyys. Lilrankin mukaan ilman avoimia markkinoita ei synny kaupallistettavia innovaatioita, vaan ainoastaan heikosti tuottavia investointeja.” (Penttinen 2011, 17–18)

Ympäristöyritykset esittävät argumentaationsa aina niin, että heidän tekemänsä liiketoiminta näyttää järkevältä ja tarpeelliselta. Samalla he kytkevät itsensä osaksi jätehuolto-prosessia siten, että liiketoimintaa on järkevää ja tarpeellista myös tulevaisuudessa. Lisäksi tavoitellen suurempaa osuutta ”jätemarkkinoista”. SLL:lla ei varsinaisesti ole rahaa pelissä, vaan he keskittyvät olemaan kamppailussa ”luonnon etujärjestö”. Seuraavaksi puran SLL:n annin arinalaitosten vastustajien tarinalinjaan ja sen minkäläisen jätehuoltosysteemin he Suomeen haluaisivat.

7.2.2. Suomen luonnonsuojeluliiton argumentaatio

SLL on vastustanut arinalaitoksia, koska he pitävät tällaisia laitosratkaisuja kestäättöminä. Vastakkaisena suuntana johon heidän mielestään maailman tulisi kokonaisuudessa kulkea. Tarinalinjassaan he konkretisoivat tämän osoittamalla *kehityssuunnan vääräksi* ja arinapolton *järjettömäksi*. SLL:n vastaus jätehuollon rakennemuutokseen on, että suunta tulisi ottaa *kohti*

kestävää materiaalitaloutta, jonka osaksi jätehuolto tulisi integroida.

Väärä kehityssuunta

SLL tulkitsee jätehierarkiaa tiukasti ja tähän tulkintaan pohjautuu heidän argumentaationsa kehityssuunnan vääryydestä:

”Luonnonsuojeluliitto pitää jätetavoitteiden hierarkiaa oikeana, mutta sen mukaisen jätepolitiikan toteuttamista riittämättömänä. Suomen jätepolitiikka ja käytetyt ohjauskeinot ovat - laissa esitettyjen tavoitteiden vastaisesti - tukeneet lähinnä jätteiden hyödyntämistä ja vaaratonta käsittelyä. Ensisijaisen tavoitteen, jätteiden synnyn ehkäisyyn, toteuttamiseksi on käytetty paljon vähemmän voimavaroja. Tämä on todettu jo vuonna 2000 tutkimuksessa Suomen jätepolitiikan ohjauskeinot: vaikutukset, vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Tästä huolimatta 2000-luvulla suuri osa jätealan 'kehittämistoimista' on suunnattu jätteen polton edistämiseen.” (Suomen luonnonsuojeluliitto 2013 b)

SLL:lle jätehierarkian tiukka tulkinta tarkoittaa, että jätehuollon resurssien jaon tulisi tapahtua jätehierarkian portaiden mukaan. Tai, ei ainakaan sen osittaman arvojärjestyksen vastaisesti. Näin jätteenpolttokapasiteetin rakennuttaminen ja jätteesynnyn ehkäiseminen asetetaan selkeästi vastakkain, koska jätteenpolttokapasiteetin rakennuttaminen saa valtavat taloudelliset panostukset suhteessa siihen, mitä kanavoidaan jätteen synnyn ehkäisyyn. Jätteenpolton jätehierarkian vastaisuutta konstruoidaan myös käytännöllisin esimerkein. Tunnusomaista esimerkeille on, että ne tukeutuu aina tutkimustietoon tai poliittiseen keskusteluun:

”Yhdyskuntien sekajätteenpolto: noin 15% haitatta palavaa, energiaa tuottavaa, kierrätyskelvotonta. Tiedot perustuvat Lahden ja pk-seudun jätetutkimuksiin” (Heino 2008, 4)

”Yhtiöt ovat sitoutuneet jätetoimituksiin, jotka estävät yhdyskuntajätteen ehkäisyyn ja kierrätyksen lisäämisen. Laitosinvestointi vie mukanaan resurssit ja mahdollisuuden ehkäisyyn ja kierrätyksen edistämiseltä. Oulun läänin alueellisen jättesuunnitelman mukaan Kainuussa rinnakkaispolttolaitos on vähentänyt paperin ja kuitupakkausten kierrätystä.” (Heino 2008, 12)

”Jätteiden synnyn ehkäisy ja kierrätys ovat kuitenkin polttoa merkittävämpiä keinoja, koska niiden

avulla vähennetään koko elinkaaren aikaisia ilmastovaikutuksia niiden tuotteiden osalta, joiden jätteitä vältetään tai joiden raaka-aineita korvataan jätteillä. Tämä on vahvistettu Yhdysvaltojen ympäristöviraston (US EPA) tutkimuksessa ja VALTSU:n valmisteluun liittyvässä SYKE:n tutkimuksessa.” (Lettenmeier 2007, 3)

”EU:n jätepolitiikassa on keskusteltu kierrätystavoitteiden nostamisesta ja tekemisestä pakolliseksi. Samaan aikaan Suomi on rakentamassa jätteenpolttolaitoksia, jotka toimivat kymmeniä vuosia. Nämä kaksi kehityssuuntaa ovat täysin ristiriidassa keskenään (SLL:n ympäristönsuojelupäällikkö Jouni Nissinen haastattelu)” (Uusiouutiset 2008, 9)

SLL pyrkii oikaisemaan muutamia keskusteluun liittyviä seikkoja ja tuomaan esille, että suunnitellun jätteenpolttokapasiteetin mittakaava on täysin epäsuhteessa:

”EY-tuomioistuimen kanta: jätteenpoltto varsinaisessa jätteenpolttolaitoksessa ei ole jätteiden hyödyntämistä, vaikka syntyvä energia otetaan talteen.” (Heino 2008, 2)

”VALTSU: lisää kierrätyskelvottoman jätteen polttoa.” (Heino 2007,5)

”Jos kuntien jäteyhtiöt ohjaisivat polttoon vain kierrätyskelvotonta, haitatta palavaa ja palaessaan energiaa tuottavaa asumisen ja julkisten palveluiden sekajätettä päätyisi polttoon koko maassa vain 126 000 tonnia yhdyskuntajätettä.. ..Mutta jo nyt jätteenpolttokapasitettia on 0,5 milj. tonnia.. ..Kapasiteettia on suunnitteilla tai luvitettu lisäksi noin 2 milj. tonnia.” (Heino 2008, 7–9)

SLL ei ollut tyytyväinen POLKU-hankkeen toteutukseen (Polttokelpoisten jätteiden hyödyntäminen ympäristö- ja kustannusvaikutusten kannalta). Hanke oli yksi VALTSU 2016 taustatöistä. SLL:n mielestä tutkimushankkeen lähtökohdat olivat väärät, koska jätteen synnyn ehkäisyä ei huomioitu:

”Poltto/kierrätys -vertailun tarkasteltavat vaihtoehdot oli laadittu huomioimatta jätepolitiikan ensisijaisena tavoitteena olevaa jätteiden synnyn ehkäisyä. Valtakunnallisen jättesuunnitelman ohjauskeinojen ja painopisteiden valintaa varten olisi jätteiden synnyn ehkäisyn pitänyt olla pääroolissa kaikissa tarkastelluissa vaihtoehdoissa.” (Lettenmeier 2007, 5)

Arinapolton järjettömyys

SLL tuo esille arinalaitoksiin liittyviä ongelmia muistakin kuin jätehierarkiaan näkökulmista. SLL pyrkii saamaan arinateknologian huonoon valoon ympäristön ja talouden kautta katsottuna ja tätä kautta kehystämään hankkeet järjettömiksi. Talousnäkökulmasta tarkasteltuna SLL todistelee järjettömyyttä riski-tematiikan kautta. Heidän mukaansa arinahankkeet ja koko kehitys on taloudellinen riski, jonka toteutumisen he näkevät todennäköiseksi:

”Lahden ja Keravan lainvoimaisen ympäristöluvan saaneita polttolaitoksia ei rakenneta. Turussa on julkisesti esitetty huoli poltettavan jätteen vähenemisestä.” (Heino 2008, 11)

”Polttolaitos on kallis investointi (100-130 milj. euroa) ja tarvitsee jätettä 30 vuotta → sitouduttava tietyn jättemäärän toimittamiseen. Maksavat sakkomaksua, jos eivät toimita sovittua määrää.” (Heino 2008, 12)

”Jos polttolaitos tehdään pelkästään teollisuuden höyryntuottajaksi, on riski suuri, sillä varsinkin paperiteollisuus vähenee Suomessa väijäämättä.” (Heino 2008, 13)

”Suomi tuskin pystyy jätteenpolton edistämiseksi estämään luonnonvarojen niukentumisen aiheuttamasta hinnannoususta johtuvaa, markkinalähtöistä materiaalihokkuuden ja kierrätyksen lisääntymistä maailmassa.” (Lettenmeier 2007, 2)

SLL asemoi arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton tehottomaksi ja hyödyttömäksi sekä talouden että ympäristön kannalta:

”Jätteestä kilpailevat kaatopaikat 2,5 milj. tonnin polttolaitoshankkeet ja kierrätys. Luonnonvarojen hinta ja kierrätystavoitteet väistämättä nousussa. Kierrätys yhä kannattavampaa. Esim. muovia viety jo Kiinaan kierrätettäväksi.” (Heino 2008,11)

*”Polttolaitosten energiahyötysuhde huono. Tuottaa yleensä 85% lämpöä, 15% sähköä..
..Lisälämmölle ei ole asutuskeskitymissä juuri tarvetta → jätteenpolttolaitos syrjäyttää ekotehokasta sähkön ja lämmön yhteistuotantoa → puuttuva sähkö ostetaan lauhdevoimailta → päästöt ja jäte- ja energiakustannukset nousevat.”* (Heino 2008,13)

”Jätettä syntyy tasaisesti ympäri vuoden, joten sitä on poltettava vakioahtia. Lämmön tarpeesta 80% talven puolella ja 20% kesäpuolella 6 kk:ssa, kesällä vähän tarvetta → ylimääräinen lämpö

ajetaan ympäristöön → tuotetun energia hyödyntäminen tehontona.” (Heino 2008,13)

”On turha rakentaa jätteenpolttolaitoksia alueille, joilla kaukolämpöä jo on riittävästi. Silloinhan jätteen sisältämää energiaa ei kyetä hyödyntämään. Jätteen poltto ei muutenkaan ole erityisen energiatehokasta: jätteen tuotantoon ja kuljetukseen kuluneesta energiamäärästä saadaan käyttöön vain pieni osa. Lisäksi jätteen kuljettaminen polttolaitokseen kuluttaa paljon energiaa (Heikki Susilouman (SLL) haastattelu).” (Ekorosk 2007, 9)

Puoltajat ihannoivat tarinalinjassaan Ruotsin jätehuoltomallia, jossa jätteen massapoltto on merkittävässä osassa. SLL pyrkii ympäristöyritysten tavoin nostamaan esiin ongelmia Ruotsin mallista:

”Jätteenpoltto on Ruotsissa syrjäyttänyt pääosin biopolttoaineita ja vähentänyt sähkön ja lämmön yhteistuotantoa tehokkaammilla laitoksilla. Valtiontarkastus virasto on huomauttanut jätteenpolton tuhkien sijoittamisesta ja käsittelystä. Kotitalousjätteen määrä kasvaa. Kielto viedä polttokelpoisia kaatopaikalle, mutta ei ehkäisyä ja vähän lisää kierrätystä + vero jätteenpoltole matala → lisää jätteenpolttolaitoksia.” (Heino 2007, 7)

Uuden teknologian ja jätteenpolttodirektiivin myötä yhdyskuntajätteen massapoltto ei ole samalla tavalla saastuttava kuin menneisyudessa. Kuitenkin SLL nostaa esiin tuoreita tapauksia, joissa jätteenpoltto on ollut suorastaan ympäristöhaitta:

”Kajaanissa päästörajoja rikottiin tietoisesti, mutta rangaistuksen sijaa sallittiin jatkaa päästörajojen rikkomista luvan kanssa.” (Heino 2008, 19)

”Saksassa jätteenpolttolaitoksen ylösajossa sattuneen häiriön vuoksi jouduttiin kaupungin kaikkien hiekkalaatikoiden hiekat vaihtamaan.” (Heino 2008, 19)

SLL:n mukaan moderni jätteenpoltto sisältää myös ympäristöriskejä:

”Yhdyskuntajätteen laatu vaihtelee paljon, mm. Hg korkeina piikkeinä, paljon klooria.” (Heino 2008, 19)

”..polttolaitosten päästöt ovat vähentyneet merkittävästi, mutta painottaa samalla, että puhdistaa

voi ainoastaan niitä myrkkijä, joiden olemassaolo tunnetaan (Heikki Susilouman (SLL) haastattelu).” (Ekorosk 2007, 9)

Kohti kestävää materiaalitaloutta

SLL tavoite on edesauttaa siirtymistä kohti ekologisesti kestävä materiaalitaloutta ja he näkevät jätehuollon osaksi tätä kokonaisuutta. SLL näkee jätealan rakennemuutos ja jätteenpolttokamppailu mahdollisuudeksi edistää tätä siirtymää. Toisaalta periaatteidensa vuoksi, SLL:n ei voinut jäädä sivuun kamppailusta. Jätteenpolttokamppailun kontekstissa kestävä materiaalitalous esitetään pitkälti jätehierarkian tiukkana tulkintana, mutta sen lisäksi SLL osoittaa toisen ekologisesti kestävä materiaalitalouden esteen. Tämä este on rajanveto erityisesti jättopoliittikan ja tuotepoliittikan välillä, mutta myös muut rajaukset häiritsevät siirtymistä kohti ekologisesti kestävä materiaalitaloutta. SLL:n mielestä oire tästä on, että jätealaa koskevat päätökset keskittyvät vain jätteenkäsittelymenetelmiin eikä jätteen synnyn ehkäisy ei saa kunnollisia panostuksia. SLL mukaan jätteen synnyn ehkäisyä ei oteta tosissaan, vaikka keinot olisi helppo toteuttaa:

”EU edellyttää polttamista? Ei, vaan: pääosa biohajoavasta yhdyskuntajätteestä saatava pois kaatopaikoilta. Ensisijaisti ehkäisyn, toissijaisesti kierrätyksen avulla. Ennaltaehkäisy mm. paperin kulutuksen vähentäminen, kuitupakkausten korvaaminen uudelleenkäytettävillä, lautanen syödään tyhjäksi, kaupasta myydään alennuksella vanhentuvia ruokia.” (Heino 2008, 18)

”..YTV on osoittanut, että jo pienellä budjetoimisella jätteen synnyn ehkäisyyn on mahdollista saada tuloksia aikaiseksi. Jätteen synnyn ehkäisyn ja kierrätyksen tutkimukseen olisi resursoitava vähintään yhtä paljon kuin jätteenpolton tutkimukseen on resursoitu. (SLL:n ympäristönsuojelupäällikkö Jouni Nissinen haastattelu)” (Uusiouutiset 2008, 9)

”Jätteiden syntyyn vaikuttaminen ei olisi kovinkaan vaikeaa, kunhan siihen vain käytettäisiin poliittisia ohjauskeinoja, kuten ympäristöveroa. Kukaan ei myöskään 70-luvulla pitänyt Luonnonsuojeluliiton vaatimuksia kansallispuistojen perustamisesta realistisina ja nykyisin puistoja on joka tapauksessa. (Heikki Susilouman (SLL) haastattelu).” (Ekorosk 2007, 9)

Kannustaakseen jätehuollon toimijoita ja päättäjiä SLL nostaa esiin jätteen synnyn ennaltaehkäisyn hyötyjä:

”Tuotteen elinkaaren aikaisia khk-päästöistä pääosa syntyy tuotteiden valmistuksessa. Tehokkain keino vähentää khk-päästöjä on jätteiden synnyn ehkäisy. Toiseksi tehokkain yleensä kierrätys. Muoveille jopa kaatopaikalle vieminen polttoa parempi khk-päästöjen suhteen.” (Heino 2008, 16)

”Kaatopaikkojen elinkaaren aikaisia khk-päästöistä 90% saadaan talteen ja hyödynnettäväksi esim. korvaamaan liikenteen polttoaineita.” (Heino 2008, 16)

”Jätteen ehkäisy kannattaa: säästää rahaa hankinnoissa, työssä ja jätehuollossa. Vähentää kasvihuone- ja muita päästöjä ja vähentää luonnonvarojen kulutusta.” (Heino 2008, 22)

SLL argumentoi Suomen jätepolitiikan takapajuisiksi jätteenpolttopainotuksineen, mutta samalla kannustaa huomioimaan jätteen synnyn ehkäisyyn paremmin. SLL:n mukaan lähes olemattomilla panostuksilla on saatu aikaan tuloksia:

”Kolmannes kierrätetään, useissa maissa 50-70%. Kierrätysjärjestelmät pääosin olemassa, mutta kierrätysvelvoitteita ja ohjauskeinoja ei käytetä. Keinot otettava käyttöön.” (Heino 2008, 17)

”Ei kunnan tavoitteita jätteen ehkäisylle, ei taloudellista ohjausta, lainsäädäntö ei ohjaa tehokkaasti, neuvonta keskittyy lajitteluun. Tästä huolimatta: yhdyskuntajätteen määrä laski Suomessa 2000- 2004 ja on edelleen alle vuoden 2000 tason. Yhdyskuntajätteen määrän muutos on irronnut BKT:n muutoksesta.” (Heino 2008, 24)

”Nissinen kysyy, miksei jätesektori pyri edistykselliseksi kestävästä materiaalitalouden toimijaksi. 'Ympäristöviranomaiset sysäävät vastuun jätteen synnyn ehkäisystä jätelaitoksille, jotka lykkäävät vastuun tuottajille, jotka tekevät vain sen, mikä on liiketaloudellisesti kannattavaa.' (SLL:n ympäristönsuojelupäällikkö Jouni Nissinen haastattelu)” (Uusiouutiset 2008, 9)

7.2.3. Taustatukea Vihreiltä

Puolueista Vihreät ottavat selkeästi kantaa jätehuollon rakennemuutokseen ja arinalaitosten rakennusintoon. Kannanotto tapahtui vuonna 2006 puoluehallituksessa hyväksytyssä linjapaperissa: *”Linjauksia yhdyskuntajätteen energiana hyödyntämisessä ja kestävästä jätehuollosta”*. Linjauksen valmistelu sai alkusysäyksen jätehuollon rakennemuutoksesta ja erityisesti siitä, että jätteen massapoltto nostaa päätään monilla alueilla. Kyseiset laitossuunnitelmat vaativat monien Vihreiden paikallisvaikuttajien kannanottoa ja siihen puolue pyrki antamaan apua linjauksen välityksellä. Paperin työstämisen mittaan sitä laajennettiin kuvaamaan minkälainen on jätehuollon vihreä malli. Erityisesti painoa asetettiin sen määrittelemiseksi, kuinka jätteenpoltto voi olla osa heidän malliaan.

Vihreiden jätehuoltomalli esittää varsin konkreettisia ehdotuksia jätehuollon järjestämiseen. Ne perustuvat melko tiukkaan tulkintaan jätehierarkiasta. Jätteen synnyn ehkäisyä Vihreät tehostaisivat valtakunnallisella strategialla, jossa muun muassa veloitettaisiin kuntia valmistelevaan toimenpideohjelmat. Lisäksi jäteneuvonnan tulisi sisältää opastusta jätteen synnyn ehkäisemiseksi ja jäteneuvontaa tukemaan perustettaisiin valtakunnallinen materiaalitehokkuuden palvelukeskus. (Vihreät 2006, 8) Vihreät haluaisivat muuttaa myös jäteverotuksen perusteita, jolla olisi vaikutusta jätteenpolttoon:

”Selvitettävä jäteveron porrastaminen jätehierarkian mukaisesti. Porrastetussa mallissa vero olisi korkeimmillaan jätteen hävittämiseksi luokiteltavassa poltossa ja kaatopaikkaläjittämisessä. Matalimmillaan vero olisi silloin kun raaka-aine kierrätetään materiaana.” (Vihreät 2006, 8)

Vihreiden mukaan jätehierarkian toisella portaalla ei saisi olla ristiriitaa korkeimman portaan kanssa. Tähän mahdolliseen ristiriitaan Vihreillä on myös ratkaisuehdotus, jonka he esittävät samassa yhteydessä kun linjaavat materiahyötykäyttöä:

”Materiahyötykäytölle on asetettava oma valtakunnallinen hyötykäyttötavoite. Tavoite on sidottava kulloinkin syntyvän jätteen määrään, jolloin pyrkimys vähentää jätettä ei vaikeuta hyötykäyttötavoitteen saavuttamista. Jättemaksujen on tuettava jätteen lajittelua siten, että lajittelemattoman sekajätteen kerääminen on selvästi kalliimpaa kuin lajitellun jätteen kerääminen.” (Vihreät 2006, 8)

Valtakunnan tasolla Vihreät kritisoivat biojätestrategiassa alueille annettua valta-asemaa suurten jätehuoltoratkaisujensa suhteen. He peräivät jätteenpoltolle valtakunnallista kiintiötä, josta ympäristöministeriö jakaisi osuuksia:

”Kansallinen biojätestrategia ei voi toteutua jos kaikki päätöksenteko jätetään alueille. Kokonaisuuden hallitsemiseksi tarvitaan valtakunnallista koordinaatiota. Ympäristöministeriön tulee asettaa jätteenpoltolle kiintiö, josta laitokset anovat tiettyä osuutta käyttöönsä. Vain näin voidaan varmistaa oikean mitoituksen toteutuminen. Vastaavaa valtakunnallista kontrollia käytetään muillakin politiikan sektoreilla. Esimerkiksi kokonaiskiintiö koulujen aloituspaikoille tai

päästöoikeuksille laaditaan ministeriöissä.” (Vihreät 2006, 9)

Lopuksi asiakirjassa kuvataan tarkat kriteerit sille, kuinka jätteenpoltto voi olla osa Vihreiden jätehuoltomallia. Ensinnäkin laitoksen tulee olla turvallinen ympäristölle ja terveydelle. Toiseksi jätteenpoltto ei saa rikkoa jätehierarkiaa ja tämän varmistamiseksi Vihreät asettaisivat tiukkoja vaatimuksia. Poltettavaksi ei saa ohjata jätejakeita, joiden kierrätys on kannattavaa ja ympäristön kannalta perusteltua. Valinta kierrätetäänkö vai poltetaan tulisi tapahtua kunkin jäte-erän kokonaisvaltaisen elinkaaritarkastelun perusteella. Jätteenpolto ei saisi keinotekoisesti madaltaa jätemaksuja tasolle, joka tekisi materiaalihyötykäytön kannattamattomaksi. Lisäksi jätteenpolttolaitokset tulisi mitoittaa niin, että jätteen synnyn ehkäisylle ja kierrätyksen kehittämiseksi jää tilaa. Ennen kaikkea Vihreät haluavat, että jätteen määrän vähentyessä polttolaitoksen tulisi toimia muillakin polttoaineilla. Kolmannen kriteerin mukaan jätteenpoltto voi olla osa Vihreiden mallia, jos jätteiden poltto tukee ilmastopoliittisia tavoitteita. Eli jätteenpoltto on kannattavaa silloin kun sillä voidaan korvata fossiilisia polttoaineita. Lisäksi jätteenpolton tuottaman energian on sovittava olemassa olevaan energiajärjestelmään. Arinateknologiaan perustuva yhdyskuntajätteenpoltto tuottaa sähköä 20 – 30 % ja lämpöä 70 – 80 %, mikä energiajärjestelmään sovittamisen kannalta tarkoittaa, että syntyvälle kaukolämmölle on löydettävä tarve. Näillä vaatimuksilla Vihreät käytännössä sulkeistavat arinakattilapolton jätteenpolttovaihtoehtojensa ulkopuolelle. (Vihreät 2006, 10-11) Tosin eivät täysin:

”Pieniä määriä jätettä voidaan polttaa pienissä arinalaitoksissa teollisuuslaitosten yhteydessä, jolloin syntyvä lämpö saadaan hyödynnettyä.” (Vihreät 2006, 12)

7.3. Yhteenveto tarinalinjoista ja diskurssikoalitiosta

Tässä luvussa tiivistän kamppailun osapuolten tarinalinjat sekä avaan yksityiskohtaisemmin mekanismeja, joilla tarinalinjat pyrkivät vakuuttamaan kuulijan diskurssikoalition päämäärän kannattajaksi. Aloitan arinalaitosten puoltajien tarinalinjalla, joka rakentui neljästä elementistä: arinalaitoskapasiteetin rakentamisen *edistyksellisyyden* ja *järkevyyden* vakuuttelusta sekä siitä, että arinateknologia on kaikin puolin riskitöntä ja ristiriidatonta eli *hallinnassa*. Viimeisenä elementtinä positioidaan *arinalaitosten vastustajat* argumentteineen *epäluotettaviksi*.

Puoltajien tarinalinja: ”Arinalaitoilla edistykseen”

Puoltajat lähtevät liikkeelle positioimalla kaatopaikkasijoittamiseen perustuvan Suomen jätehuoltosysteemin takapajuiseksi. He sanovat systeemin olevan tehoton, koska jätteestä ei oteta hyötyä irti vaan sen annetaan mädäntyä kaatopaikoilla samalla tuottaen haittaa ilmastolle metaanipäästöjen muodossa. Rakennemuutosvelvoitteiden myötä puoltajat kääntävät katseensa Ruotsin jätehuoltokäytäntöihin, jossa suurin osa jätteistä poltetaan ja hyödynnetään kaukolämpönä ja sähköinä. Ruotsissa jätteen kierrätyksen osuus on suuri, minkä tilastot myös todistavat. Puoltajat vakuuttelevat, että Ruotsin jätehuoltomalli on edistyksellinen verrattuna omaamme, mutta rakentamalla arinalaitoksia voisimme myös luokitella itsemme edistyneiksi. Puoltajista arinapolttosuuntaus ei ainoastaan ole oikea, vaan ainoa mahdollinen suunta. Puoltajat vakuuttelevat, että vain arinalaitoksien voidaan toteuttaa EU:n vaatimaa jätealan rakennemuutosta pois kaatopaikkasijoittamiskäytännöistä. Puoltajien mukaan ei ole tarjolla mitään vastaavaa, yhtä kokonaisvaltaista menetelmää, jolla voitaisiin vastata kaatopaikkadirektiivin tiukkoihin vaatimuksiin ja lähes varmasti voimaan astuvaan biohajoavien jätteiden kaatopaikkasijoittamiskieltoon. Vaatimusten lisäksi aikataulu on myös tiukka. Puoltajille se tarkoittaa, että arinalaitosten rakennustoimiin olisi päästävä viipymättä.

Puoltajat kokevat, että Kyläsaaren tapahtumiin tulee ottaa kantaa. He vihjaavat, että kyseinen tapaus on ollut este sille, ettei yhdyskuntajätettä ole alettu aikaisemmin polttomaan laajamittaisesti. Kannanotoissaan he konstruoivat Kyläsaaren tapahtuminen vaikutusten historian vääryudeksi jätteenpoltoa kohtaan, sekä lähes muinaiseksi tapahtumaksi, jonka kaltaista saastumista ei teknologisen edistyksen vuoksi voisi enää tapahtua. Näin puoltajat pyrkivät kääntämään Kyläsaaren tapahtumat edukseen.

Teknologian tasolla puoltajat pitävät arinalaitoksia järkevinä. Tätä he perustelevat erilaisin tehokkuuden ja hyödyn presentaatioin. Liikkeelle lähdetään kertomalla, että puolet kotitalousjätteestä ei kelpaa kierrätykseen. Arinalaitoksessa siitä saisi hyötyä polttamalla jäte sähköksi ja lämmöksi hyvällä kokonaishyötysuhteella. Tässä yhteydessä arinapolttoa verrataan oletettuun kilpailijaansa rinnakkaispolttoon, joka nähdään ”rusinat pullasta” polttona, jossa käytetään kierrätyskelpoisia materiaaleja polttoaineina. Lisäksi rinnakkaispoltto ei pienennä jätteen kokonaismäärän tilavuutta niin paljoa kuin arinapoltto, mikä puoltajista tarkoittaa suurempaa kaatopaikkatilan tarvetta. Puoltajat myöntävät, että arinalaitokset ovat suuri investointi, mutta niillä

voidaan hoitaa koko jäteongelma. Tässä kohdassa jätteen luonne muuttuu raaka-aineesta ongelmaksi.

Puoltajien tarinalinjassa jäte käsitetään pääasiassa raaka-aineeksi ja sille annetaan varsin myönteisiä merkityksiä. Jäte kehystetään kotimaiseksi polttoaineeksi, jolla korvataan kaukaisia fossiilisia polttoaineita ja niiden käytöllä tehdään monella tapaa hyvää kotimaiselle taloudelle. Tässä yhteydessä massapolttota verrataan myös kierrätykseen, joka nähdään kannatettavana toimintana, mutta ongelmaksi nostetaan sen tehottomuus uusiuraaka-aineiden markkinoiden vaikeuden vuoksi. Tämän vuoksi puoltajien mukaan on hyödyllisempää polttaa kuin ”sokeasti” kierrättää.

Terveyteen liittyen, puoltajat vakuuttavat, että toista Kyläsaarta ei tule tapahtumaan, koska arinalaitosten päästöt ovat tarkasti hallinnassa. Tällä on myös institutionaaliset takeet jätteenpolttodirektiivin myötä. Lisäksi puoltajat tehostavat päästöjen hallinnan presentaatiota vertaamalla jätteenpolttota puun pienpolttoon, joka Mikko Paunion (2008, 20) mukaan aiheuttaa pahemman altistuksen yhdyskuntajätteen arinapolttoon verrattuna. Myös jätteen massapolton aiheuttama ympäristönsaastuminen voidaan jättää historiaan, koska puoltajista nykyinen jätteen massapoltto on ympäristöystävällistä toimintaa. Se ei ainoastaan korvaa fossiilisia polttoaineita ja vähennä kaatopaikkojen metaanipäästöjä, vaan on verrattavissa uusiutuvaan polttoaineeseen ja pienentää kaatopaikkatilan tarvetta.

Sen sijaan jätehierarkia on hankalampi pala purtavaksi. Avuksi otetaan Ruotsin jätehuoltomalli, jossa kierrätyksen ja jätteenpolton osuus on suuri, mutta kaatopaikkasijoittamisen osuus pieni. Tätä puoltajat myös haluavat. He kokevat toimivansa jätehierarkian periaatteita kunnioittaen vähentämällä merkittävästi viimeisen vaihtoehdon määrään toiseksi viimeistä lisäämällä. Puoltajat painottavat myös, että he ovat saaneet tuloksia jätteen synnyn ehkäisyssä. Lisäksi kierrätys on merkittävää toimintaa julkisessa jätehuollossa. Näin he vakuuttavat panostavansa kauttaaltaan jätehierarkian periaatteiden mukaiseen toimintaan, ei ainoastaan jätteenpolttolaitoksiin.

Puoltajien tarinalinjassa ei ainoastaan perustella arinateknologiaa loistavaksi ratkaisuksi, vaan vastataan myös vastustajien kritiikkiin. Yleisellä tasolla tämä tapahtuu positioimalla vastapuoli epäluotettavaksi ja kyvyttömäksi vastaamaan EU:n vaatimaan rakennemuutokseen. Vihreiden ja

SLL:n kritiikkiin ei juurikaan vastata, muuta kuin ihmettelemällä koalition kokoonpanoa ja valittelemalla, että hankkeiden vastustus tulee veronmaksajille kalliiksi. Jätehuollon sisällä toimivat ympäristöyritykset ovat toinen juttu, koska ne aiheuttavat aidon uhan arinalaitoksille. Periaatteessa ympäristöyritykset olisivat voineet esittää vaihtoehdoisen menettelyn rakennemuutokseen ja heillä olisi luultavasti ollut tekniset valmiudet sen toteutukseen. Epäluottamusta pyritään herättämään vapaiden markkinoiden ja kunnallisten palvelujen yksityistämisen pelolla, sekä vihjauksella että yksityisiä kiinnostaa vaan bisnes eikä jäteongelman hoito. Rinnakkaispoltto pyritään presentoimaan epäsuotuisassa valossa. Puoltajien mukaan rinnakkaispoltto on vastoin jätehierarkian periaatteita ja REF polttoaineet voivat syttyä itsestään aiheuttaen kaatopaikkapaloja, joista savuaa terveydelle haitallisia päästöjä huomattavasti enemmän kuin jätevoimalasta.

Puoltajien diskurssikoalitio

Puoltajien diskurssikoalitio perustuu kunnalliseen jätehuoltoon ja energiantuottajiin, joiden side on tiivis sekä käytännön tasolla että argumentatiivisesti. Itse kamppailu jätteenpoltoista käytiin jätehuollon ympärillä, mikä merkitsi että JLY ry oli paljon äänessä ja luultavasti vastasi paljolti tarinalinjan sisällöstä. ET ry:n merkittävin panostus kamppailuun oli vuonna 2011 julkaistu esite: ”*Jäte on muutakin kuin vain kasa roskaa*”. Esiteessä jätteenpolton järkevyyttä esitetään kiteytetysti ja kaikin puolin houkuttelevasti ja ristiriidattomasti. Esiteen kohteena on ilmeisesti ”suuri yleisö”. Esiteen kautta, ja vertailemalla ET ry ja JLY ry kotisivujen tarjoamaa (jly.fi ja energia.fi) julkaisutoimintaa, on helposti huomattavissa, että ET ry:llä on selkeästi enemmän osaamista ja aktiivisuutta tiedottamisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen alueella. Tätä osaamista se on myös käyttänyt tehokkaasti hyödynksi esiteen ulkoasua ja sisältöä muotoillessa. Pieniä eroja löytyy JLY ry:n ja ET ry:n argumentaatiosta. ET tuo esiin enemmän talouteen pohjautuvaa argumentaatiota, kun JLY:n toimijat pitäytyvät pitkälti omassa toimialueessaan. Mikko Paunio tuo koalitioon ympäristöterveyteen liittyvää argumentaatiota. Lisäksi Åbo Akademin ympäristösuojelutekniikan professori Jari Ahlbeck (Ekorosk 2007, 9) ottaa kantaa jätteen massapolton puolesta, mutta hänen käyttämän argumentaation sisältö on samaa kuin JLY ry:n ja ET ry:n käyttämän. Ahlbeck ei tuo koalitioon samanlaista lisäarvoa mitä Paunio tuo, minkä vuoksi en käsittele hänen argumentaatiotaan tätä mainintaa enempää.

Sen sijaan merkittävää jäteyhtiö Ekoroskin asiakaslehden jutussa on, että Ahlbeckin lisäksi vastapuolen edustajista juuri SLL päästetään ääneen. Syy tähän harvinaiseen palstatilan antoon

jätehuoltoalan julkaisussa luultavasti on, että Ekorosk on valinnut strategiakseen kerätä energiajätettä. Siitä Ekorosk teettää pellettejä, joita käytetään rinnakkaispoltoon Alholmens Kraftin biovoimalaitoksella. Jutussa myös ilmeni, että Ekorosk oli selvittänyt mahdollisuutta massapoltoon ja sanoo pitävänsä edelleen mahdollisuuden avoinna. JLY ry:n jäsenet eivät siis ole yhteisrintamassa argumentoimassa arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton puolesta. Eivät ole myöskään ET ry:n kaikki jäsenet. Tämä on nähtävissä Uusiouutisten (2010, 8) tekemässä jutussa Lahti energian kaasutuslaitoksesta. Jutussa Lahti energian viestintäpäällikkö Jaana Lehtovirta kritisoi ankarasti Vantaalle rakennettavaa arinalaitosta: *”Minua hämmästyttää, että Vantaalla päätettiin rakentaa arinapolttolaitos eikä kaasutuslaitos. Sen valtava kapasiteetti, 320 000 tonnia, merkitsee, että pääkaupunkiseudulla ei koskaan aiota sallia ihmisille kierrätystä.”* Rivien hajaannuksen perusteella jo aikaisemmin lainaamani Esko Melonin (2010, 29) teksti: *”Biohajoavan jätteen kaatopaikkakieltoa uumoillaan Suomeen vuodelle 2015. Ne jäteyhtiöt, jotka voivat ohjata jätteensä energiantuotantoon, ovat tavoitteiden toteuttamisessa etulyöntiasemassa.”*, voidaan ymmärtää ruotuun kutsuna omilleen joukoille.

Arinapolttoa vastustavien yhteinen tarinalinja: ”Arinalaitosten rakentaminen on järjetöntä”

Arinateknologiaan perustuvan yhdyskuntajätteenpolton puoltajat ovat varsin tiivis koalitio sekä puheen että toiminnan tasolla. Sitä vastoin vastustajat ovat hajanaisempi joukko. Heidän koalitionensa on muodostunut yhteisen tarinalinja ympärille, jonka päämäärä on vastustaa arinalaitosten rakentamissuunnitelmia. Keskeiset vastustajat SLL ja ympäristöyritykset lähtevät kamppailuun eri lähtökohdista. Jätehierarkia läpi katsottuna SLL on mukana kamppailussa, koska siitä arinapolttokehitys on vastoin jätteen synnyn ehkäisyn tavoitetta. SLL näkee kehityksessä ristiriidan jätehierarkian ensimmäisen ja kolmannen portaan välillä, kun taas ympäristöyritykset näkevät ristiriidan toisen ja kolmannen portaan välillä. Muitakin eroja on. Ympäristöyrityksille ristiriita tarkoittaa uhkaa liiketoiminnalle tai sen kasvumahdollisuuksille, kun SLL:lle ristiriita on enemmän moraalinen, heidän mukaansa vastoin luonnon etua. Lisän asetelmaan tuo rinnakkaispoltto, jonka SLL ja ympäristöyritykset asemoivat kuin puolivälin portaaksi jätteen massapolton ja kierrätyksen välillä.

Näistä lähtökohdista SLL ja ympäristöyritykset rakentavat tarinalinjan arinalaitoksia vastaan, johon Vihreät antavat merkittävää taustatukea. Ympäristöyritykset rakentavat tarinalinjan perustaksi tulevaisuuden kuvia maailmasta, jossa kierrätys tulee jatkuvasti kannattavamiksi neitseellisten

raaka-aineiden käydessä vähiin. Tulevaisuuskuvien tueksi he pyrkivät konkretisoimaan niitä esimerkkein ja laajalti hyväksytyjen trendien avulla. Tulevaisuuskuvien perusteella kehystetään jäykät arinalaitokset virheeksi, todennäköisiksi ”hukkainvestoinneiksi”. Tarinalinja pyrkii tältä osin kohdistamaan katsetta pidemmälle kuin kaatopaikkadirektiivin päätepisteeseen vuoteen 2016 ja sanomaan, vaikka arinalaitokset nykytilanteeseen näyttävät houkuttelevilta, niin huomenna ne olisivat riippakivi. SLL käy suorasukaisesti kritisoimaan puoltajia. Heidän aseinaan on tutkimuksiin pohjautuvat argumentit ja yksittäistapaukset, jotka osoittavat arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton huonoksi suunnaksi tai jopa vaaraa aiheuttavaksi. Lisäksi he nostavat esiin kehityssuunnan ristiriidan poliittisten puheiden kanssa. SLL anti kamppailuun vaikuttaa varsin hajanaiselta kokoelmalta arinalaitoskehitystä vastustavia argumentteja, mutta taustalta kuitenkin löytyy tiukan jätehierarkian tulkinnan logiikka. Mausteeksi päälle on ripoteltu pyrkimyksiä osoittaa arinateknologia tehottomaksi ja hyödyttömäksi ympäristön ja talouden näkökulmasta.

Miksi sitten Vihreiden panoksen tarinalinjaan voi nähdä taustatukena? Koska Vihreät ensisijaisesti pyrkivät vaikuttamaan eri asioihin muihin vastustajiin verrattuna. SLL ja ympäristöyritykset vastustavat ensisijaisesti arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltoa. Sitä vastoin Vihreät ottavat ensisijaisesti kantaa siihen kuinka Suomen jätehuollon tulisi muotoutua rakennemuutoksen jälkeen. Vihreiden jätehuoltomalli sulkee käytännössä ulos arinateknologiaan perustuvan jätteenpolton ja sen perusteella Vihreät asemoituvat vastustajiksi. Merkittävin anti vastustajien tarinalinjalle ja päämäärälle on vaatimus siirtää valta päättää jätteenpolttolaitoksista alueilta valtakunnan tasolle.

Ympäristöyrityksien mukaan jätehuollon tulisi muotoutua rakennemuutoksessa enemmän kohti kierrätystä kuin jätteen massapoltoa. Joissain esityksissä sitä voisi toteuttaa heidän (tai paremmin L&T:n) MBT-laitoksissa. Ympäristöyrityksille kamppailussa on myös kolmas ulottuvuus: kamppailu raaka-aineesta. Tämä näkyy puheessa VALTSU 2016 30 % energiahyödyntämistavoitteista ja 50% materiaalihyödyntämistavoitteista. He pyrkivät nostamaan esiin huolta tavoitteiden toteutumisesta ja sanansa he valitsevat niin, että tavoitteet kuulostavat sitovilta, eivätkä suuntaa-antavilta. Koska jätteenpolton osuus on ylittämässä 30%, ympäristöyritykset nostavat meteliä siitä kuinka heille ei jää raaka-ainetta, vaikka he toimivat jätehierarkian näkökulmasta ”oikeammin”. Samalla he laskevat prosentit uudelleen. Uusiouutisten (2009, 5) jutussa Lassi Hietasen mukaan jätteenpolton osuudeksi tulee yli 70% kaikkien laitosten toteuduttua. Kamppailun raaka-aineulottuvuus on myös niitä harvoja asioita, jotka ovat nostaneet jätteenpolttokamppailu yli uutiskynnyksen. Esimerkkinä MTV3 (2010) uutinen:

”Jätteenpolttolaitokset: Apua, roska loppuu kesken!” Tosin tässäkin tapauksessa on syytä kysyä, mikä on iskevän ja humoristisen otsikoinnin osuus aiheen nousussa uutiseksi. Muutoin jätteenmassapolttolaitosten rakentaminen on saanut lähinnä raportoivaa uutisjulkisuutta (esim. Hämeeen sanomat 2005, Helsingin sanomat 2008 ja YLE 2010)

Vastustajien diskurssikoalitio

Vastustavan tarinalinjan alustuksessa totesin, että ympäristöyritykset ja SLL lähtevät kamppailuun erilaisista lähtökohdista, toinen bisnes- ja toinen moraalisisistä syistä. Kun samalla puolella ollaan, on yhtymäkohtia löydyttävä. SLL:lle tämä on helpompaa, koska kierrättäminen on heidän mukaansa toiseksi paras ratkaisu jäteongelmaan ja he ovat linjanneet rinnakkaispolton paremmaksi ratkaisuksi kuin massapolton arinalaitoksissa. Yhtymäkohta näkyy kun SLL hyödyntää *kierrätys on tulevaisuus* -elementtiä argumentaationsa. Tämän elementin käytön voi käsittää SLL:n diskursiivisen kompetenssin kasvuna markkinalähtöistä maailmaa kohti. Näin ympäristöyritykset ovat auttaneet SLL:a laajentamaan ymmärrystä ja antaneet heille argumentatiivisia aseista ympäristöyritysten oman ammattialan diskurssista. SLL:lle tärkeän jätehierarkian ensimmäisen tavoitteen sisällyttäminen ympäristöyritysten omaan tarinalinjaan on hankalampi asia, koska sen tulisi olla myös liiketoiminnallisesti järkevästi ilmaistu. Hietasen (2007, 6) mukaan tämä on mahdollista ja järkevää: ”*Kun asiakaspalvelumme menee yritykseen ja tekee suunnitelman jätehuollon kehittämisestä ja jos pystyy kertomaan asiakkaalle keinoista jolla jätemäärä vähenee, asiakas on meidän monta vuotta. Teemme kaiken tämän eteen.*” Sitaatti on otettu Hietasen esitelmästä, jonka hän piti SLL:n järjestämässä tilaisuudessa, joka oli osa SLL:n vuonna 2007 toteuttamaa luonnonvara- ja jätepolitiikka -hanketta. Saman henkisen vastaukseen Hietanen antaa myös Suomen luonto -lehden haastattelussa kun häneltä kysyttiin jätehuoltoliiketoiminnan ja jätteen synnyn ehkäisyn suhteesta. Huomattavaa on, että tutkimukseni ympäristöyrityksien tuottamassa aineistossa, joka ei ole suoraan tekemisissä SLL kanssa, ympäristöyritykset eivät ottaa kantaa jätteen synnyn ehkäisyyn. Edellä esitetyn kuvion perusteella yhteistyö SLL kanssa vaatii jätteen synnyn ehkäisyn esiintuomista ympäristöyrityksiltä, mutta ei joka tilanteessa.

Vihreät tuovat mukanaan valtakunnanpoliittikantason kamppailuun, mutta kannanotto tai paremmin arinavaihtoehdon poissulkeminen tapahtuu hyvin konkreettisten ehdotusten tasolla. Ehdotukset kuulostavat ”järkevilä”, mutta käytännössä osa olisi melko varmasti hankala toteuttaa ja saati valvoa. Esimerkiksi vaatimus jäte-erä kohtaisen kokonaisvaltaisen elinkaaritarkastelun perusteella

valittaisiin kierrätetäänkö vai poltetaanko. Toisaalta tämän voi nähdä osana poissulkemista, jolloin ei suoraan tarvitse sanoa ei arinalaitoksille.

Ensisijaisesti Vihreät ottivat kantaa minkälainen Suomen jätehuollon tulisi olla rakennemuutoksen jälkeen. Heidän mallinsa näyttää SLL ja ympäristöyritysten välissä olevalta mallilta, joka hyödyntää ja kenties miellyttää kumpaakin arinalaitoskehityksen vastustajista. SLL tavoitteena on, että jätehuolto sulautuisi osaksi kestävästä materiaalitaloutta, jossa jätteen osalta pääpaino olisi sen synnyn ehkäisy. Ympäristöyritysten malli taas painottaa kierrätystä ja jätehuollon suuntaamista markkinalähtöisemmäksi. Vihreiden malli rakentuu jätehierarkian periaatteiden mukaan melko tiukasti tulkittuna vaatien enemmän resursseja, panostuksia ja kunnianhimoa jätteen synnyn ehkäisyyn ja materiaalihyötykäyttöön. Markkinalähtöisempää yhdyskuntajätehuoltoa Vihreät ei ehdota, vaan sen esitykset pysyvät kunnallisten ja valtiollisen jätehuolto-organisaatioiden muokkauksen ja uudelleenorganisoinnin tasolla (Vihreät 2006, 8–9).

8. Mistä tarinalinjat ammentuvat ja minkälainen on kamppailun tila?

Tässä luvussa käsittelen, kuinka kamppailun tila muotoutui. Työkaluna tähän käytän diskurssianalyysia. Lähtökohta analyysille on, kuinka kamppailun toimijat pyrkivät kamppailussa järjestämään diskursiivisia elementtejä, niin että ne palveleisivat kunkin strategisia tarkoituksia. Samalla toimijat ja heidän käyttämänsä diskurssien elementit rakentavat kamppailun diskursiivisen tilan, joka on lähtökohta sille että ongelmasta voi keskustella. Kamppailussa arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltosta perimmäinen yhteiskunnallinen ongelma on, kuinka jätehuolto tulisi järjestää EU:n rakennemuutosvaatimuksen myötä. Tähän toinen diskurssikoalitio tarjoaa ratkaisuksi arinateknologiaan perustuvia massapolttolaitoksia. Toisen diskurssikoalition ensisijainen päämäärä on vastustaa arinalaitosten rakentamista ja toissijaisesti he tarjoavat toimijakohtaisesti erilaisia vaihtoehtoja, kuinka EU:n vaatimukseen tulisi vastata.

Minkälaisista diskursseista sitten ideoita, konsepteja ja kategorioita hankitaan rakentamaan kamppailun diskursiivista tilaa? Olen erotellut kahden tason diskursseja. Kattotasona toimivat laajat *talouden ja ympäristön* diskurssit, jotka muodostavat kamppailun ”käyttötason” diskurssit: *hyödyn tehokkuuden ja vastuullisuuden*. Käyttötason diskursseista ammennetaan argumentaatio. Analyysivälineenä käytän taulukkoa 2, jossa jäsenän kamppailun argumentaation ”käyttötason” diskurssien kautta. Ymmärrän taulukossa 2 esitetyt yksittäiset argumentit diskurssin elementeiksi, joita on pyritty hyödyntämään strategisesti. Vastustajan vastauksesta argumenttiin, argumentoija voi arvioida onko strategisissa tarkoituksissa onnistuttu. Diskurssien tasolla kukin argumentti luo odotusarvoja vastauksen suhteen, mikä rajaa diskursiivista tilaa, jossa kamppailu käydään. Taitava argumentoija ei välttämättä tyydy hänelle asetettujen odotusarvojen mukaiseen positioon, vaan hyödyntää vastauksessaan diskursseja niin, että kamppailun diskursiivinen tila muokkautuu hänelle edulliseksi. Tässä kohdassa on kuitenkin syytä muistaa diskurssien rajoittava luonne. Argumentoijalla on vapausasteensa toimia, mutta diskurssit rajoittavat aina mitä aiheesta voidaan merkityksellisesti sanoa tai kysyä.

Jatkan tätä lukua esittelemällä diskurssit ja kuinka niitä on hyödynnetty. Lisäksi kuvaan kamppailun diskursiivisen tilan sekä käsittelen kamppailun rakenteita, jotka rajoittavat ja mahdollistavat

keskustelua. Analyysi pohjautuu taulukoon 2, jonka olen ideoinut Hajerin (1995, 164–165) tekemän taulukon pohjalta tätä tutkimusta palvelevaksi.

Taulukko 2. Arinateknologiaan perustuvan jätteenpolttokamppailun diskursiivinen tila.

Arinalaitosten puoltajien diskurssikoalitio	Arinalaitosten vastustajien diskurssikoalitio
”Hyödyn” diskurssi	
<ul style="list-style-type: none"> • Jätteet hyödyttömiä kaatopaikoilla, tuottaisivat hyötyä jätteenpoltossa → ”hyötyenergiaa” • Jätteet aiheuttavat ilmastohaittaa kaatopaikoilla • Arinalaitokset hyödyllisempiä kuin jätteen rinnakkaispoltto • Sähköllä ja lämmöllä selkeät markkinat, uusiutuotteilla tällä hetkellä ei • Jätteenpoltto kuin uusiutuvaa energian tuotantoa • Jätteenpoltossa jätteen tilavuus pienenee → vähemmän kaatopaikkoja → säästää luontoa 	<ul style="list-style-type: none"> • Arinalaitoksista tulevaisuudessa hyödyttömiä, pahimmillaan kehityksen este vihreämmälle taloudelle. Arinat ainoastaan ”siirtymäkauden hätävara” • Arinat tuottavat haittaa kierrätykselle • Rinnakkaispoltto hyödyllisempää ja lisäksi joustavampaa • Arinat taloudellinen riski • Ei tarvetta lisäkaukolämmölle
”Tehokkuuden” diskurssi	
<ul style="list-style-type: none"> • Kyläsaaren laitos oli ”ekotehoton” • Arinalaitosten ”kokonaisyhtöysuhde” korkea • Laitokset ekotehokkaita, eivätkä tuota haitallisia päästöjä. Institutionaaliset takeet tästä jätteenpolttodirektiivin muodossa • Vertailu eri mittarein massapolton ja rinnakkaispolton väillä → massapoltto näyttäytyy ”tehokkaampana” (Taulukko 1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kierrätyksen tehokkuus kasvaa • Jätteen synnyn ehkäisy, kierrätys ja rinnakkaispoltto ”ekotehokkaampaa” kuin massapoltto arinakattilassa • Arinat tuottavat heikosti sähkö → tehottomia yhteiskunnan tarpeille • Hietasen (2007, 4) laskelma: arinalaitos lisäisi kivihiilen käyttöä pääkaupunkiseudulla → muuallakin? • Vain 15% yhdyskuntajätteestä palaisi arinassa ekotehokkaasti • Jätteen synnyn ehkäisy kannattaa ja olisi helppoa, koska tuloksia saatu jo olemattomin panoksin • Arinat taloudellista tuhlausta

Arinalaitosten puoltajien diskurssikoalitio	Arinalaitosten vastustajien diskurssikoalitio
"Vastuullisuuden" diskurssi	
<ul style="list-style-type: none"> Vain arinalaitoksilla voidaan vastata EU:n vaatimuksiin ja tulevaan biohajoavan jätteenkaatopaikkasijoittamiskieltoon Kohti Ruotsin jätehuoltomallia → kohti edistystä Jätteenpolttotoken väärä Suomessa → uusia arinalaitoksia ei pitäisi verrata Kyläsaareen Arina hoitaa koko jäteongelman Yhdyskuntajätehuolto perinteisesti kunnallinen palvelu → markkinavoimat ja yksityistäminen ovat uhka Jäte on "kotimainen ja käytännössä uusiutuva polttoaine", joka tuottaa "lähienergiaa" Arinapolttotoken ei ole jätehieron vastaista, koska vähennetään ainoastaan kaatopaikkasijoittamista YY:n ja SLL:n sijoittaminen epäluotettaviksi Rinnakkaispolttotoken "rusinat pullasta" polttotoken, poltetaan kierrätyskelpoista "Kuka loppujen lopuksi on vastuussa jättemäärien vähentämisestä?" (Nuutinen 2007, 26–27) 	<ul style="list-style-type: none"> Jätehuollon tulevaisuutta pitäisi ajatella pidemmällä kuin vain vuoteen 2016 Kierrätyskorkea hyötykäyttöaste olisi helposti saavutettavissa Arinalaitosten terveysriskit Jätehierarkian tiukka tulkinta (SLL painottaa, ympäristöyritykset eivät) "..ilman avoimia markkinoita ei synny kaupallistettavia innovaatioita, vaan ainoastaan heikosti tuottavia investointeja." (Penttinen 2011, 17-18) Arinalaitosten rakentaminen ristiriitaista kehitystä ja väärässä mittakaavassa → pitäisi painottaa jätteesynnyksen ehkäisyä ja kierrätystä Valta arinalaitosten rakentamispäätöksistä tulisi olla ympäristöministeriöllä (Vihreät)

Diskursseista ”tehokkuus” pohjautuu mitattavissa oleviin käsitteisiin kuten erilaisiin hyötysuhteisiin, eko-, kustannus- ja energiatehokkuuteen. Nämä käsitteet tuovat määrällistä tietoa kysymyksiin, joiden vastaus on mitattavassa yksikössä kuten raha (tuotto tai säästö), ympäristövaikutukset tai panoksen ja tuotoksen suhde. Huomattavaa on, että tehokkuuden yksioikoinen objektiivinen mittaaminen on hankalaa. Tästä esimerkki *luvusta* 3.3. jossa mainitsin elinkaarianalyysin ongelmakohdista. Arvopohjaltaan *tehokkuuden* diskurssi on varsin kapea. Se tyypistyy pitkälti ajatukseen, että mitä tehokkaampi sen parempi, mutta arvoaspekti ei ole *tehokkuuden* diskurssin tehtävä jätteenpolttokamppailussa. Sen tehtävä on tuottaa objektiivisen luontoista tietoa kamppailuun, erityisesti palvelemaan *tehokkuudelle* läheistä diskurssia *hyötyä*, joka arvopohjaltaan ulottuu pidemmälle. Hyöty pohjautuu toiminnallisuudelle. Hyöty on jotain mitä voidaan tuottaa tai saada tekemällä työtä. Työn tuloksena hyöty voi levittyä laajemmalle tai mahdollisesti vain yksilön tasolle. Hyöty on osaltaan mitattavissa olevaa, mutta ei niin selkeästi kuin tehokkuuden käsitteet, jotka selkeästi rajautuvat tiedontuottamisen kaavoiksi. Erona *tehokkuuteen*, *hyödyn* diskurssi sisältää määrällisyyden lisäksi laadullisia käsitteitä ja käsityksiä.

Kuitenkaan *hyödyn* diskurssin arvopohja ei laajene merkittävästi uusille ulottuvuuksille, vaan pysytään määrään liittyvässä arvotuksessa, kuten *tehokkuuden* tapauksessa. Hyötyajattelun kenties keskeisin toive on hyödyn maksimointi ja sen vastinparin haitan minimointi. Tämä ajattelu paistaa selkeästi läpi jätteenpolttokamppailussa. *Vastuullisuuden* diskurssin tehtävä jätteenpolttokamppailussa on kattaa muut arvo- tai moraaliset näkökulmat. Syvennyn kolmeen yllä esitettyyn diskurssiin ja niiden toiminnallisuuteen myöhemmin tässä luvussa. Ennen sitä käyn kiinni kattotason diskurssien, jätehierarkian ja elinkaarianalyysin rooleihin.

Tehokkuuden, hyödyn ja vastuullisuuden diskurssit rakentuvat jätteenpolttokamppailussa laajoista *talouden* ja *ympäristön* diskursseista. Kamppailun argumentaatio pysyy tiukasti talouden ja ympäristön aihepiirissä, eikä poikkea vaikkapa sosiaalisen tasa-arvon alueella. Analysoin taulukon 2 argumentteja myös kattodiskurssien tulokulmasta. Arvioin, pohjautuuko kukin argumentti selvästi joko *talouden* tai *ympäristön* diskurssiin, vai rakentuuko argumentti selkeästi kummankin kattotason diskurssista. Diskurssikoalitioiden välillä oli eroa. Arinalaitosten puoltajat käyttävät paljon *ympäristödiskurssiin* pohjautuvaa argumentaatiota, kun taas vastustajien argumentaatio on suuremmalta osin *talous-* ja *ympäristödiskurssien* yhteisesti rakentamia. Puoltajille selkeiden ympäristöargumenttien käyttö on luultavimmin strateginen valinta, koska jätteenpoltolle on haluttu luoda vihreä ja ympäristöystävällinen mielikuva, kuten luvussa 2.4 mainitsin. Toisaalta oman osuutensa tuo jätehierarkia, joka selkeästi pohjautuu ympäristöajatteluun. Jätehierarkia kertoo, mikä jätehuoltotoimenpide nähdään ympäristön kannalta parempana toiseen toimenpiteeseen verrattuna. Tässä järjestyksessä jätteenpoltto jää yksiselitteisesti toiseksi verrattuna kierrätykseen ja jätteen synnyn ehkäisyyn. Ympäristöseikkoja painottamalla tämä institutionalisoitu hierarkkisuus voi hämärtyä. Syyt, miksi vastustajien koalition argumentaatio muodostuu paljolti kummankin kattotason diskurssin annista, voidaan hakea koalition kokoonpanosta. Toinen kantava jäsen toimii markkinasektorilla, jolle myyminen on elinehto. Tämän seurauksena ympäristöyritysten tulee rakentaa argumenttinsa aina jollain tapaa niin, että se on liiketaloudellisesti kestävästi ilmaistu. Muuten vaarana on uskottavuuden menetyks julkisessa keskustelussa. SLL on jätehuollon ulkopuolinen toimija, jolloin sillä ei ole samanlaista sisäänpääsyä alan sisäiseen väittelyyn kuin ympäristöyrityksillä. Ottamalla argumentaatioonsa talousnäkökulman, he toisaalta todistavat pätevyyttään osallistua kamppailuun. Toisaalta he muodostavat argumentaatiota, joka puhuttelee laajemmin kuin pelkästään järjestön omaa jäsenistöä. Näin he pyrkivät luomaan argumentaatiota, jota ei voi vain ohittaa siksi, että he eivät ole jätehuoltoalan toimija.

Jätehierarkialla on vahva rooli kamppailussa jätteenpoltossa. Niin vahva, että jätehierarkian voi käsittää rakenteeksi kamppailussa. Jätehierarkia on mielestäni keskustelua järjestävä kaksinaisluontoinen sisäinen rakenne, joka rajoittaa mitä aiheesta voidaan sanoa, mutta toisaalta se myös mahdollistaa. Rajaava luonne näkyy siinä, että kamppailun argumentaatio ei sisällä selkeästi jätehierarkian vastaista puheenvuoroa, vaan kukin puheenvuoro on muokattu niin, että toiminta kuulostaa jätehierarkian mukaiselta. Selkein esimerkki tästä on puoltajien argumentaatio jätteen massapolton lisääminen on jätehierarkian mukaista, koska se vähentää vain kaatopaikkasijoittamista. Esimerkki sisältää myös mahdollistavan ulottuvuuden. Kaatopaikkasijoittamisen vähentämisen myötä jätteen massapoltto argumentoidaan jätehierarkian mukaiseksi, mikä samalla mahdollistaa jätteen massapolton käsittämisen ympäristöystävälliseksi toiminnaksi. Jätehierarkia tuo hankaluutta jätehuollon sisäisille toimijoille, mutta ei SLL:lle. SLL surutta painottaa jätehierarkian korkeinta porrasta, mutta sen lisäksi he tulkitsevat jätehierarkiaa tiukasti. SLL:n mukaan jätehierarkian periaatteet ulottuvat hyvin laajalle jätepolitiikassa, myös resurssien jakoon. Tulkinnat jätehierarkian ulottuvuudesta vaihtelevat, mutta niin myös käsitykset siitä, kuinka siirrytään askeleelta toiselle. Tästä esimerkkinä arinalaitosten puoltajien puhe ”sokeasta kierrätyksestä” joka viittaa, että kierrätetään vaikka heistä ympäristön kannalta olisi parempi polttaa (Energiateollisuus ry 2011, 3).

Nykyisin elinkaarianalyysiä pidetään vastauksena siihen koska tulee siirtyä jätehierarkian askeleelta alemmalle. Hotin (2009, 22) mukaan elinkaarianalyysin avulla kerrotaan, mikä on ”ekotehokasta” ja mikä jätehuoltotoimenpide tulisi valita. Jätehierarkian tavoin elinkaarianalyysi toimii kamppailussa sisäisen rakenteen tavoin mahdollistaen ja rajoittaen, mutta samalla se loiventaa jätehierarkian jyrkkiä askeleita erityisesti jätteenpolttamisen näkökulmasta. Elinkaarianalyysin tuoma tasoitus pelikenttään on luettavissa VALTSU 2016:sta: *”Jätehierarkian periaatteiden mukaisesti energiahyödyntämiseen ohjataan sellaisia biohajoavia jätteitä, joita ei voida kohtuullisin kustannuksin ja ekotehokkaasti kierrättää tai ehkäistä.”* (Ympäristöministeriö 2008, 39). Toisaalta elinkaarianalyysi avaa mahdollisuuksia vastustajille. Esimerkiksi SLL:n argumentti: *”Jätteiden synnyn ehkäisy ja kierrätys ovat kuitenkin polttoa merkittävimpiä keinoja, koska niiden avulla vähennetään koko elinkaaren aikaisia ilmastovaikutuksia niiden tuotteiden osalta, joiden jätteitä vältetään tai joiden raaka-aineita korvataan jätteillä.”* (Lettenmeier 2007, 3).

Jätehierarkia ja elinkaarianalyysi järjestävät keskustelua rajoittaen ja mahdollistaen sisältä päin. Kamppailussa käytetyt diskurssit ja kamppailun konteksti rajaavat tilan, jossa kamppailua käytiin.

Rajan piirtämisen kiintopisteet löytyvät, taulukossa 2 esitetyistä argumenteista. Niiden perusteella analysoin, mitä ammennettiin kamppailun kontekstista sekä *hyödyn, tehokkuuden ja vastuullisuuden* diskursseista muodostamaan kamppailua ja sen tilaa. Aloitan *hyödyn* diskurssista. Kaatopaikkadirektiivin myötä kaatopaikkasijoittaminen on positioitu epätoivotuksi. Arinalaitosten puoltajat vahvistavat tätä käsitystä ja vievät sitä pidemmälle. He asemoivat kaatopaikkasijoittamisen haitaksi ilmastolle ja toisaalta haitalliseksi hyödyttömyydellään. Sen sijaan, että yhdyskuntajätteet läjättäisiin kaatopaikalle, niistä voitaisiin tuottaa hyötyä sähkön ja lämmön muodossa. Puoltajat täydentävät tätä yleislinjaansa väittämällä jätteen massapolton olevan rinnakkaispolttoa hyödyllisempää. Lisäksi puoltajat sanovat jätteenpolton olevan käytännössä uusiutuvaa energiantuotantoa sekä he alleviivaavat, että sähkölle ja lämmölle on selkeät markkinat päinvastoin kuin uusiotuotteille.

Hyödyn diskurssi on sen verran vahva, että siihen on erityisesti keskityttävä. Vastustajat pysyvät puoltajien avaamassa hyöty/haitta vastinparissa, mutta vastustajat lisäävät ajallisen elementin mukaan hyötytematiikkaan: he asemoivat arinalaitokset riskiksi. Heidän mukaansa arinat nykytilanteessa saattavat näyttäytyä hyödyllisinä, mutta tulevaisuudessa ne muuttuvat haittaksi. Tämän lisäksi he nostavat esiin, että arinat tuottavat haittaa jo nyt kierrätykselle ja että rinnakkaispoltto olisi hyödyllisempi ja joustavampi jätteenpolton muoto. Sen sijaan, että keskustelu olisi jäänyt hyöty/haitta vastinparin ”juupas eipäs” -keskusteluun, asemoimalla arinalaitokset riskiksi, vastustajat onnistuvat laajentamaan keskustelun aluetta huomattavasti.

Tehokkuuden diskurssi antoi kamppailuun arviointituloksia siitä, mikä on hyödyllistä, mutta osin myös siitä mikä on vastuullista. Tehokkuuden käsitteistöä kuitenkin käytetään laajasti kunkin osapuolen katsantokannan oikeuttamiseen. Puoltajat rakentavat (eko)tehokkuuden kautta suhtautumistaan Kyläsaaren jätteenpolttolaitokseen. Heidän mukaansa uudet laitokset ovat ekotehokkaita ja turvallisia päästöjen suhteen verrattuna Kyläsaareen. Lisäksi he muistuttavat jätteenpolttodirektiivin antamista takeista, jotka estävät Kyläsaaren kaltaisen tapauksen uusiutumisen. Vastustajat hyödyntävät ajallista elementtiä vakuuttelemalla, että tulevaisuudessa kierrätys tulee olemaan tehokkaampaa ja kannattavampaa. Vastustajat hyödyntävät *tehokkuuden* diskurssia luovasti yksityiskohtiin tarttumalla ja laajempien kaarien kautta. He nostavat esiin, että vain 15% yhdyskuntajätteestä on haitatta palavaa, energiaa tuottavaa ja kierrätyskelvotonta (Heino 2008, 4) ja että jätteen synnyn ehkäisyssä ollaan saatu tuloksia olemattomin panoksilla. Tämän antaa vihjeen, että jätteen synnyn ehkäisy olisi helposti tehokasta toimintaa, jos siihen vain

panostettaisiin. Lisäksi vastustajat asemoivat arinalaitosten hyvän ”kokonaisuhyötysuhteen” huonosti toimivaksi mittariksi, koska yhteiskunta tarvitsee enemmänkin sähköä kuin lämpöä. Tähän päälle esitetään laskelma, jonka mukaan jätteen massapoltto arinassa lisäisi kivihiilen käyttöä pääkaupunkiseudulla eli olisi ilmastohaitta (Hietanen 2007, 4). Laskelma ohjaa kysymään, olisiko tämä mahdollista muillakin alueilla? Tosin tuulta purjeisiin ei tule. Kenties siksi, että laskelman logiikka ei ole kovin selkeä ja toisaalta se sisältää tiettyjä ehdollisuuksia.

Muut kamppailun argumentaatiosta nousevat teemat saapuivat kamppailun areenalle *vastuullisuuden* diskurssin kautta. *Vastuullisuuden* diskurssi piirtää loppuun kamppailun tilan rajauksen. Muut keskeiset teemat ovat vastuut EU:lle, tulisiko yhdyskuntajätehuollon olla kunnallinen vai yksityinen palvelu sekä jätteen ongelma- ja raaka-aineluonteet. Vastuut EU:lle jätteenpolttokamppailussa tarkoittavat kaatopaikkadirektiivin toteuttamista. Puoltajien mukaan arinalaitokset ovat ainoa keino vastata kyseisiin vaatimuksiin, kun taas vastustajat näkevät, että olisi syytä ajatella pidemmälle kuin vain vuoteen 2016. Näin vastustajat esittävät moraalisen kysymyksen: olisiko syytä olla vastuuton nyt enemmän kuin toteuttaa ratkaisu, jota todennäköisesti pidetään vastuuttomana tulevaisuudessa? Jätehuollon yksityistämiseen liittyen rintamalinja on selvä. JLY varoittaa vapaiden markkinoiden uhasta kun taas ympäristöyritysten mukaan avoimet markkinat tuottaisivat edistystä. ET ry ja SLL eivät suoranaisesti ota kantaa tähän argumentointiin. ”Onko jäte ongelma vai raaka-aine?” -kysymystä arinalaitosten puoltajat hyödyntävät taktisesti. Toisaalta kysymyksessä ”kotimainen ja kuin uusiutuva polttoaine” jolla tuotetaan ”lähienergiaa”, mutta verrattaessa rinnakkaispolttoon niin arina hoitaa koko jäteongelman. Vastustajien puolella toimijoiden kesken käsitykset jätteen luonteesta ovat melko vakiot. Ympäristöyrityksille kyseessä on raaka-aine, jonka arvon ja arvostuksen he odottavat kasvavan tulevaisuudessa. SLL:lle kyseessä on ongelma, josta sietäisi päästä eroon niin ettei syntyisi laitoksia tai markkinoita, joiden elinehto olisi jätteen syntyminen. Näiden teemojen lisäksi puoltajat näkevät siirtymisen kohti Ruotsin jätehuoltomallia hyväksi, koska sen he mieltävät edistykseksi. Lisäksi he nostavat esiin jätteenpolton kokeman vääryyden Suomessa ja painottavat ettei uusia laitoksia tule verrata Kyläsaaren vanhaan laitokseen. Tähän SLL muistuttaa, että modernikin laitos voi synnyttää terveysriskejä. Puoltajat ihmettelivät myös kuinka SLL ja ympäristöyritykset ovat löytäneet toisensa, samalla positoiden tällaisen koalition epäluotettavaksi. Vastustajat myös positioivat puoltajia epäluotettaviksi, mutta positiointi sisältyy muuhun argumentaatioon lähinnä sanavalintoihin ja valittuihin puhetyyleihin.

Jätehierarkian voi nähdä nousevan vastuullisuuden diskurssista, mutta sen roolia ja vaikutusta käsittelin jo aikaisemmin. Ylipäätään vastuullisuuden diskurssin voi käsittää hyvin laajana, sisältyen myös *tehokkuuden* ja *hyödyn* diskursseihin. Tehokkuuden arvotuksen, hyödyn maksimoinnin ja haitan minimoimisen kautta, *vastuullisuus* on mukana *tehokkuuden* ja *hyödyn* diskursseista tausta-ajatuksena tai arvopohjana. Vihreiden tärkein anti kamppailulle oli kysymys kenellä tulisi olla vastuu päätöksestä rakennetaanko arinalaitoksia vai ei? Alueilla vai valtakunnan tasolla? Kysymykset ovat tärkeitä, mutta eivät niinkään koske kamppailun osapuolia vaan enemmän hallintoa ja päätöksentekijöitä. Yleisellä tasolla kamppailun argumentaatiota voi pitää hyvin jätehuoltoteknologia ja -menetelmäkeskeisenä. Argumentaatiota oli maustettu erilaisilla vihreyksillä, yhteiskunnallisilla tarpeilla, markkinakäsityksillä, EU:lla ja tulevaisuuskuvilla. Näistä tulevaisuuskuvat olivat suurin strateginen jakaja. Vastustajat onnistuivat laajentamaan näin kamppailun tilaa merkittävästi, mutta puoltajien strategia oli pysyä omassa argumentaatioissaan ja aikataulukäsityksessään. He pysyivät hiljaa siitä, miltä maailma näyttäisi vuoden 2016 jälkeen. Siihen kaatopaikkadirektiivi antoi mahdollisuuden.

9. Arinalaitossuunnitelmat eivät politisoituneet, mutta sulkeutuiko kamppailun diskurssi?

Luvussa 6.2 esittelin diskurssin sulkeuman käsitteen. Sillä tarkoitetaan yhteiskunnallisen ongelman määrittelyprosessia, jossa diskursiiviset väitteiden fragmentit asettuvat suhteessa toisiinsa muodostaen tietyn määritelmän yhteiskunnalliselle ongelmalle (Hajer 1995, 22). Tässä luvussa pohdin diskurssin sulkeuman problematiikkaa kamppailussa arinateknologiaan perustuvasta yhdyskuntajätteenpoltosta. Lisäksi pohdin miksi arinalaitossuunnitelmat eivät varsinaisesti politisoituneet vaikka niistä kamppailtiin.

Kysymykseen sulkeutuiko diskurssi kamppailussa arinateknologiaan perustuvassa jätteenpoltosta, vastaisin kyllä ja ei. Myöntävän vastauksen antaisin, koska arinalaitoksia on päätetty rakentaa ja suurin osa niistä on jo toiminnassa. Näin vastustajien ensisijainen tavoite ei toteutunut. Diskurssin sulkeutumisen määrittelystä saa kuvan, että diskurssin sulkeuma tulee saavuttaa ennen kuin voidaan siirtyä keskustelusta toimintaan eli poliittisesta väittelystä (politics) toimintapolitiikkaan (policy). Peruste sille, miksi diskurssi ei sulkeutunut, on vastustajien toteuttamassa aikaskaalan laajennuksessa. Vastustajat pyrkivät tätä kautta muuttamaan koko kamppailun perusongelmaa pois siitä, kuinka vastata EU:n rakennemuutosvaatimuksiin. Uudeksi ongelmaksi EU:n vaatimusten rinnalle he pyrkivät nostamaan sen, että jos vastaus rakennemuutokseen ovat arinalaitokset, ongelmaksi koituu niiden jäykkyys uusissa olosuhteissa. Tätä kautta ongelman käsittäminen laajentuu kunkin yksittäisen arinapolttolaitoksen elinkaaren mittaiseksi. Jos joku vastustajien esiin nostamista riskeistä toteutuu voi sen perusteella käsittää, että vastustajien ongelman määrittely toteutuu ja diskurssi sulkeutuu heidän käsityksen mukaan. Toisaalta diskurssin sulkeutumisen määritelmässä ei otettu kantaa, pitääkö kaikkien hyväksyä diskurssien fragmenttien asemat ja asennot, vai riittääkö että päättäjät hyväksyvät tietyn määrittelyn? Kuulostaahan konsensuksen vaatimus kovin yksiääniseltä.

VALTSU:en, biojätestrategian ja osin myös 1990-luvun rinnakkaispolton kehittämyksiinnostuksen perusteella on syytä pohtia oliko peli selvä alusta lähtien. Päättäjät halusivat Suomeen jätteenpoltoa ja jätteenpolttodirektiiviin liittyvien neuvottelujen epäonnistumisen myötä se yhä selkeämmin tarkoitti massapolttoa arinoissa. Sinällään kamppailun pelikenttä oli jätteenpoltolle suotuisa, mutta

ei kaikilta osin. Esimerkiksi VALTSU 2016 otsikoitiin: ”Kohti kierrätysyhteiskuntaa”, jätehierarkia jätehuollon moraalikoodina, jättopoliitiikan yhteys luonnonvarojen loppuun kuluttamiseen ja toisaalta usko markkinamekanismien tuomaan optimaaliseen tehokkuuteen. Jäteala on ollut suurissa muutoksissa käytännössä koko 2000-luvun ja pidempäänkin. Ei ainoastaan kaatopaikkadirektiivin vuoksi vaan jätelainsäädännön muutosten myötä, joista tuoreimman valmisteluprosessi sisälsi kamppailua monesta aihepiiristä (esim. Meloni 2010 ja Penttinen 2011). Näin valtakunnallinen jätehuolto näyttäytyy moniäänisenä muutokseen pyrkivänä tai pakotettuna areenana, jossa kehityssuuntien politisoiminen tuskin oli hankalaa.

Politisoituminen on monissa yhteyksissä käytetty käsite. Tähän yhteyteen sopivaa muotoilua haen ympäristön politisoitumisen käsitteellistämisen kautta. Hyvin yleisellä tasolla Hailaa (2001, 11) mukailen ympäristön politisoituminen tarkoittaa tietyn aiheen nousemista poliittisten erimielisyyksien ja kiistojen kohteeksi. Hailan mukaan kyseessä on prosessi, joka voi saada aikaan ennakoimattomia seurauksia. Yhdyskuntajätteen massapolton tapauksessa politisoitumisen prosessina voi käsittää seuraavana ketjuna: Kyläsaari – hiljaisuus – kaatopaikkadirektiivi – rinnakkaispolton kehittäminen – jätteenpolttodirektiivi – arinalaitossuunnitelmat. Ketjun alkupäässä politisoitumisen intensiteetti oli perustellusti kiivaimmillaan. Haila (2001, 12) lisää, että politisoituminen vaatii yhteiskunnallisia toimijoita, jotka on varustettu keskenään ristiriitaisin intressein, kuten diskurssikoalitiot tässä tutkimuksessa. Laineen ja Peltosen (2003, 14) määrittelemä ympäristön politisoitumisesta tuo mukanaan keskeisimmän elementin jolla voimme pohtia, miksi arinalaitossuunnitelmat eivät politisoituneet. Heidän mukaansa tärkeää on, että politisoitunut kysymys nousee julkisen keskustelun tilaan toimijoiden esittäminä vaatimuksina. Julkisen keskustelun tilaan nousemisen ymmärrän aiheen nousemisena päivittäisuutisten tasolle niin, että jätehuollon ulkopuoliset päättävät tahot kokevat, että heidän täytyy ottaa kantaa asiaan ja että suurempi yleisö tulee tietoiseksi aiheesta ja alkaa muodostaa siitä mielipiteitä.

Arinalaitossuunnitelmista kamppailtiin kyllä kiivaasti jätealan ja sen julkaisujen sisällä, mutta valtakunnan tasolla se ei varsinaisesti koskaan politisoitunut. Tosin vastustajien puolelta voi nähdä, että yritystä oli.

Kun ryhdyin tutustumaan yhdyskuntajätteen massapolttohankkeisiin, ensimmäinen asia mikä minua kummastutti oli, miksi tästä aiheesta ei ole puhuttu laajemmin? Kummastus juontui kolmesta seikasta. Ensinnäkin kyseessä on todella suuri muutos yhteiskunnan materiavirtoihin ja infrastruktuuriin. Toiseksi kyseessä on konflikti, jotka yleensä kiinnostavat tiedotusvälineitä ja

kolmanneksi arinalaitosten vastustajien argumentaatio osui mielestäni kohtiin, jotka olisivat ansainneet yhteiskunnallista keskustelua myös jätealan ulkopuolella. Näin ei kuitenkaan käynyt eivätkä yhdyskuntajätteen arinalaitossuunnitelmat politisoituneet valtakunnallisesti. Yleisen tason näkökulmaa asiaan antaa Väliverronen (1996, 131): *”Yhteiskunnallisten liikkeiden, ympäristöjärjestöjen tai moraaliurakoitsijoina toimivien tutkijoiden vaatimukset eivät synnytä yhteiskunnallista ongelmaa, jos ne eivät saa vastakaikua yhteiskunnassa.”* Kamppailun kontekstista löytyy tekijöitä, jotka luultavasti hillitsivät aiheen politisoitumista. Arinalaitossuunnitelmissa oli jätehallinnon tuki, päällä olivat EU:n rakennemuutospaineet, joihin vastustajilla ei ollut esittää niin kokonaisvaltaisen selkeää ratkaisua kuin arinalaitokset. Lisäksi laitosten puoltajat onnistuivat imagonparannustyössä hyvin. Kuitenkin merkittävimmäksi syyksi väitän, että jätteenpolto oli sosiaalinen tilaus, joka onnistuttiin kutsumaan esiin onnistuneen tarinalinjan välityksellä.

Sosiaalisella tilauksella viitataan Väliverronen (1996) väitteeseen, jonka mukaan hänen tutkimallaan Lapin metsätuhokiistalla oli sosiaalinen tilaus. Hänen mukaansa eri puolilla Lappia havaitut yksittäiset metsävauriot kasvoivat yhteiskunnalliseksi ilmiöksi, koska niille oli tarjolla yleinen tulkintakehys ilmansaasteiden aiheuttamissa ympäristömuutoksissa ja ekokatastrofin uhatta. Jätteenpolton tapauksessa 2000-luvun puheenaiheita on ollut ilmastonmuutos ja se kuinka siihen vastataan. Tuossa keskustelussa vahvaan asemaan on asetettu uusiutuvien energiatuotantomuotojen edistäminen, jota jätteenpolton vihjataan olevan. Tähän on lisätty ”lähienergian” tuoma kotimaisuus sekä sen tuottama parempi huoltovarmuus ja esimerkiksi ”hyötyvoimala” termin alleviivaama ajatus, että jätteet voi käyttää hyödyksi eikä vain läjittää kaatopaikalle ilmastohaittaa tuottamaan. Kaiken tämän perusteella on helppo ymmärtää miksi arinalaitosten rakentaminen kuulostaa hyväksyttävältä ja järkevältä toiminnalta.

Arinalaitosten puoltajien suunnitelmia perustelevat argumentit kuulostivat kauttaaltaan, ja erityisesti suunnitelmien toteutumisen kannalta kriittisen ajanjakson yli uskottavilta. Tätä vastustajat eivät onnistuneet murtamaan, vaikka yritystä oli. SLL pyrki hajanaiselta tuntuvan argumentoinnin kautta iskemään epävarmuuden siemenen jokaiseen arinalaitosta puoltavaan argumenttiin.

Ympäristöyritykset pyrkivät antamaan jonkinlaista vaihtoehtoa arinalaitoksille, mutta enemmän he keskittyivät positiomaan arinalaitokset järjestömyydeksi, joka konkretisoituu lähitulevaisuudessa. Puoltajat eivät aikaskaalan laajentamisen täkyyn tarttuneet, mikä jätti näkyväksi ettei ympäristöyrityksillä ole selkeää vastausta kaatopaikkadirektiivin tiukkoihin vaatimuksiin. Lisäksi sivummalle jäi arinateknologian jäykkyys ja sen mukana tulevat olettamukset. Näin arinalaitosten puoltajat saavuttivat torjuntavoiton politisoitumisesta ja varsinaisen voiton diskursiivisen

hegemonian muodossa.

Diskursiivinen hegemonia jätteenpolttokamppailussa tarkoittaa, että arinalaitokset nähdään parhaana tai ainoana vaihtoehtona jätealan rakennemuutokselle, ratkaisuksi jätehuollon kasvihuonekaasupäästöihin, mutta myös menettelyksi jolla jäte on eniten hyödyksi. Käytännön tasolla diskursiivinen hegemonia tarkoitti, että alueet pääsivät toteuttamaan niille suotua valtaa päättäen suurista jätehuoltoratkaisuistaan. Innostus polttolaitoksia kohtaan oli suurta. Tähän kohtaan Vihreät yrittivät lyödä kiilaansa peräämällä valtakunnallista jätteenpolttopoliittikkaa, jossa alueet olisi riisuttu vallasta. Vihreiden ehdotuksen mukaan valta jätteenpoltosta olisi keskitetty ympäristöministeriöön. He halusivat, että ympäristöministeriössä olisi hallinnoitu jätteenpolttokiintiötä, josta olisi jaettu osuuksia niille, joilla olisi ollut parhaat perusteet pyytää. Kuitenkaan Vihreiden linjaus ei ottanut tuulta alleen. Ylipäätään Vihreät jäivät ainoaksi puolueeksi, joka otti kantaa jätealan rakennemuutokseen ja arinalaitossuunnitelmiin analyttisellä otteella. Muiden puolueiden kannanotot seurasivat lähinnä virallisen jättopoliittikan yleislinjauksia, mikä alleviivaa johtopäätöstä etteivät arinalaitossuunnitelmat politisoituneet.

10. Jätepolitiikan korporatiivisuus

Suomalaisesta jätehuollosta ei ole suurissa määrin tehty yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Janne Hukkisen (1994) selvitys: ”*Jätehuolto 2040 -Kauaskantoisen jätehuoltopolitiikan edellytykset Suomessa*” on tähän poikkeus. Selvityksessä Hukkinen (1994, 3) hahmotteli toimintastrategioita kauaskantoiselle jätehuoltopolitiikalle. Samalla hän nosti esiin ongelmia, joista keskeisin oli Suomen ympäristöpolitiikan korporatiivisuus. Tämä tarkoittaa ristiriitaisten yhteiskunnallisten intressien järjestelmällistä ja syvälle ulottuvaa integroimista, joka Hukkisen mukaan johtaa tilanteeseen, jossa kestävä kehityksen pitkän ajan tavoitteet eivät pääse realisoitumaan ympäristöpoliittisessa päätöksenteossa. Jätehuollon päätöksenteossa tämä näkyy rutiineissa, jotka palvelevat spekulatiivisia tavoitteita, joilla haetaan lyhyen tähtäimen taloudellista kannattavuutta pitkän tähtäimen ekologisen elinkelpoisuuden kustannuksella. (Hukkinen 1994, 13) Tässä luvussa vertailen tämän tutkimuksen löytöjä Hukkisen esiin nostamiin ongelmiin. Näyttääkö Suomen jätepolitiikka korporatiiviselta jätteenpolttokeskustelun vinkkelistä tarkasteltuna? Vai antaako kamppailu viitettä siihen, että 2000-luvun jätepolitiikassa olisi siirrytty kohti parlamentaarisen ympäristöpolitiikan käytäntöjä?

Hukkinen jaotteli jätehuollon ympäristöpoliittisen korporatistisen hallinnolliseen, teknologiseen, taloudelliseen ja poliittiseen korporatistisiin. Näistä osa-alueista tämän tutkielman aineiston ja kontekstoinnin perusteella vertailevaa näkökulmaa voi tuoda lähinnä hallinnolliseen ja teknologiseen korporatistisiin. Nämä Hukkinen (1994, 69) määrittelee seuraavasti: ”*..hallinnon alueella ympäristöpoliittinen korporatismi näkyy toteutusvallan ja valvontavallan sulautumisena – ilmiö, jonka analogia yhteiskuntapoliittisen korporatistisen tasolla on toimeenpanovallan ja lainsäädäntövallan integroiminen. Teknologian alueella ympäristöpoliittinen korporatismi hämärtää jätehuoltoteknologian sisältämät yhteiskunnalliset ja taloudelliset eturistiriidat operationalisoimalla jätehuollon päätöksentekovaiheessa puhtaasti teknisten osasuoritusten summaksi.*” Luvun 2.1 alun Kyläsaarta koskevasta osuudesta on luettavissa, mitä hallinnollinen ja teknologinen korporatismi pahimmillaan voi tuottaa. Toisaalta on nähtävissä vaikutusten merkittävyys, jos korporatistinen suunnittelujärjestelmä murretaan yhteiskunnallisen paineen alla ilman korporaatin halua muutokseen. Yksi jätehuoltomenetelmä muuttui kuin kielletyksi maineen menetyksen vuoksi. Tai näin ainakin arinalaitosten puoltajat argumentoivat. Fakta kuitenkin on, että Turun Orikedon yhdyskuntajätteen massapolttolaitos käynnistyi vuonna 1975 ja seuraava sen

jälkeen 2000-luvun jälkipuoliskolla.

EU-jäsenyyden myötä hallintojärjestelyt ovat muuttuneet suuresti. Hukkisen (1994, 31) selvitystyön aikana jätehuoltoa harmonisoitiin EY-direktiivien mukaiseksi. Nykyisin jätepolitiikan päätavoitteet tulevat EU-tasolta ja ympäristöministeriö sovittaa ne kansalliseen lainsäädäntöön sekä seuraa ja ohjaa niiden soveltamista ja tulkintaa kuten luvussa 3.1 mainitsin. Valta päättää jätepolitiikan suurista linjoista on rajojemme ulkopuolella, mutta niiden soveltamisessa on kansallista pelivaraa, kuten kaatopaikkadirektiivin tapauksessa. Tämän kehityksen perusteella Suomessa ei ole kaikki tasot kattavaa korporatiivista jätepolitiikkaa. Alueilla annetun vallakkuuden ja sen synnyttämän arinalaitostrendin myötä voidaan pohtia, onko korporatiivisuudesta viitteitä alueellisella tasolla? Menikö Hukkisen (1994, 71) mainitsevat spekulatiiviset lyhyen tähtäimen taloudellisen elinkelpoisuuden tavoitteet pitkän aikavälin kestävyuden edelle alueellisessa päätöksenteossa? Tällainen pohdinta menee tutkielmani rajauksen ulkopuolelle, mutta asiaa sivuttiin argumentaatiossa. Erityisesti Vihreät esittivät tässä suhteessa ehdotuksia parlamentaarisemman jätepolitiikan suuntaan haluamalla keskitettyä valtakunnallista jätteenpolttopolitiikkaa. Tietysti parlamentaarisuus olisi riippunut siitä kuinka tätä keskitettyä valtakunnallista jätepolitiikkaa olisi toteutettu, mutta mahdollisuudet keskustella kokonaissuunnasta olisivat todennäköisesti olleet paremmat kuin alueille hajautetussa jätepolitiikassa.

Teknologisen korporatismiin näkökulmasta asiat näyttävät selkeämmiltä. Hukkista (1994, 71) lainaten: *”Jätteen vähentäminen johtaa väistämättä jätteen hyödyntäjän ja käsittelijän raaka-aineen niukkenemiseen. Tämän seurauksena jätteen hyödyntäjä ja käsittelijä välttävät suuria ja pitkäaikaisia laitosinvestointeja, ellei takeita ole jäteraaka-aineen saannin jatkuvuudesta. Ja kääntäen, kun päätös laitosinvestoinnista on tehty, se sitoo jätepoliittista päätöksentekoa ainakin pariksi vuosikymmeneksi.”* Arinalaitosten myötä vaara on, että poliittinen paine jätteen synnyn ehkäisylle ja kierrätyksen lisäämiselle voi vähetä. Toisaalta Hietanen (2011, 5) argumentoi: *”Riittääkö jäte: Ei riitä polttolaitoksille, vaikka kaikki poltettaisiin. Mutta jos poltetaan 30%, niin puolet jätteenpolttokapasiteetista seisoo. Onko seisomaan olevien laitosten valinta poliittinen päätös, ympäristö poliittinen Päätös vai saako markkinat päättää?”* Mielestäni nykyisin ei ole selvää, että arinalaitokset pidettäisiin elossa poliittisin päätöksin, jos ne eivät pärjää kilpailussa kierrätystä vastaan. Markkinamekanismit ovat vallanneet enemmän alaa yhteiskunnassa, myös jätehuollossa ja sen suunnittelussa. Esimerkiksi Hotin (2009, 67) pro gradussa asiantuntijat uskovat, että markkinamekanismit huolehtivat ettei polttolaitoskapasiteettia synny liikaa. Hukkisen (1994,

30–31) selvityksessään uumoili, että jätehuolto siirtyisi julkisesta palvelusta kohti yksityisen sektorin toteuttamaa toimintaa. Näin ei ole käynyt, mutta rajanveto on ollut kiivasta (esim. Meloni 2010 ja Penttinen 2011). Sen sijaa suuri muutos on ollut kunnallisen jätehuollon liikelaitostuminen, jolloin niiden toimintaan voidaan ottaa elementtejä sekä kunnallisten että yksityisten organisaatioiden toiminnasta (Kunnat.net 2013).

Alueille annetun päätösvallan jätteenpolttohankkeista voi nähdä myös markkinavetoisina suunnitteluna, jonka ajatellaan tuottavan kilpailun kautta optimiratkaisu jätteenpolton suhteen. Tosin moraalinen perälauta asetettiin 30% energiahyödyntämistavoitteen myötä. Ongelmia tällaiseen markkinaposiitiviseen ajatteluun tuo Hukkisen (1994, 71) esiin nostama fakta, että jätehuollon toimijoille – käsittelijöille ja hyödyntäjille – jäte on raaka-aine, josta he myös kiistelevät. Edellisen kappaleen Hietasen sitaatista on nähtävissä tämä kilpailun ulottuvuus. Jäte- ja energialaitosten omistajakuntia varmasti kiinnostaa jätteenpolton tuottama raha ja hyvin perusteltu hyödyllisyys, mutta on myös syytä pohtia onko arinalaitosten rakentaminen raaka-aineen hallintaa tai valtaamista enemmän kuin kestäväää jätehuoltoa? Eli onko viitteitä siitä, että jätepolitiikan korporatismi olisi painunut alueelliselle tasolle?

1990-luvun alkupuolella kehiteltiin Suomeen ympäristövaikutusten arviointijärjestelmää (YVA). Sen perusteella Hukkinen pohti johtaako se jonkinlaiseen kansanvaltaisuuden nousuun ympäristöpolitiikassa, mikä saattaisi tehdä kansalaisjärjestöistä vaikutusvaltaisia ympäristöpoliittisia päättäjiä. Jätteenpolttokamppailu käytiin pitkälti jätehuoltoalan ja ammattilehdistön sisällä, mikä ei vaikuta kovin kansanvaltaiselta. Kansanvaltaisempaa oli, että SLL pääsi mukaan kamppailuun. Ei samanlaisella intensiteetillä kuin ympäristöyritykset, mutta SLL esitti näkemyksiään jätealan ammatti- ja asiakaslehdissä (esim. Ekorosk 2007 ja Uusiouutiset 2008) sekä se järjesti Luonnonvara- ja jätepolitiikka -hankeen, jonka puitteissa pidettiin kolme esitelmää Suomen arinalaitossuunnitelmista. Kamppailun toimijoista esitelmät pitivät JLY ry, ympäristöyritykset (L&T Oyj) ja SLL. Näiden seikkojen perusteella ja tässä kontekstissa ympäristöjärjestö oli vaikutusvaltainen ympäristöpoliittinen toimija ja vaikuttaja, mutta ei päättäjä.

11. Mahdollisuusikkuna arinapoltttoon

Nyt on aika sitoa langat yhteen ja pohtia mitä tästä kaikesta voi päätellä. Keskeinen johtopäätös on, että vuodet 2002 – 2006 toimivat kuin mahdollisuusikkunana arinapoltttoon ja sitä kunnallisen jätehuollon toimijat myös innokkaasti hyödynsivät. Tämän ikkunan kehykset muodostivat sekä kaatopaikka- että jätteenpolttodirektiivi. ”Jätepolttoaine”-retoriikka auttoi ikkunan hyödyntämisessä, mutta se ei ollut mukana rakentamassa sitä. ”Jätepolttoaine”-retoriikkaa yritettiin hyödyntää Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksen uudistus aikeissa 1970 -luvun lopulla, mutta se jäi saasteista nousseen kohun alle. 2000 -luvulla ”jätepolttoaine”-retoriikka toimi ja mahdollisuuksien ikkunan läpi otettiin pitkä harppaus kohti laajamittaista arinapoltttoa. Tosin retoriikkaa kiillotettiin ”jätepolttoaineesta lähienenergiaksi” ja kehystettiin hyödyksi ja yhdeksi lääkkeeksi kamppailussa ilmastonmuutosta vastaan.

Vuosina 2002 – 2006 aika, mahdollisuus ja sopiva tarinalinja kohtasivat, jolloin kunnallisen jätehuollon halu yhdyskuntajätteen massapoltttoon saatiin ajettua läpi. Kunnallisen jätehuollon kiinnostus yhdyskuntajätteen massapoltttoa kohtaan oli tuskin koskaan hävinnyt, vaikka se oli pitkään huonossa huudossa Kyläsaaren lopettamisen jälkeen. Viitteenä tähän Hukkisen (1994, 71) kuvaus miksi pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnan (YTV) polttolaitossuunnitelmat kaatuivat 1990-luvun alussa. Hänen mukaansa insinöörit eivät jätteenpoltosta kiistelleet vaan luottamusmiehet, jotka pelkäsivät, että polttolaitoksen jätetarve mitätöisin jätteen määrän vähentämisen yritykset. 2000 -luvulla tilanne oli toinen. VALTSU 2005 ja 2016 sekä biojätestrategian myötä jätehallinto asetti jätteenpoltton lisäämisen tavoitteeksi. Nämä linjaukset merkittävästi hiljensivät Kyläsaaren aiheuttaman huonon huudon kaikua.

Kyläsaari aiheutti jätteenpoltolle imago-ongelmia, mutta sen merkitys ei jäänyt siihen. Kyläsaaren tapahtumat toimivat kasvualustana arinapolton kilpailevalle teknologialle, jonka seurauksena käydyn kaltainen jätteenpolttokamppailu syntyi. Rinnakkaispoltto kasvoi asemaansa Kyläsaaren tapahtumien mullasta. Siitä kehittyi uusi ja merkittävä tuotannonala kierrätyspolttoaineen valmistuksen kautta, mikä synnytti jätehuoltoon lisää yksityistä liiketoimintaa. Jätteenpolttodirektiivi käänsi suunnan kohti arinateknologiaa, mutta rinnakkaispoltto elpyi ja siitä kehittyi vastustaja arinateknologiaan perustuvalla jätteenpoltolla. Kamppailun sisältö painottui

jätehuoltoteknologioihin joihin valmiiksi sisältyy ympäristönäkökulma. Tasavahvassa asemassa kamppailussa ympäristön kanssa oli talous. Muita sivuttuja aihealueita olivat EU:n vaatimukset, terveys, kunnallisen palvelutuotannon yksityistäminen sekä tulevaisuuden kuvat.

Jätteenpolttokamppailun keskiössä oli kamppailu uskottavuudesta. Tosin ei niin, että kullakin osapuolella olisi ollut esittää selkeä vaihtoehto jätealan rakennemuutokselle. Vain arinalaitosten puoltajilla oli selkeä, nopeasti toimiva, valmiiksi koeteltu ja kokonaisvaltainen vastaus, jonka hyödyt olivat helposti nähtävissä. Toisaalta arinateknologia sisältää myös riskejä, joiden kautta vastustajat pyrkivät ensisijaisesti kyseenalaistamaan arinalaitossuunnitelmien uskottavuuden. Merkittävin riski vastustajista oli arinateknologian jäykkyys. Vastustajat tarttuivat siihen luodessaan perusteltuja tulevaisuuden kuvia kierrätyksen kasvavasta tehokkuudesta, joka tekisi arinalaitoksista kannattamattomia ennen niiden elinkaaren loppua. Ongelma oli, että kierrätys ei näyttänyt tässä hetkessä tarpeeksi uskottavalta vaihtoehdolta toteuttaa jätealan rakennemuutosta niille, jotka asioista päättivät. Kuitenkin vastustajien valinta laajentaa aikaskaalaa nosti esiin tärkeän kysymyksen: onko parempi noudattaa EU:n vaatimuksia vaikka niiden noudattaminen voi jopa hyvällä todennäköisyydellä osoittautua kalliiksi virheeksi? Puoltajille onnistunut strateginen valinta oli, etteivät he lähteneet mukaan aikaskaalan laajennukseen vaan pysyttelivät omassa aikakäsityksessään. Näin mahdollisuusikkuna pysyi paremmin auki, eikä sitä sulkenut vastustajien yritys politisoida aihetta.

Diskursiivisesta näkökulmasta kamppailua arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltosta käytiin kahdella tasolla. Kaikki argumentit kumpusivat talouden ja ympäristön laajoista diskursseista, mutta itse kamppailun diskursiivisen tilan loivat hyödyn, tehokkuuden ja vastuullisuuden diskurssit ja tässä tilassa sisällä argumentaatiota järjestivät jätehierarkia ja osaltaan elinkaariajattelu.

Diskursseista hyöty ja tehokkuus käsittelivät kysymystä järkevyydestä kun puolestaan vastuullisuuden diskurssi otti kantaa moraalikysymyksiin. Kamppailua määrittäväksi diskurssiksi kohosi hyödyn diskurssi. Ensinnäkin siksi, että hyöty on luonteeltaan melko selkeä, kouriin tuntuvan myönteinen ja järkevyyttä osoittava käsite. Tämän seurauksena hyödystä puhuminen siirtää keskustelua hyöty/haitta vastinpariin, hyödyn kyseenalaistamisen tai hyödyn määrästä kilpailemisen suuntaan. Tässä vastustajien argumentaatio ei pärjännyt. Vastustajat yrittivät lisäksi vastuullisuuden ja tehokkuuden diskurssin kautta horjuttaa puoltajia, mutta vastuullisuuden diskurssi on luonteeltaan enemmän moraalinen, eikä anna yhtä selkeitä vastauksia kuin mitä hyödyn diskurssista kumpusi. Tehokkuuden diskurssi taas oli enemmän hyödyn diskurssin matemaattinen

apuri, eikä ollut ensisijaisesti määrittämässä kamppailun suuntaa.

Kamppailu sisältöineen, diskursseineen ja jakolinjoineen on verrattavissa Hukkisen (1994, 71) nostamiin ongelmiin. Tavoitehierarkian tuottamat ristiriidat näkyvät kun jätehuollon sisäiset toimijat kamppailevat raaka-aineesta. Jätehuollon korkeimmasta tavoitteesta muistuttaa alan ulkopuolinen, ympäristöjärjestö. Toisaalta juuri spekulatiiviset lyhyen tähtäimen päätökset arinalaitoksista näyttävät kestävältä jätepolitiikalta, etenkin kun vertailukohdaksi asettuu kaatopaikkasijoittamisen vähentäminen ennemmin kuin kierrätykseen ja jätteiden ennalta ehkäisyyn satsaaminen. Avoimempaan suuntaan korporatiivisesta jätepolitiikassa ollaan liikuttu, mutta onko asia kaikilta osin näin? Valta päättää arinalaitoksista annettiin alueille ja tämän menettelyn ajateltiin tuottavan markkinamekanismien kautta valtakunnallisesti optimaalisen ratkaisun, jossa alueelliset erityispiirteet huomioidaan. Jää myöhemmin arvioitavaksi tuottaako tämä linjaus myös pitkällä tähtäimellä toimivan ratkaisun. Vai olisiko asia paremmin hoidettu politiikka edellä kuten Vihreät ehdottivat kiintiömällä jätteenpolton ympäristöministeriöön, josta se olisi jakanut osuuksia parhaiten perusteleville. Näen tällaisen syvemmältä ohjaavan valtakunnallisen jätepolitiikan muistuttavan enemmän Hukkisen peräänkuuluttamaa parlamentaarista ympäristöpolitiikkaa. Tällöin keskustelu jätealan rakennemuutoksesta olisi mahdollisesti levinnyt laajempaan ja pidemmälle tähtäävään suuntaan, eikä oltaisi keskitytty siihen onko arinalaitosten rakentaminen hyvä vai huono asia. Keskustelun teknologiapainottuneisuudesta huolimatta muitakin mielenkiintoisia aihealueita sivuttiin. Käsittelemättä kuitenkin jäi esimerkiksi se, mikä on se arinalaitoskapasiteetin mittakaava, joka olisi haluttu valtakunnan tasolla. Vai onko nykyinen hyvä? Ja jos on, niin millä perusteilla. Valtakunnallisemmän jätteenpolttopolitiikan myötä viesti olisi voinut kantautua painokkaammin päättävien korviin niin, että keskustelu olisi ulottunut huomattavasti jätealaa laajemmalle. Jätealaa kuitenkin vaivaavat omat sisäiset ristiriidat, jotka vaikeuttavat jätehuollon kehittymistä osaksi kestävästä materiaalitaloudesta. Mutta sisällön osalta kamppailu arinateknologiaan perustuvasta jätteenpoltoista viestii, että askeleita sitä suuntaan on otettu.

Jätteenpolttokamppailun analyysivälineeksi tarinalinjan käsite ja sosiaalisen vuorovaikutteisuuden diskurssiteoria (social-interactive discourse theory) soveltuivat hyvin. Tarinalinjojen aukikirjoittamisella sai hyvin esiin kamppailun ”näyteikkunatasoa”, eli kuinka diskurssikoalitiot suostuttelevat kuulijoita ja vakuuttelevat uskottavuuttaan sekä pyrkivät heikentämään vastapuolen uskottavuutta. Diskurssien avulla ja tekemällä syvän sukelluksen kontekstiin pääsi ”näyteikkunatasoa” pidemmälle näkemään, kuinka kukin toteutti näytteelle panonsa ja mistä syistä.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen diskurssiteorialla sai tarkkaa analyysia strategisista valinnoista, mutta yhtä lailla kuvaa siitä kuinka diskurssit rajoittavat ja suuntaavat keskustelua. Toisaalta, jos kamppailua katsoo valtakysymysten näkökulmasta niin ”näyteikkunatason” analyysi vie puoli matkaan. Analyysi ei tartu suoraan vallankäytön kysymyksiin, vaan enemmänkin kertoo kuinka puoltajat pyrkivät torjumaan aiheen politisoitumisen ja vastaavasti kuinka vastustajat pyrkivät politisoimaan aiheen. Jos aihe olisi politisoitunut, niin mahdollisesti joku jätehuollon ulkopuolinen korkeampi vallankäyttäjäksi olisi voinut puuttua peliin. Näin tapahtui Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksen lopettamisen tapauksessa kun sisäministeriön siunasi pilliin viheltämisen ja Helsingin kaupungin terveydenhoitolausunto teki lopetuspäätöksen. Tässä tapauksessa peliin puuttuminen olisi tarkoittanut Vihreiden mukaan koordinoitua valtakunnallista jäte- tai jätteenpolttopolitiikkaa. Muille vastustajille olisi todennäköisesti riittänyt arinalaitossuunnitelmien mahdollisemman laaja romuttuminen.

Jätteenpolttokamppailun valtakysymyksiä diskurssianalyyssissä sivuttiin, mutta ne eivät antaneet koko kuvaa. Vallankäyttäjät ja valtakysymykset jäivät näyteikkunan analyysin taakse, vaikka ne varmasti olivat keskeisessä osassa kamppailua. Toimijoiden analyysi voi antaa myös väärän kuvan valtasuhteista sen perusteella, kuinka paljon kukin on äänessä ja on huomioitava, että lähinnä edustajat puhuivat, eivät niinkään päättäjät. Tutkimukseni sivupolkuun toimiva vertailu Janne Hukkisen selvitykseen antoi paremmin näkökulmaa valtakysymyksiin. Yksityiskohtaisemmin sanottuna, kuvaa valtasuhteiden muutoksesta ja pysyvyydestä Suomen jätehuollossa. Selkeää tässä suhteessa oli ympäristöjärjestöjen arvovallan kasvu ja valtakunnan tason jättepoliittisen korporatismiin loppu EU-jäsenyyden myötä. Toisaalta mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee reagoiko korporatiivinen suunnittelukulttuuri uusiin olosuhteisiin muokkautumalla kohti alueellisen tason korporatiivista jättesuunnittelua? Onhan esimerkiksi kunnallisessa jätehuolto-yhtiöissä oma jätehuoltoviranomaisen toimielin kuten luvussa 3.1. kerroin. Järjestely näyttää Hukkisen osoittamalta hallinnolliselta korporatismilta, jossa toteutusvalta ja valvontavalta on sulautettu saman katon alle. Toisaalta jätehuollon valvontaa harjoittaa myös ELY-keskukset ympäristölupien osalta. Nämä kysymykset ja pohdinnat ovat jo oman tutkimuksen aihe. Tämän tutkimuksen tasolla Hajerin diskurssiteoria antoi vielä yhden hedelmällisen näkökulman tarkastella valtaa: kuinka kunnallinen jätehuolto sai uusittua tai pidettyä yllä valta-asemansa rakennemuutoksen olosuhteissa. Lyhyesti, kunnallinen jätehuolto argumentoi sen oman keskeisen toiminnan, kaatopaikkasijoittamisen, ei toivotuksi. Samalla he esittivät tilalle arinapolton, valmiin ja houkuttelevan vaihtoehdon rakennemuutosta toteuttamaan. Näin he ovat edelleen keskeinen toimija yhdyskuntajätehuollossa.

Lähdeluettelo:

Angervuori, Pirjo. 2010. Itä-Suomen jätesuunnitelman laatiminen. Yhteistyöllä tehokkaaseen ja ympäristöä säästävään jätehuoltoon Itä-Suomessa. Ympäristö ja terveys -lehti 8-9:2010, 18–22.

Ekokem. 2013. Osaketietoa ja yhtiöjärjestys. <http://www.ekokem.fi/fi/sijoittajat/osaketietoa-ja-yhtiöjärjestys>. Käyty viimeksi: 11.4.2013

Energieollisuus. 2011. Jäte on muutakin kuin vain kasa roskaa. Esite. <http://energia.fi/sites/default/files/jatteenpolttoesite.pdf>

Energieollisuus ry. 2013. Etusivu. <http://energia.fi/>. Käyty viimeksi: 28.3.2013

Ekorosk. 2007. Jätteenpoltto puhuttaa. Eko 1/2007. Ekoroskin asiakaslehti. http://www.ekorosk.fi/docs/kundtidning_2007-01.pdf

Eränkö, Leena. 2011. Jätelaki uudistuu -miten valvonta muuttuu? Ympäristö ja terveys -lehti 10:2011. 7–15.

Heino, Erja. 1999. Suomen ja EU:n jätepolitiikat -linjoja ja linjattomuutta jätteenpoltossa ja pakkauksissa. Ympäristö ja terveys-lehti 3-4:1999, 109–112.

Helsingin sanomat. 2008. Jätteenpoltto kahden kauppa. Julkaistu 26.11.2008.

<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/J%C3%A4tteenpoltto+kahden+kauppa/1135241404766>

Heino, Erja. 2007. Kierrätyskelpoista uuniin ja lämpöä harakoille? Esitys SLL Luonnonvara- ja jätepolitiikka -hankeen seminaarisarjassa. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/tuotanto-ja-kulutus/jatteen/eu-luonnonvara/EU-Erja-210507.pdf>

Heino, Erja. 2008 Jätteenpolton ongelmia. Esitys Tampereella 31.1.2008.

<http://www.luontoliitto.fi/hlp/jate/Esitys310108-ErjaHeino.pdf>

Hietanen, Lassi. 2007. Jätehuollon tulevaisuus? Kierräty, kierrätys, ... Esitys SLL Luonnonvara- ja jätepolitiikka -hankeen seminaarisarjassa. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/tuotanto-ja-kulutus/jatteen/eu-luonnonvara/EU-Hietanen-081107.pdf>

Hietanen, Lassi. 2011 a. Ratkaiseeko jätteenpolttolaitos pohjoisen jätehuollon? Esitys Pidä Lappi siistinä ry:n ympäristöseminaarissa.

http://www.pidalappisiistina.fi/uploads/files/L&T_Lassi_Hietanen_2011.pdf

Hietanen, Lassi. 2011 b. Kierrätyspoltoaineiden valmistus ja energiahyödyntäminen. Esitys ympäristöministeriön voimalaitosten valvontapäivillä Turussa 2011.

https://syke.etapahtuma.fi/eTaika_Tiedostot/2/TapahtumanTiedostot/415/Hietanen%20Lassi.pdf

Hotti, Mari. 2009. Hei, meillä on jätettä, mitä nyt? Suomen ympäristöhallinnon jätesuunnitelma ja jätehuollon tulevat kehityspolut. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Huhtinen, Kaarina., Lilja, Raimo., Sokka, Laura., Salmenperä, Hanna & Runsten, Suvi. 2007.

Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Taustaraportti. Suomen ympäristö 16/2007. Helsinki: Suomen ympäristökeskus

Hämeen sanomat. 2005. Ekokem lisäämässä energiantuotantoaan uuden jätevoimalan turvin. Julkaistu 31.1.2005. <http://www.hameensanomat.fi/uutiset/kotimaa/188785-ekokem-lisaamassa-energiantuotantoaan-uuden-jatevoimalan-turvin>

Jätelaitosyhdistys ry. 2013 a. Energiahyödyntäminen Suomessa. <http://www.jly.fi/energia5.php?treeviewid=tree3&nodeid=5>. Käyty viimeksi: 27.3.2013

Jätelaitosyhdistys ry. 2013 b. Etusivu. <http://www.jly.fi/>. Käyty viimeksi: 27.3.2013

Jätelaitosyhdistys. 2013 c. Energiahyödyntäminen Euroopassa. <http://www.jly.fi/energia6.php?treeviewid=tree3&nodeid=6>. Käyty viimeksi: 27.3.2013

Jätelaitosyhdistys. 2013 d. Jäte energiaksi. <http://www.jly.fi/energia1.php?treeviewid=tree3&nodeid=1>. Käyty viimeksi: 27.3.2013

Kaila, Juha., Paavilainen, Jukka & Kojo, Riitta. 2007. Kuntien rooli tulevaisuuden jätehuollossa. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Taustaselvitys Osa V. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2007. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=66395>

Keski-Suomen Ympäristökeskus. 2007. Kierrätyksen ja hyötykäytön tehostaminen. Tausta-aineistoa Keski-Suomen alueellisen jätesuunnitelman ympäristövaikutusten arviointia varten. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=76047>

Korkein hallinto-oikeus. 2009. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös. Antopäivä 1.4.2009. Taltionumero 831. Diaaninumerot 220 ja 224/1/08.

Korpinen, Leena. 2013. Elinkaarianalyysi ja sen käyttö. http://www.leenakorpinen.fi/?q=vaasa_egirls/opiskele_omatoimisesti/elektroniikkalaitteista_syntyva_jate/ymparistoystavallinen_tuotekehitys/elinkaarianalyysi. Käyty viimeksi: 12.4.2013.

Koskinen, Joni. 2006. Jätteen rinnakkaispolton rooli ja rajaehdot Suomen jätestrategiassa. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Taustaselvitys Osa I. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 15/2006. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Kotkan energia. 2013. Hyötyvoimalaitos esite. <http://www.westenergy.fi/?l=fi&p=7&text=Westenergyst%C3%A4>. Käyty viimeksi: 8.4.2013.

Kouvo, Petri. 2008. Jätteenpoltto. Esitys Rambollin tulevaisuusseminaarissa Näkökulma 2008. <http://projektit.ramboll.fi/nakokulma-seminaari/2008/images/eistykset/kouvo.pdf>

Kukkamäki, Markku. 2004. Jätteenpoltto - jäte- ja energihuollon osana. Ympäristö ja Terveyslehti 10:2004, 50-53.

Kukkamäki, Markku. 2005. Jätteenpolton rooli Suomen jätestrategiassa. Ympäristö ja Terveyslehti 10:2005, 24-27.

Kunnat.net. 2013. Kunnallinen liikelaitos.

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/jarjestaminen/liikelaitos/Sivut/default.aspx>. Käyty viimeksi: 8.4.2013.

Kuntatekniikka. 2009. Kotkan energia käynnisti hyötyvimalan. Kuntatekniikka 1/2009, 6–10.

<http://lehti.kuntatekniikka.fi/sites/default/files/KT0109-PDF-WWW-LQ.pdf>

Lassila & Tikanoja. 2003. Sekajätteen polttolaitokset iskevät kierrätykseen. Lehdistötiedotteet.

<http://www.lassila-tikanoja.fi/tiedotteet/Sivut/137.aspx>

Lassila & Tikanoja OY. 2009. Jättemateriaalien hyödyntämisen merkitys päästöjen vähentäjänä edelleen kasvussa. Tiedote. http://www.lassila-tikanoja.fi/fi/tiedotteet/2009/Sivut/Jattemateriaalien_hyodyntamisen_merkitys_paastojen_vahentajan_a_edelleen_kasvussa.aspx

http://www.lassila-tikanoja.fi/fi/tiedotteet/2009/Sivut/Jattemateriaalien_hyodyntamisen_merkitys_paastojen_vahentajan_a_edelleen_kasvussa.aspx

Lassila & Tikanoja. 2013. Jätehuolto ja kierrätys. <http://www.lassila-tikanoja.fi/palvelut/jatehuolto-ja-kierratys/sivut/default.aspx>. Käyty viimeksi: 28.3.2013.

Lettenmeier, Michael. 2007. Eriävä mielipide työryhmän esitykseen valtakunnalliseksi

jättesuunnitelmaksi. 6 sivua. http://www.sll.fi/ajankohtaista/liitto/2007/valtsu_mielipide.pdf

Nuutila, Matti. 2007. Jätteenpolton kivinen tie. Kunnossapito 8/2007, 26–27.

Meloni, Esko. 2010. Jätteenpolto etenee Suomessa – miten on lainsäädännön laita. Onko Suomen jätehuolto edistyneempää kuin päältä näyttää? Ympäristö & Terveys-lehti 8-9:2010, 24–30.

Meloni, Esko. 2011. Ratkaiseeko jätteenpolttolaitos pohjoisen jätehuollon? Esitys Pidä Lappi siistinä ry ympäristöseminaarissa.

http://www.pidalappisiistina.fi/uploads/files/Esko_Meloni_4.2.2011_.pdf

MOT. 2005. Jätepolitiikka suossa. Käsikirjoitus, toimittanut Martti Backman, televisiolähetys TV1 21.3.2005. <http://yle.fi/mot/mb050321/kasikirjoitus.htm>

MTV3. 2010. Jätteenpolttolaitokset: Apua, roska loppuu!

<http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2010/05/1135397/jatteenpolttolaitokset-apura-roska-loppuu>. Käyty viimeksi: 14.11.2011

Myllymaa, Tuuli., Tohka, Antti., Dahlbo, Helena & Tenhunen, Jyrki. 2006. SYKE ra 12/2006 Ympäristönäkökulmat jätteen hyödyntämisessä energiana ja materiaalina. Valtakunnallinen jättesuunnitelma vuoteen 2016, taustaselvitys Osa III. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 12/2006. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Myllymaa, Tuuli., Moliis, Katja., Tohka, Antti., Isoaho, Simo., Zevenhoven, Maria., Ollikainen, Markku & Dahlbo, Helena. 2008. Jätteiden kierrätyksen ja polton ympäristövaikutukset ja kustannukset : jätehuollon vaihtoehtojen tarkastelu alueellisesta näkökulmasta. Suomen ympäristö 39/2008. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Oulun jätehuolto & Oulun energia. 2013. Laanilan ekovoimalaitos jalostaa jätteen sähköksi ja lämmöksi. http://www.arjestaenergiaa.fi/jatteesta_energiaa/laanilan_ekovoimalaitos. Käyty

viimeksi: 28.3.2013

Paunio, Mikko. 2002. Uusi jätepolitiikka ja terveys. Ympäristö & Terveys-lehti 9:2002, 66–72.

Paunio, Mikko. 2008. Jätteenpolttoko ratkaisuksi ilman laatuongelmiin? Ilmansuojelu 4/2008, 20–22. http://isy.fi/islehdet/ISU4_2008_web.pdf

Penttinen, Katri. 2011. Uusi jätelaki -päätöksissä varmistettava kilpailun vapaus ja viranomaisen riippumattomuus. Ympäristö & Terveys-lehti 10:2011, 16–20.

Pirkanmaan ympäristökeskus. 2009. Etelä- ja Länsi-Suomen jätesuunnitelma vuoteen 2020. Suomen ympäristö 43/2009. Tampere. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=114625&lan=sv>

Saarinen, Risto & Leikoski, Mervi. 2009. Selvitys jätteenpolton luvista. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2009. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Salo, Markku. 2007. Jätteen energiahyödyntäminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Esitys SLL Luonnonvara- ja jätepolitiikka -hankeen seminaarisarjassa. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/tuotanto-ja-kulutus/jatteen/eu-luonnonvara/Markku%20Salon%2020081107%20esitys.pdf>

Salo, Markku & Nummela, Esa. 2006. Yhteenvedo jätteenpolttotilanteesta. Ympäristö & Terveys-lehti 9:2006, 16–19.

Schönach, Paula. 2008. Kaupungin savut ja käryt -Helsingin ilmansuojelu 1945-1982. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2008. Helsinki: Helsingin yliopistopaino.

Suomen luonnonsuojeluliitto. 2013 a. Tietoa liitosta. <http://www.sll.fi/jarjesto/tietoa>. Käyty viimeksi: 28.3.2013

Suomen luonnonsuojeluliitto. 2013. Jätepolitiikka. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/tuotanto-ja-kulutus/jatteen/jatepolitiikka>. Käyty viimeksi: 26.3.2013

Suomen Luonto. 2007. Jätteiden poltto on vanhanaikaista. Suomen luonto 10/2007. <http://vanha.suomenluonto.fi/artikkeli-372.html>

Suomen ympäristökeskus. 2013 a. Polttokelpoisten jätteiden hyödyntäminen ympäristö- ja kustannusvaikutuksien kannalta (POLKU). <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=321859&lan=FI>. Käyty viimeksi: 12.4.2013

Suomen ympäristökeskus. 2013 b. Jäteasianyksikkö. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=347285&lan=fi&clan=fi>. Käyty viimeksi: 28.3.2013

Tammervoima. 2012. <http://www.tammervoima.fi/>. Käyty viimeksi: 20.2.2012.

Tekes. 1998-2001. Jätteet materiaalikiertoon ja energiaksi -Kierrätyspolttoaineet hyötykäyttöön kaatopaikkojen sijasta. Jätteiden energiakäyttö -teknologia ohjelma 1998 – 2001. Esite. Tekes. http://virtual.vtt.fi/virtual/waste/Tekes_jate.pdf

Tekniikka ja talous. 2011. Tammervoima hakee ympäristölupaa hyötyvoimalaitokselle.

<http://www.tekniikkatalous.fi/energia/ymparisto/tammervoima+hakee+ymparistolupaa+hyotyvoima+laitokselle/a747735> . Käyty viimeksi: 21.2.2012

Tilastokeskus. 2011. Jätetilasto 2010. http://www.stat.fi/til/jate/2010/jate_2010_2011-11-18_fi.pdf
Käyty viimeksi: 20.2.2012.

Turku energia. 2013. Orikedon jätteenpolttolaitos. <http://www.turkuenergia.fi/index.php?page=8d76cdf1d041757014c23ffa7259d06>. Käyty viimeksi: 27.3.2013

YLE. 2010. Jätteenpoltto ei juuri huoleta. Julkaistu 27.9.2010.
http://yle.fi/uutiset/jatteenpoltto_ei_juuri_huoleta/5638804

Ympäristöministeriö. 1998. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2005. Suomen ympäristö 260, Helsinki: Ympäristöministeriö.

Ympäristöministeriö. 2004. Kansallinen strategia biohajoavan jätteen kaatopaikkakäsittelyn vähentämisestä. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=27161>

Ympäristöministeriö. 2008. Kohti kierrätysyhteiskuntaa. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Suomen ympäristö 32/2008, Helsinki: Ympäristöministeriö.

Ympäristöministeriö. 2012 a. Ajankohtaista jätelain uudistuksesta. Ympäristöministeriön julkaisu toukokuu/2012. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=136252&lan=en>

Ympäristöministeriö. 2012 b. Uusi jätelainsäädäntö voimaan 1.5.2012 alkaen. Kalvosarja. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=133722&lan=fi>

Ympäristöministeriö. 2012 c. Valtakunnallisen jätesuunnitelman seuranta. I. Väliraportti. Ympäristöministeriön raportteja 3/2012. Helsinki. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=135371&lan=fi>

Ympäristöministeriö. 2013 a. Viranomaisten tehtävät jätehuollossa. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=616&lan=fi>. Käyty viimeksi: 28.3.2013.

Ympäristöyritysten liito ry. 2013 b. Etusivu. <http://www.ymparistoyritykset.fi/>. Käyty viimeksi: 28.3.2013.

Uusiouutiset. 2006 a. Jätteenpolttohankkeiden tulevaisuus kirkastuu. Uusiouutiset 2/2006, 16–18.

Uusiouutiset. 2006 b. Kyläsaari kytee yhä. Uusiouutiset 2/2006. Artikkelin teksti saatu päätoimittajalta.

Uusiouutiset. 2006 c. Kierrätyspolttolaitosten hinta romahti. Uusiouutiset 2/2006, 4–7.

Uusiouutiset. 2008. Suomen luonnonsuojeluliitto: Jätteenpolttokapasiteetti täysin ylimitoitettu. Uusiouutiset 2/2008, 9.

Uusiouutiset. 2009. Vantaa, Riihimäki, Mustasaari ja Oulu. Neljä seuraavaa jätevoimalaa? Uusiouutiset 2/2009, 4–7.

Uusiouutiset. 2010. Lahden kaasutusvoimalassa palaa pian paljon. Uusiouutiset 2/2010, 6–8.

Uusiouutiset. 2011. Pian palaa puolitoista miljoonaa jätetonnia. Uusiouutiset 1/2011, 4–8.

Uusiouutiset. 2012. Joensuu ja Kuopio Varkauden voimalakimppaan. Uusiouutiset 4/2012, 16–17.

Vesanto, Petri. 2006. Jätteenpolton parhaan käytettävissä olevan tekniikan (BAT) vertailuasiakirjan käyttö suomalaisessa toimintaympäristössä. Suomen ympäristö 27/2006. Helsinki: Suomen ympäristökeskus

Vihreät. 2006. Linjauksia yhdyskuntajätteen energiana hyödyntämisessä ja kestävästä jätehuollosta. <http://www.vihreat.fi/files/liitto/Jatteenpolttolinjaus.pdf>

Välilikylä, Tapio. 2006. Miksi ei jätteenpolttoa. Ympäristö ja terveys -lehti 9/2006, sivu 2.

Westenergy. 2013. Westenergystä. <http://www.westenergy.fi/?l=fi&p=7&text=Westenergyst%C3%A4>. Käyty viimeksi: 8.4.2013

TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

Billig, Michael. 1987. *Arguing and Thinking -A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Davis, Bronwyn & Harré, Rom. 1990. Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20/1, 43–63.

Jokinen, Arja. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 37–53. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja., Juhila, Kirsti & Suoninen, Eero. 1993. Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsti, Suoninen Eero: *Diskurssianalyysin aakkoset*, 7–47. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi. 1999. Kulttuurien jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero: *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 160–198. Tampere: Vastapaino.

Haila, Yrjö. 2001. Johdanto: mikä ympäristö? Teoksessa Yrjö Haila ja Pekka Jokinen (toimittaneet) *Ympäristöpolitiikka -Mikä ympäristö, kenen politiikka*, 9–17. Tampere: Vastapaino.

Hajer, Maarten. 1995. *The Politics of Environmental Discourse -Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Clarendon press.

Hukkinen, Janne. 1994. *Jätehuolto 2040 -Kauaskantoisen jätehuoltopolitiikan edellytykset Suomessa*. Selvitys 2/1994. Helsinki: Ympäristöministeriö, Ympäristösuojeluosasto.

Laine, Markus & Peltonen, Lasse. 2003. *Ympäristökysymys ja aseveliakseli -Ympäristön politisoituminen Tampereella vuosina 1959-1995*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Suoninen, Eero. 1999. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa: Jokinen

Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä, 17–36. Tampere: Vastapaino.

Ruonavaara, Hannu. 2013. Gradun aiheita.

http://www.utu.fi/fi/yksikot/soc/yksikot/sosiologia/oppiaine/henkilokunta/ruonavaara/Documents/graduaiheita_Ruonavaara.pdf

Vehmas, Jarmo. 2002. ”Rahat Ruotsiin ja päästöt Tanskaan” -Suomen ympäristöperusteisen energiaverotuksen rekonstituutio 1993-96. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 861. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.

Väliverronen, Esa. 1996. Ympäristöuhkan anatomia -Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere: Vastapaino.

LAKI- JA DIREKTIIVIVIITEET:

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/98/EY, annettu 19 päivänä marraskuuta 2008, jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta ETA:n kannalta merkityksellinen teksti

KOM(2005) 666 lopullinen. Resurssien kestävän käytön edistäminen: jätteiden syntymisen ehkäisemistä ja kierrätystä koskeva teemakohtainen strategia

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1600/2002/EY, tehty 22 päivänä heinäkuuta 2002, kuudennesta ympäristöä koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/76/EY, annettu 4 päivänä joulukuuta 2000, jätteenpoltosta

Neuvoston direktiivi 1999/31/EY, annettu 26 päivänä huhtikuuta 1999, kaatopaikoista

1072/1993. Jätelaki. Annettu Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1993

1290/1993. Jäteasetus. Annettu Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 1993

495/1996. Jäteverolaki. Annettu Helsingissä 28 päivänä kesäkuuta 1996

646/2011. Jätelaki. Annettu Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2011

179/2012. Valtioneuvoston asetus jätteistä. Annettu Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 2012